పురుషోత్తముడు

(చారిత్రక ప్రబంధము)

అష్టకాల నరసింహరామశర్మ

అష్టావధాని

ప్రచురణ

జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు, సిద్ధిపేట

జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట శాఖప్రచురించిన
51వ కావ్యకుసుమం

ప్రథమ ముద్రణ : జూన్, 1995
వేయి ప్రతులు

ముఖచిత్రం : శ్రీకర్

వెల : 40 రూపాయలు

ప్రతులకు :

1. సాహిత్య నికేతన్
బర్కత్‌పురా, హైదరాబాద్

2. కార్యదర్శి
జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు
8-2-97, సిద్ధిపేట

3. అష్టకాల రామ్మోహన్
ఇం.నెం. 6-2-56
బొర్రహనుమాన్‌వీధి, సిద్ధిపేట

ముద్రణ : కోదండ ప్రింటర్స్, బాకారం, హైద్రాబాద్ - 48

ఆధునిక చారిత్రిక ప్రబంధం

జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట శాఖ ప్రచురిస్తున్న 51వ కావ్యకుసుమ మీ 'పురుషోత్తముడు' పద్యకావ్యం. అష్టావధానిగా, వాస్తు, జ్యోతిష, భూగర్భజల జ్ఞానవేత్తగా ప్రసిద్ధికెక్కిన సరస్వతీ క్షేత్ర నిర్మాత బ్ర॥ శ్రీ అష్టకాల నరసింహరామశర్మ గారు సుమారు ముప్పైయేడేళ్ళ క్రితం, తమ పదహారవయేట ఈకావ్యాన్ని రచించారు. ఈ చారిత్రిక ప్రబంధాన్ని మా సంస్థ పక్షాన ప్రచురించే మహద్భాగ్యం కలిగించిన శర్మగారికి నమస్సుమాంజలులర్పిస్తూ, ఆర్థిక సహకారాన్ని అందించిన తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం అధికారులకు, స్థానిక వదాన్యులకు కృతజ్ఞతలనందజేస్తున్నాము. పద్యం మహోద్యమ రూపాన్ని సంతరించుకుంటున్న తరుణంలో వెలుగులోకి వస్తున్న ఈ ఆధునిక చారిత్రిక ప్రబంధాన్ని తెలుగు సాహితీ సుధీలోకం సమాదరిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

ఐతాచంద్రయ్య
అధ్యక్షులు

చెప్పెల హరినాథశర్మ
ప్రధాన కార్యదర్శి
జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు
సిద్ధిపేట.

ధన్యవాదములు

* అనుకృతి కాశీర్వాద మిచ్చిన విద్వాన్ శ్రీ కొండూరి నరసింహం (ఉగ్రశ్రీ) భీమవరం గారికి.

* ముద్రణకు ఆర్థిక సహకార మందించిన తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము వారికి.

* ఉదార విరాళములిచ్చిన డా॥ సుగుణాసతీష్ (రోహిణీ నర్సింగ్ హోం) సిద్ధిపేట, శ్రీ ఎస్. వేంకటరావు న్యాయవాది, డా॥ జి. బాలరాజు సిద్ధిపేట నర్సింగ్ హోమ్, డా॥ జి. మల్లేశం, ఆర్.ఎమ్.ఎ గార్లకు.

* తమ సంస్థ పక్షాన ప్రచురించుటకు అంగీకరించిన జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట శాఖ వారికి.

* అందముగా ముద్రించిన కోదండ ప్రింటర్స్, (బాకారం) అధినేత శ్రీ బి. రాధాకిషన్ రావు గారికి.

జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట శాఖప్రచురించిన
51వ కావ్యకుసుమం

ప్రథమ ముద్రణ : జూన్, 1995
వేయి ప్రతులు

ముఖచిత్రం : శ్రీకర్

వెల : 40 రూపాయలు

ప్రతులకు :

1. సాహిత్య నికేతన్
బర్కత్‌పురా, హైదరాబాద్

2. కార్యదర్శి
జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు
8-2-97, సిద్ధిపేట

3. అష్టకాల రామ్మోహన్
ఇం.నెం. 6-2-56
బొబ్రహనుమాన్‌వీధి, సిద్ధిపేట

ముద్రణ : కోదండ ప్రింటర్స్, బాకారం, హైద్రాబాద్ - 48

ఆధునిక చారిత్రిక ప్రబంధం

జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట శాఖ ప్రచురిస్తున్న 51వ కావ్యకుసుమ మీ 'పురుషోత్తముడు' పద్యకావ్యం. అష్టావధానిగా, వాస్తు, జ్యోతిష, భూగర్భజల జ్ఞానవేత్తగా ప్రసిద్ధికెక్కిన సరస్వతీ క్షేత్ర నిర్మాత బ్ర॥ శ్రీ అష్టకాల నరసింహరామశర్మ గారు సుమారు ముప్పైయేడేళ్ళ క్రితం, తమ పదహారవయేట ఈకావ్యాన్ని రచించారు. ఈ చారిత్రిక ప్రబంధాన్ని మా సంస్థ పక్షాన ప్రచురించే మహద్భాగ్యం కలిగించిన శర్మగారికి నమస్సుమాంజలులర్పిస్తూ, ఆర్థిక సహకారాన్ని అందించిన తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం అధికారులకు, స్థానిక వదాన్యులకు కృతజ్ఞతలనందజేస్తున్నాము. పద్యం మహోద్యమ రూపాన్ని సంతరించుకుంటున్న తరుణంలో వెలుగులోకి వస్తున్న ఈ ఆధునిక చారిత్రిక ప్రబంధాన్ని తెలుగు సాహితీ సుధీలోకం సమాదరిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

ఐతాచంద్రయ్య
అధ్యక్షులు

చెప్పెల హరినాథశర్మ
ప్రధాన కార్యదర్శి
జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు
సిద్ధిపేట.

ధన్యవాదములు

* అనుకృతి కాశీర్వాద మిచ్చిన విద్వాన్ శ్రీ కొండూరి నరసింహం (ఉగ్రశ్రీ) భీమవరం గారికి.

* ముద్రణకు ఆర్థిక సహకార మందించిన తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము వారికి.

* ఉదార విరాళములిచ్చిన డా॥ సుగుణాసతీష్ (రోహిణీ నర్సింగ్ హోం) సిద్ధిపేట, శ్రీ ఎస్. వేంకటరావు న్యాయవాది, డా॥ జి. బాలరాజు సిద్ధిపేట నర్సింగ్ హోమ్, డా॥ జి. మల్లేశం, ఆర్.ఎమ్.ఏ గార్లకు.

* తమ సంస్థ పక్షాన ప్రచురించుటకు అంగీకరించిన జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట శాఖ వారికి.

* అందముగా ముద్రించిన కోదండ ప్రింటర్స్, (బాకారం) అధినేత శ్రీ బి. రాధాకిషన్ రావు గారికి.

ముందుమాట

చరిత్రకు ప్రధాన మైనది సంస్కృతి. తత్పోషకులగు మహారాజుల చరిత్రములే దానికి జీవములు. మన భారతాంబ పుత్రులలో నెక్కువ భాగము అట్టి జీవములకే ప్రాధాన్యము వహించి యున్నది. అందు ధీరోదాత్తయుత భూజానులే పరములు. వారి దివ్య చరిత్రమే భారతీయ సంస్కృతికీ చరిత్రకూ శోభ. వర్తమాన జనులకు గర్వకారణము.

ఆభూపతి కండదండగా కేవలము స్వదేశ భక్తి ప్రపూరిత మానసులగు దేశ ప్రజలే నిలువుటద్దములు. ఆ దర్పణ ప్రతిబింబిత యశోబింబమే చరిత్రకు నూత్నశోభ. అనాదీయ చారిత్రికి వన్నెదెచ్చిన మహారాజులలో నొకడు పాంచాలేశ్వరుడగు పురుషోత్తముడు.

శత్రువిజయమను హోమకుండమున, స్వదేశాభిమానమను నగ్నితో ధనమనః ప్రాణములను సమిధల గూర్చి, ధీరోదాత్తాదు లాజ్యముగా, తాను హోతగా, తదితర ప్రభుత్వోద్యోగు లధ్వర్యులుగా, స్వాతంత్ర్య మహాఫలమును గ్రహించుట యను యనన్య నిశ్చయమున, ఆజన్మాంతము తదేకాభిప్రాయమున ప్రజాపాలన మొనర్చు నతడే భూజాని. అట్టివాడే మన పురుషోత్తముడు. ఉత్తమ కథానాయకుడు. వారి చరిత్ర నేటి భారతీయులలో ప్రత్యణువునకు జీవమిచ్చి యుద్వేగ పూరిత మొనర్చు ననుట నిర్వివాదాంశము.

మహాయోగులకు, నిత్యోదార్య స్వరూపులకు దేశభక్తిగల జనులకు నిఖిల సంపదలకు, విద్యా వైశిష్ట్యములకు, విజ్ఞానులకు, వేదాంతులకు, ధర్మరక్షణ పరాయణులకు పుట్టినిల్లైనది భారతభూమి.

విదేశీ భూతోపలబ్దమగు కష్టపరంపరల నెదుర్కొని తన ప్రాణములనే రణరంగమున లెక్కజేయని వీరపురుషుడు పురుషోత్తముడు. శత్రువుసభా స్థానమున ప్రవేశించగా నాతనిని దూతయవధ్యుడను నీతితో విడిచి పుచ్చిన నిత్యోదార్య స్వరూపుడాతడు. ఆర్త రక్షణ బిరుదము వహించి, శత్రుసోదరి నైనను నిజాంతఃపురంబున నామె దేశభక్తికి సంతసించి ఆశ్రయమిచ్చిన దయార్ద్రహృదయుడు. విచిత్ర భావసంఘర్షణములలో నిసుమంతయు విప్రతిపత్తినందని ధైర్యశాలి.

అంభివంటి విధర్మి, అసూయాపరుడు, దురాశాజీవుడు నైనవానిని ఈ పవిత్ర భారతముననే కాక సకల ప్రపంచమున నేమూలనైన సృష్టించక తన సృష్టికి పవిత్రత చేకూర్చుకొనుమని భగవంతుని ప్రార్థించె నలెగ్జాండర్రు.

విచిత్ర సృష్టిలో గుణదోషములు మంచి చెడుగులుండుటసహజము.

పురుషోత్తముని వంటి వారిని, పృధ్వీరాజ్, రాణాప్రతాప్, శివాజీ, సిరాజుద్దౌలా వంటి వారినెందరినో మన భరతమాత కనియున్నది. కాని అంభి, జయచంద్రుని వంటి దుర్మార్గుల మూలముగా మనదేశమును విదేశీయు లాక్రమించుటకు చొరవ పొందినది. ఉపకారము పొంది, శరణుజొచ్చి ప్రాణములను రక్షించు కొనిన విదేశీయులు అదనుకాచి తీసిన దెబ్బలు, చేసిన మోసపు గాయములు, చేర్చిన, మార్చిన చరిత్రలోని యంశములు భారతీయతకు తలవంపులు తెచ్చినవి. ఈ నిజమును గ్రహించి సహజోద్వేగముతో మనగల్గుట భారతీయుల కర్తవ్యము.

నిజమునకు పురుషోత్తముడే విజయియైనను చరిత్రకారులు పురుషోత్తముని విజయము నపజయముగా దిద్దినట్లును, నాటి నాణెములు తెల్పుచు భారతీయుల అజ్ఞానాన్ని వెక్కిరించుచున్నవి.

నాకు పదవ తరగతిలో నుపవాచకముగా నున్న పురుషోత్తముడను నవలకు వచ్చీరాని కవితావేశముతో చేసిన మారురూపు ఈ పద్యకావ్యము. విద్వాన్ కొండూరి నరసింహం భీమవరం గారు తమ కృతి కనుకృతియగు దీనిని చూచి పరమానంద పడి నన్నాశీర్వదించిరి. 1961 నుండి 1962 వరకు వ్రాయబడి ఇప్పటి వరకు పెద్దల సముఖమునకు దెచ్చు సాహసము లేక పెట్టె యడుగున దాచియుంచబడినదీ కావ్యము.

ఇటీవల నా రచనలపై పరిశోధనకు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము వారు గ్రహించుట కారణముగా జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు సిద్ధిపేట వారి సౌజన్యముతో, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము హైదరాబాదు వారి ఆర్థిక సహాయముతో ముద్రణకు నోచుకొన్నదీ పొత్తము. అష్టావధానాదులతో లబ్ధ ప్రతిష్ఠుడనైనను నాటి రచనా సంవిధానము నేమాత్రము మార్చక, బాల్యచేష్టగా స్వీకరించి యథాతథముగా ముద్రింప జేయుట కంగీకరించితిని. దీని ముద్రణలో సమధికోత్సాహము. ఉదారము ప్రదర్శించిన వారందరికి నా కృతజ్ఞతలు. గుణదోషములా వయస్సునకే పరిమితములుగా గ్రహించ ప్రార్థన.

బ్రాహ్మీవిభూషణ, అవధానిశిరోమణి
అవధాన కళాపూర్ణ, సారస్వత శిరోమణి
కవితాసుధాకర, కవికేసరి
అష్టకాలనరసింహరామశర్మ, ఎమ్.ఎ.

జూన్ 1995

విద్వాన్ కొండూరి నరసింహం (ఉగ్రశ్రీ)

సీనియర్ తెలుగుపండితుడు

శ్రీ జూపూడి గంగయ్య స్మారక హైస్కూల్,

భీమవరం, (ప.గో. జిల్లా)

చి॥ అష్టకాల నరసింహరామశర్మగారికి ఆశీస్సులు మీ 'పురుషోత్తముడు' మహాకావ్యం తుదివరకూ చదివి చూశాను. ప్రబంధ ఫక్కీలో సర్వాంగ సుందరంగా రసవంతమై ఉన్నది. వీరరస కావ్యము ఆధునిక కవితలో వ్రాశారేమో అనుకున్నాను. ప్రాచీన పద్ధతిలో చూచి ఆశ్చర్య పడ్డాను. నేను సరిదిద్దవలసినది ఏమీలేదు. మీరు అచ్చువేసుకోవచ్చు. నా అభ్యంతరమేమీలేదు.

మీరు ఉదాత్త కవిత చెప్పగలరు. ఇతోధికం ఉత్తమ కావ్యములు వ్రాయుదురని ఆశించుచూ ఆశీర్వదించి ఉంటాను.

ఇట్లు

కొండూరి నరసింహం

(ఉగ్రశ్రీ)

భీమవరం

దీ. 1-8-1963

శ్రీ విద్యాయైనమః

పురుషోత్తముడు

ప్రథమోచ్ఛ్వాసము

శా. శ్రీకాంతాస్తనమండలద్వయము సంశ్లేషంబు నందొత్తి త
చ్ఛ్రీకాంత న్నిజవక్షమందునిచి సుశ్రీవత్సధాముండునై
భూకాంతామణి దక్షిణాంకమున గొల్వుంజేయ నింద్రాది స్వ
ర్లోకావాసులుగొల్చు శ్రీహరిని సుశ్లోకు న్భజింతున్మదిన్. 1

శా. శ్రీకంఠుండు నిశాకరార్చితుడు గౌరీకాంతుడుగ్రాక్షుడున్
నాకాధీశసనందనాదిమునివర్యస్తుత్యపాదాంబుజుం
డాకధ్వంసి గిరీశుడాశ్రితజనస్వాంతస్థితుం డాద్యు డ
స్తోకశ్రీకరు డవ్యయార్చితుడు నిచ్చుంగాక కామ్యంబులన్. 2

చం. అతులితభక్తి మ్రొక్కెద మహాత్ము నజున్ హరినాభిజన్ము నా
శ్రితపరిపాలకున్ భువనసృష్టికరు న్గమలాసనస్థితున్
సతము మరీచిముఖ్యమునిసత్తమవందితు హేమగర్భునిన్
దితిజ వరప్రదాతను సుధీజన సంస్తుతు భారతీపతిన్. 3

సీ. ఏయమ తోబుట్టు వేయౌట శశిధరుం
డమృతకరుండను యశముగనియె
ఏయమతోబుట్టు వేయౌట సురుతరు
దివిజుల పాలిటి తీర్థమయ్యె
ఏయమతోబుట్టు వేయౌట ధేనువు
సకలదేవతల పూజలనుగొనియె
ఏయమతోబుట్టు వేయౌట గజరాజు
నాకాధిపుని వాహనంబునయ్యె.

ఏ పడతి ప్రేమమై జనియించుకతన
వారినిధి రత్న నిధియను వాసి గాంచె
నట్టి జగదేకమాత కల్యాణి లక్ష్మి
సకల సంపదలిడి నన్ను సాకుగాత. 4

ఉ. ఆతతసేవ సేసెద మదంబకు సాంబునిరాణి కాళికా
మాతకు శైలరాజసుకుమారికి శారదకణ్వకుంభసం
జాత పరాశరాత్రి భృగుశండిలకౌత్ససనంధనాదులున్
జోతలొనర్చు తల్లికి యశోవిభవంబు లొసంగు నీశకున్. 5

చం. పలుకులరాణికి న్పరమపావనికి న్వనజాత పాణికిన్
కలుముల తల్లి కోడలికి గంజవిరోధిసమానితాస్య కా
విలసిత హంసవాహనకు వీధ్రచరిత్రకు ధాతృరాజ్ఞికిన్
లలితదుకూలధారిణికి లగ్గొనరించగ మ్రొక్కెద న్మదిన్. 6

శా. వాణీ హంసరథీ మునీశ్వరనుతా వాగీశ్వరీ భారతీ
వీణాగానవినోదినీ శ్రితజనాభీష్టప్రదాత్రీ బుధ
శ్రేణీ మోదశుభప్రదాత్రి నను సుశ్రీవిద్యలన్ గూర్చి యో
ఏణీలోచన కావుమమ్మ! అనిశంబేపార గీర్తించెదన్. 7

శా. శర్వాణీసుత విఘ్నరాజ గజరాజాస్యా గిరీశాత్మజా
సర్వజ్ఞా ప్రమథాధిపా సురనుతా చంద్రార్కతేజోజ్జ్వలా
దూర్వాద్యర్చిత ధూమకేతు సుముఖా తోరంబుగా గావ్యమున్
నిర్విఘ్నంబుగ బూర్తి జేయ నతిగొ న్విద్యాప్రదా నాయకా. 8

ఉ. ఆరయ సంస్కృతాంధ్ర కవనాఢ్యుల సన్నుతిసేతువాల్మికిన్
భారత కర్తవ్యాసు గవి బాణుని మాఘుని గాళిదాసునిన్
భారవి దండి నన్నయల భాస్కరునెఱ్ఱన దిక్కయాజినిన్
నారన బెద్దన న్మరియు నాచన సోముని బోతనార్యునిన్. 9

కం. పిన్నడ గించిజ్ఞుడ నే
విన్నవి కన్నవియు గూర్చి వీనుల విందౌ
చిన్నని కావ్యము వ్రాసితి
మన్నింపగ గొల్తు వర్తమాన సుకవులన్ 10

మ. కృతిలో దప్పుల నెన్నుటే పనిగ దత్కృత్యంబు బూరించు చీ
గతిసంచారము సేయుచు న్గుకవి సంఘమ్ముల్ ప్రవర్తించు నా
కృతిలో గల్గు కళారహస్యముల గుర్తింపంగ లేరేవిధిన్
ఋతిభక్షించు వరాహ మేమెఱుఁగు సర్పిర్గన్యసౌగంధమున్. 11

వ. అని యిష్టదేవతాస్తుతియును, బూర్వకవీంద్రసన్నుతియు
నవీన కవిజనాభినుతియును, గుకవితిరస్కృతియును,
గావించి యొక్కకథారచనోల్లాస మానసుండనై యిట్లని
చింతించితి. 12

సీ. శ్రీవత్స వక్షుండు శ్రితజనాధారుండు
మామానినీశుండు మహితయశుడు
పంకేజహస్తుండు పంకేజనాభుండు
పంకేజనేత్రుండు పాపహరుడు
నిగమాది సంస్తుత్యు డగచర మిత్రుండు
నకలంకరూపుండు నమల గుణుడు
భవరోగవైద్యుండు వైకుంఠ వాసుండు
భవపద్మజవినుతుడవని విభుడు.

శేషశయనుడనంతుండు చిన్మయుండు
సగుణ నిర్గుణు డభవుండు చక్రధరుడు
పతగవాహుండు సన్మౌని వందితుండు
చెలగి కావ్యంబు నాహృదిన్ బలుకు చుండు. 13

చం. కవిజనరంజనం బయిన గాథయదెద్ది యటంచునాత్మలో
రవణము కైతకీ యిలను రాజచరిత్రము శ్రేష్ఠమంచు స
త్కవివరులెన్నవ్రాసినగదా పురుషోత్తమ రాజుకీర్తి భూ
దివుల రహించగా గలదు తేజముతోననియెంచి యుండగా 14

ఉ. ఉన్నతవిద్య నేజదువు చున్నపు డే నుపవాచకమ్ముగా
నున్న మనోజ్ఞగాథ పురుషోత్తమ రాజచరిత్ర, దానినే
పన్నుగ బద్యరూపమున వ్రాయదలంచి మహోత్సుకుండనై
నున్నను దానికిన్ దగుదునో తగనో యనిచింతసేయకన్. 15

మ. తొలుదొల్తన్ జరితార్థ కావ్యమును నెంతో కష్టమున్వ్రాయనం
దలి వైశిష్ట్యము పాడుజేయుటయ తథ్యంబౌను, నౌనన్నమి
త్రులపల్కుల్ వినిశ్రద్ధబైకొనగ నారూఢిన్ రచించంగ బ
ల్కులరాణిన్మదిగొల్చి పూనితి సుధీలోకంబు దీవించగన్. 16

మ. అమరంబున్గనలేదుగా విపుల శబ్దాలంకృతుల్ జూడలే
దు మహా కావ్యములన్ బఠింపగను లేదోబాలకా యిట్టులీ
అమలంబైన మహచ్చరిత్రమును బద్యశ్రేణి గూర్పంగ న
ల్పమె? నా మానసమెచ్చరింప నది నిర్లక్షించి నేబూనితిన్. 17

చం. తగరు నగంబుఢీకొను విధానము భారత వీరసింహమై
జగతిని ఖ్యాతిగాంచిన ప్రజాపతి ధీరచరిత్ర పద్యమం
దగుపడజేయు సాహసము నార్యులు మెచ్చగ జేయునోకదా
నగవుగ జేయునో? యనుచు నామది గుందెనుగాని లోన నే
భగవతినిల్చె నాపె నను బాగుగ నుత్సహజేసె వ్రాయగాన్. 18

చం. పదునైదేడులయీడు జంకున గవిత్వశ్రీని గుంచింపగా
నిదియుద్రేకము గూర్చి నాకవిత బోషించెన్ వచోదేవి నె
మ్మది జాతీయ గుణప్రబోధక కథా మాధుర్యమున్ సాహస
మ్మొదవెన్ బూనితి నొప్పుతప్పరయువారున్నున్ముదంబం దుదున్. 19

వ. అనితలంచి దానిగందించనుద్యుక్తుండనై మద్వంశక్రమంబించుక వివరించెద. 20

ఉ. శ్రీశరణొంద బ్రహ్మకుల శేఖరుడై సుజన ప్రియుండునై
కౌశికగోత్రవారినిధి కంజుడు వంశమునష్టకాల, ల
క్ష్మీశుపదాబ్జ సేవకుడు చింతిత విష్ణు కథాభిరాముడున్
గేశవ దివ్యనామజపకీర్తి యనంతయ నామధేయుడున్. 21

వ. యజన యాజనాది షట్కర్మ నిరతుండైన యనంతయ పౌండ్ర
కాది యజ్ఞంబుల జలిపి సోమయాజి యనంబరగె. 22

చం. అతనికి బుత్రుడై జనన మందెను లింగయ సోమయాజియున్
వితత గుణాఢ్యుడాతడు వివేకుడు సత్యపువర్తనుండు సం
తతహరిభక్తి తత్పరు డనంత దిగంత యశోవిశాలుడున్
సతమతిథి ప్రియుండు జనసమ్మతుడై గనె గీర్తి యాభువిన్ 23

తే. ఆతనికి బుత్రుడైవేంకయజ్వ పుట్టె
సుగుణఖనియను బేరున జగతివెలసె
నాతనికి బుత్రులిర్వురునమలగుణులు
రామసోమాఖ్యులన గీర్తిధాములైరి. 24

ఆ.వె. రామనార్య పత్నియౌ మహాలక్ష్మికి
బుత్రయుగము బుట్టి భువివెలింగె
నర్సనార్య సత్యనారాయణాఖ్యులు
బళిబళీయటంచు బలుక జనులు. 25

కం. హరిభక్తి తత్పరుండై
చిరకాలము విష్ణుకథల చింతల చేతన్
నరసన యనపత్యుడుగా
మరణించెను భువిని గీర్తి మహితుండగుచున్. 26

సీ. సత్యనారాయణ సతిరత్నమై వెల్గె
రత్నాంబయను సాధ్వీ రమనుబోలి
వారి గర్భజులు శ్రీనివాసుని భక్తులు
జ్యేష్ఠుండు సుగుణుండు శిష్టనుతుడు
మధ్యమ జన్ముండు మహితుండు సుజనుండు
నతిథిప్రియుండు సంతత నుతుండు
నరయ గనిష్ఠు డనంత సుగుణ శాలి
సుజన ప్రియుండు శ్రీశోభితుండు
రామచంద్రన, లక్ష్మినర్సన యనంత
రాములన సోదరీ మణి రామలక్ష్మి
గాగభువియందు యశమంద గడమ వాడు
పరమ పద మందె బుత్రు నొక్కరునొసంగి. 27

కం. వర లక్ష్మీ నర్సాఖ్యుడు
పరిణయమును జేసికొనియె భవ్యమతి మనో
హరమను సుగుణ కదంబను
గిరిరాజ కుమారి భక్తి కీలిత హృదయన్. 28

కం. అరయగ వారికి బుట్టితి
మిరువుర మందున్ గనిష్ఠు డేగెను దత్తున్
నరసింహరామ శర్మను
బరమేశ్వరిదాస దాస పదసేవకుడన్. 29

☆ షష్ఠ్యంతములు ☆

కం. సరసగుణోదారునకున్
సరసిజ మిత్రచ్ఛవికిని జలజధరునకున్
సరసిజనాభునకును స
త్సరసీరుహ నేత్రునకును జలదాకృతికిన్ 30

కం. హరికిని ఝషకచ్ఛపకిరి
నరహరివటుపరశురామ నలినీహితవం
శ్యరమేశ బౌద్ధకల్క్యవ
తరణునకున్ దీన సౌఖ్యదాతసుకృతికిన్ 31

కం. దివిజనరమౌని నుతునకు
నవమన్మథసుందరాంగునకు నజపితకున్
భవహరునకు భవసఖునకు
భవనిధన విరహితునకు గృపాకలితునకున్ 32

కం. మందాకినీ పదునకున్
గందర్పజనకునకు రిపుగంభీరునకున్
నందానందదునకు భవ
వందితునకు భక్త లోక పరిపాలునకున్ 33

కం. దాతకు నిలింపగణ వర
దాతకు భువనైక సత్త్రాతాపునకున్ శ్రీ
దాతకు నవ్యయ పద సం
ధాతకు నరిభంజనునకు ధర్మజ్ఞునకున్ 34

వ. *సమర్పణంబుగా నా యొనర్పం బూనిన పురుషోత్తమ రాజన్య వర్య*
చరిత్రంబునకు గథాక్రమంబెట్టిదనిన. *35*

☆ స్థానేశ్వర నగర వర్ణనము ☆

సీ. శిల్పచైతన్యంబు జెలువాఱుచును నాక
సము ముద్దు గొనెడు ప్రాసాదములును,
మణివప్ర సౌందర్య మహితంబులైనట్లు
ప్రభల దనర్చెడు భవనములును

దర్పణంబుల రీతిదమకించుచున్వెల్గు
గోపురంబుల యొక్క కుడ్యములును
లోహకవాట సందోహంబుల స్వెల్గు
భవనముఖాంచిత ప్రాంగణములు

రాజవీధులు నక్షత్ర రాజితోడ
రాజిలుచు నుండె నక్షత్ర రాజివోలె
రాజసదనం బెసంగె దారకలనుండు
నంబుజానివలె స్థానేశ్వరంబునందు. 36

సీ. పణ్యస్థలములందు బద్మాకరము లుండు
బద్మాకరములు సంపదనుదెలుపు
రాజ మార్గమున గిరాట సద్మములుండు
సదనముల్ వారి సంపదను దెలుపు
నగరి నాలుగు వైపు లగుపడు బైరులు
పైరులు కృషిక సంపదనుదెలుపు
శృంగాటకములందు నింగిదాకుచు నుండు
భవనరాజములు సంపదనుదెలుపు

భద్రకుంభమ్ము సర్వతో భద్రమునకు
మొదట దీపించి శిల్ప సంపదను దెలుపు
సైనిక ప్రకరంబులు సైన్యనాథు
ప్రతిభ దెల్పెడు నప్పుర వరమునందు. 37

మ. నవరత్నాయతితోదిగంతరయశోనైర్మల్యమున్, రాజదృ
క్ఛవితో బంధుర దుర్గరక్షణముతో, గంభీర మార్గాళితో
నవ సంపత్సువిలాస సంశ్రయతతో నవ్య ప్రభన్వెల్గుచున్
స్తవన ప్రాభవమై సుధాభరితమై స్థానేశ్వరం బొప్పెడున్ 38

కం. వరపుష్యరాగ ఖచితరు
చిరమంటప ముఖవిలసిత చిద్విగ్రహభా
సుర మరకత మణి నిర్మిత
తరళంబులు భద్రకాళి ధామములచటన్. 39

కం. నానామణి హర్మ్య స్థిత
నానాదంపతి హృదబ్జ నవ్యామృతదా
నానందమానసుండై
యానగరము నందు రేయి నబ్జుడు వెలుగున్. 40

తే. నీల మేఘాలదాటి వన్నెల జెలంగు
చంద్రకాంతిని హర్మ్యముల్ చంద్రశాల
లయ్యె సుధగల్గ సౌధములయ్యె, నయ్యె
గేతనములనవెల్గు నికేతనములు. 41

సీ. మలయమారుతపు సమాలింగనంబుతో
హృదయంబులందు సమ్మోదమునిండ
నమృతంబుచిలుకుచు నబ్జుడు వెడలిరా
జంద్రిక లాయాస తంద్ర వాప
బారిజాత సుమాలపారపరిమళమ్ము
నాసికా పుటములంతటను నింప
మిలమిల గగనాన మెఱసెడి తారకల్
నేత్రపర్వంబును నింపుచుండ.

మోహబంధాను సంధులై బాహుయుగళ
బంధ నైకీభవత్పరస్పరతనులుగ
జొక్కి నిదురింపుదురు గాఢ సురతసుఖము
ననుభవింపుచు దంపతుల్ హర్మ్యములను. 42

తే. అబ్జబంధుండు తాను మధ్యాహ్నమందు
దమిత మదనుడు నైన చందమును దెలుపు
రజత కుధరస్థితావతారతనుడయ్యు
బురిని సౌధాగ్ర సీమల బొంది యుండి. 43

తే. ఖేయ సలిలాంతరంబుల బాయకుండు
భోగి చయములు దర్శనా పూర్వ దృష్టి
మర్త్యదర్శనా కాంక్ష కమలములపయి,
దలలుపైకెత్తి యీదు సంతసముతోడ. 44

ఉ. పౌరపురంధ్రి చిత్తముల బద్మములౌకనుగ్రేవలన్ మణీ
హారయుతస్తనంబుల కరాబ్జములోష్ఠములందు వేణికన్
జారుమనంబులన్ రుచిరచందన లిప్తసుగంధ వృత్తిచే
బారు వెసన్ సమీర వర బాలకు డుద్ధత పద్ధతిన్‌బురిన్. 45

కం. కలహంసలప్రేమను సం
చలనముతో బిలుచు సరణి సనెడు వితస్తా
జలములును జంద్రభాగయు
దొలకి పురికి వాయునైఋతుల బారంగన్. 46

చం. సొరిదిని దక్షిణాయనము సొంపగు కొన్ని దినంబులత్తరిన్
బరువడి యుత్తరాయణము, పక్షములొప్పును శుక్లకృష్ణముల్
సరిపడు నాధినంబులను జయ్యన నప్పురిగల్గు చోద్యముల్
గరిమను గాంచుచుందురిల కంజకువేల మనోహరుల్‌వెసన్. 47

సీ. ప్రాకారముల్ దివి ప్రాకారములటన్న
హర్మ్యజాలోన్నతు లడుగ గలమె?
ధామంబులున్ రత్నధామంబులన్నచో
నొడలి సొమ్ముల వింత లడుగగలమె?

ప్రతివీధియు సుగంధరసవీధియన్నచో
నంగరాగముల మేలడుగగలమె
అర్థికి త్యాగంబు లధికంబులన్నచో
నైశ్వర్య విభవంబు లడుగగలమె

సరసవచనవిలాస సంశ్రయతమెరసి
శుకపికాదులును బురాణశోధసేయు
ననినచో విద్వదధికారమడుగగలమె
జగదలంకృతియైన తన్నగరమునను. 48

ఉ. వర్తన సత్యమందు, బుధవర్గమునందు విధేయ వృత్తి, దు
ర్వర్తనమైత్రికిన్ విముఖవర్తన, వేదపురాణశోధ వా
గ్వర్తలనన్ సుఖాసన విభాసిత దేహులునైన భూసురుల్
వర్తిలుచుందు రాపురిని బ్రాహ్మణ జాతికి వన్నె గూర్చుచున్. 49

ఉ. పౌరుషహీనమున్ గనము పౌరవిరోధము పక్షపాతమున్
వైరికి పారుటన్ మరి స్వభావకఠోరము, పొంచియేయుటల్
పేరునకైనలేక రిపువీరులగెల్చుచు ధర్ములయ్యి వం
దారుజనంబులున్ బొగడ దారువసింతురు బాహుజుల్ ధరన్. 50

మ. తమ వాణిజ్యములన్ గడించిన యనంత ద్రవ్యమున్ జూచి గ
ర్వముచే ధిక్కరణంబు జేసిరి కుబేరద్రవ్యమున్ వైశ్య స
త్రము లేపారగ నర్థమున్ గలిగి పద్మంబుల్ మహాపద్మముల్
ప్రమదం బొప్పగవెల్గ నప్పురమునన్ భాసిల్లు తద్గేహముల్ 51

చం. కలిగిన కాయకష్టముల గాయములుప్పెనవోలె బొంగగా
సలుపుచు సత్కృ పాసుగుణసంపదచే హరి రుద్ర భక్తిచే
నలరుచు బాహు శక్తి నలరారుచు బ్రాహ్మణ భక్తి గల్గుచున్
ఫలితము లెల్లగొంచు హరిపాదజు లొప్పుదు రప్పుర స్థలిన్. 52

సీ. పొలతుల దృక్కుల దిలకించి కాబోలు
సకలములగు నారసముల విడిచె
పడతుల కొప్పుల బరికించి కాబోలు
శాంబరీయ తమోసృజనము విడిచె
వనితల కంఠ నిస్వనములగాబోలు
విజయశంఖములపై వేడ్క విడిచె
ముద్దుగుమ్మల యొక్క మొగముల దిలకించి
కాబోలు చంద్రుని కవను విడిచె.
ఇంతికుచములు గల్గ నింకేల ధనువ
టనుచు వెస నించు విల్లెత్తి యవలవేసి
నిర్విచారమ్మునవిల్పు నిక్షుశరుడు
పురివిలాసవతుల సహాయరతుడౌచు. 53

సీ. మోహాంధ కారంబు ముందున గాఢాంధ
కారంబు సైతము దూరుచుండి,
మదవతిదృక్కులన్ మారుని యమ్ముల
చురుకు నొక్కింతైన సరుకుగొనక
చను గొండ లెక్కగా జనువేళ నెదురైన
హారని శ్రేణుల నవలద్రోసి
కొను హస్తము నలంకరణంబు గావింప
గైరవంబులను లక్ష్యంబుగొనక
కుసుమ సాయక కేళిలో కుచయుగములు
పట్టుగొమ్మలుగా రతిబంధములను
విటులు సలుపంగ సీమంత వీధులందు
నరుగుదురు వారకన్యావసరములోలి 53

సీ పొన్నబంతులివిగొ పోరాదు కొనకుండ
నలయరంటుల లోయనయ్యోజుమ్ము
మొల్ల పూవులివిగొ పోరాదు కొనకుండ
నలరస్వర్ణలతోదయములు సుమ్ము

మల్లె మొగ్గ లివిగొ మరలకు కొనకుండ
　　నలసుధారాశిపొంతలవి సుమ్ము
కలువపూఫేర్లివో కదలకు కొనకుండ
　　నలయగాధ సరోరుహములు సుమ్మ
టంచు లేనవ్వు సింద నన్యోన్యప్రేమ
విరులగుత్తుల బురిలోని విటులకమ్మ
జూపుదురు సుమసాయకు దూపులట్లు
పుష్పలావికల్ వీథులన్ పురమునందు. 54

చం. సరసిజ సంభవుండు ఘనచర్మసమన్విత దేహజాలముల్
పరువడి సృష్టిజేయ దలపన్నవరత్న సమన్వితంబులై
అరదము లొచు వెల్వడియె న్మాత్రముతో నవిక్రిందద్రోయగన్
విరహిత సత్వముల్ పురిని వెల్వడె రాజరథంబులై వెసన్. 55

మ. జగతీధ్రంబులు వేల్పు తేనిపగబక్షద్వంద్వమున్ గోలుపో
వగ దుఃఖించి తపంబుసల్పెనవి నాపద్మాకరుండంతలో
జగతీ ధ్రంబుల విగ్రహాంతరములన్ జన్మించు డన్నట్లు త
న్నగరాజంబులు వృద్ధి వొందెననగా నాగంబులొప్పెన్ బురిన్. 56

చం. అరిజయ మానసంబున మహాహవభూమి జరించు నుగ్రతన్
పరువిడువైరి వక్షములు వ్రయ్యలుగా ద్రిపురారి దైత్యసం
గరమధువైరి విక్రమ సుగర్వితరూపములై పురీహరుల్
హరులన నొప్పు నామములు సార్థకతన్యశమందునట్లుగన్. 57

కం. కవచ శిరస్త్రాణంబులు
సవదరణము జేసి ఘోరశస్త్రనిపుణతన్
నవశక్తి గాంచుచుందురు
బవరంబన వెఱవకెపుడు భటులప్పురిలోన్. 58

వ. వెండియు నప్పుట భేదన ప్రకారం బనంత వికాససౌందర్య
సమ్మిళిత దిగ్దిగంతరాళ శోభాయమాన సురుచిరమాలా
లంకృతంబును, యోధాన యోధ ప్రజ్ఞావిశేషశౌర్యధైర్య
యుక్తంబును, సుగంధ పరిమళిత విభ్రాజమాన చంపకపున్నాగ
వకుళాంఘ్రి పర్ణికాపరాజితాకురవక కురంటక కుందకేతకీ తృణ
శూన్యధాతకీ సప్తలానిచుల మాలత్యాది పుష్ప సముదాయయుక్తంబును,
జయనినాదఝుంకార టంకారకల్లోలోల్లసితంబును, కమలబంధు ప్రకాశ
సువృత్తిందనరారి, వికాసముఖ దీప్తకళి కలుంబోలు కమలములును,
దదాకరవైభవసమన్విత సరోవరంబులును, శూల కుఠారభిందిపాలతూణీ
రాజింపగ కొక్షే యక గదా మౌర్వీనిర్మాణాగారసంకులంబును, విజయోత్సా
హకౌతూహలహరులును, ధీరోదాత్తగుణయుత వారణంబులును, లోహనిర్మిత
స్యందనంబులును గలిగి, వివిధవస్తు నిచయ విక్రయగేహబహుళంబును,
అవసరవస్తు క్రయామోదిత జనసంచార బాహుళ్యవీధీ నికరయుతంబును,
అశ్వారోహకప్రయాణజనిత ధూమరేఖాబహుళంబును, కాశ్మీర కాంభోజ
కుకురుకురు నేపాళ మాళవ మద్ర మగధ సౌవీర సౌరాష్ట్ర గాంధార
కర్ణాట లాటవరాట బంగాళ కళింగ కేరళ ఘూర్జర ప్రముఖ
నానాదేశ వసుంధరాధిపాన్యోన్య సంఘర్షణా సముదయ విశేషరజఃపుంజ
సికతా విరాజమానరాజమార్గంబును, సంతత వసంత సౌభాగ్య సంపదు
ద్యానవాటికాతరుశాఖోపశాఖాశిఖర సుఖాసీన శుకశారికాది పక్షిగణ మృదు
మధుర వచన రచనా చమత్కార రసకథాప్రసంగసంశ్రవణ కౌతూహలిత
విమాన గమన ఖచర జంపతి నిచయంబునై వనీ భూషణంబయ్యు నవనీ
భూషణంబై, విబుధసమన్వితంబైవిబుధపురింబోలి, కల్యాణ నికేతనంబైమేరునగంబు
నుంబోలి ఐశ్వర్యయుతంబై కుబేరపురింబోలి, పుణ్యజనవిరాజితంబై పాతాళ
భవనంబునుంబోలి, ఆనందదాయకంబై శరత్కాలంబు బోలి, కవివర్ణనీయంబై
సంపదల కునికి పట్టును, సారస్వతములకుస్థానంబును, పురుషార్థములకు బుట్టి
నిల్లును, శౌర్యధనులకాటవట్టును, దేశభక్తుల నిలయంబును నగుచు భారత
ధరాపురంధ్రీ శిరోమణియన నొప్పు నప్పాంచాలంబున కధీశ్వరుండు, 59

☆ పురుషోత్తముని గుణాభి వర్ణనము ☆

సీ అభ్రంకషన్నగ విభ్రమాభ్రంకష
దీర్ఘశరీరధాత్రీవరుండు
దభ్రస్థితసురూప శుభ్రేతర విశాల
సోదార సిద్ధాంత సుప్రభుండు

దిగ్భ్రమ కృదనంగ దీప్తిమత్సౌందర్య
లావణ్యరాజసలాంఛనుండు
అభ్రేషసంగతిన్ సౌభ్రాతృ భావసం
పద సత్యపాలన ప్రాభవుండు

నిజకరస్థిత నిస్త్రింశనిశితవృత్తి
నిహత నిష్ఠురారాతిపంక్తియ యశస్వి
రూక్ష వీక్షణ చతురత రుద్రదేవ
దత్తరూపుండు శ్రీపురుషోత్తముండు. 60

మ. అతడుద్వాసిత శాత్రవప్రకర జీవానంత నిస్త్రింశు డ
ప్రతిమానోద్భట హస్తి వాజిసహితాభ్యామర్దవీరారి ఘో
రతమః ఖండనమండలుండు నృపవారాభ్యుచ్ఛయుం డాతత
శ్రితపోషుండనఘుండు సర్వజనసంసేవ్యుం డుదారుండిలన్. 61

ఉ. రక్షణ జానకీపతి, పరాక్రమమందు గిరీటి, పాలనా
దక్షత ధర్మనందనుడు, దానము గర్ణుడు, దుష్టశిక్షణా
దీక్షను రుక్మిణీధవుడు, తేజమునన్‌రవి, చెల్వుగంతుడున్
రూక్షత సోమచూడుడు, పురుప్రభు డెన్నగ దక్షుడన్నిటన్. 62

తే. యాచనావృత్తి జీవింపు మనుచు నజుడు
నొసట లిఖియించి పంప నీవసువతీశు
డర్థమిప్పించి యర్థిని నర్థిజేయు
నన్నచో నృపు దాతృత నెన్నవశమె. 63

సీ. గంభీర దృక్పథ సంభూత విషమాగ్ని
కీలల నిస్సత్వకీర్ణమైన
అభిహార సేనా సమాయతజనితధూ
ళివ్యాప్తి నంధికలీల గ్రమ్మ

భేరికా భాంకారికారావ జార్భటి
నల్లగుండియలు గుభిల్లుమనగ
శాతాయుధావళీ సంఘర్షణద్యుతిన్
మిగులగన్నులు మిరుమిట్లుగొలుప

సాలభంజికలను బోలి శత్రుకోటి
దద్దరిల్లుచు నాజిలోదర్పమెడలి
దూరములయందబడుదురుదొడ్డవీరు
డైన పాంచాలుధాటికేమనగవచ్చు. 64

ఉ. విద్యలకు న్నివాసమయి వీరుల కెల్లను బుట్టినిల్లుగా
చోద్యముగాగ విజ్ఞజన శోభితమై నృపధర్మపూజ్యమై
సద్యశమైన విద్యుతుల సంపదల దులందూగునట్లుగా
నుద్యదరాతి భంజన మయూఖుడు గోరును భారతావనిన్. 65

ఉ. అంబిక యిష్టదైవమని యామె ప్రసాదముగొంచు భక్తి నా
మంబు నుతించియే వెడలు మార్కొనడెప్పుడు వైరి భూపజా
లంబును, బుద్ధిసాగరు తలంపులెఱుంగకజేయ డెప్పుడున్.
సంబర రాచ కర్జముల జాతురి పాలన సేయుచుండగన్. 66

తే. విజయదశమీ దినోత్సవ విలసనముల
జయపతాక సమారోహసంకులమయి
వీరయోధుల సంరంభ వీక్షణలను
నగరి యమరావతిని బోలె ననగనొప్పె. 67

సీ. విజయ విజయహర్షవేగత దనరారు
హస్తినాపురిబోలి యలరి యుండె
దశకంఠ దశకంఠదర్పభంగము నాడ
యోధ్యాపురిని బోలి యొప్పియుండె

మహిష నిశాచర మరణంబు నాడింద్ర
కీలంబు కైవడి గీర్తిగాంచె
విజయకుతూహల వీరశిఖామణి
గంభీర వాక్ప్రౌఢి ఘనత మెరసి,

రాజభక్తి పరాయణప్రజలచేత
విజయసంరంభణోత్సాహవిచికలను
విజయ దశమీమహోత్సవ విభవములను
రాణ యొప్పెను స్థానేశ్వరమ్ము నాడు. 68

తే.గీ. పరిసర గ్రామ జనులు సంబరము తోడ
విజయదశమీ మహోత్సవ వీక్షణకయి
వచ్చియును దుర్గబాహిరప్రాంగణమున
విభుని దర్శన కాంక్షచే వేచియుండ. 69

సీ. పాదాబ్జనఖగణ ప్రభ నతనృపముకు
టాగ్రమణులపయి నలరుచుండ
గంభీర మధురవాక్య ప్రసంగములు స
భాసదులకు కర్ణపర్వ మెసగ
సానుగ్రహాపాంగ సంపత్తి నర్థికో
టులకునిష్టార్థముల్ కలుగుచుండ
గణుతింపరాని చక్కదనంబు సభ్యుల
వీక్షణంబుల కెల్లవిందులెసగ

రుద్రరూపంబు కాంచనరుచిరమకుట
మఖిల జనలోక భీతి సంహారమగుట
నవ్య కాంచన సింహాసనస్థుడగుచు
సార్వ భౌముండు కొలువుండె బర్వమెసగ. 70

తే. సత్త్రసంగంబు దనర నాసనములందు
గురుకవీశ్వరామాత్యులు గొలువుమీర
హేమసింహాసనస్థుడై భూమి విభుడు
ధారుణీ జన సంతోష కారియయ్యె 71

సీ. నృపుని సుందరతకు ద్రపజెంది వింజామ
రంబుల విసరెడు రమణియుగము
ధరణీశుదాతృత పరిగణించుచునిల్చు
భూరిచాతుర్య వందారుజనము
లవనీశుగాంభీర్య మవలోకనముసేయ
సాహసింపక నిల్చుసైన్యవితతి
జనపతిన్యాయకౌశలము నీక్షింపంగ
సభ కరుదెంచిన జనసమితియు

దుర్గబాహిరప్రాంగణతోరణములు
విజయకేతనమధ్యనివిష్టుడగుచు
నిరుతెలుంగుల బుద్ధిసాగర దళాధి
నాథవందిత కవులతో నాథుడలరె. 72

తే. స్వర్ణసింహాసనస్థుడై చంద్రమౌళి
విధము మూర్తీభవించిన విభుడు నాడు
రంగమందున జరుగు సంరంభములను
ప్రేమదిలకించునాజ్ఞ నంపించెసైగ 73

సీ. భల్లయుద్ధములు జంభారాతిదలపించు
మావిభుదలపించు మల్లరణము
తీక్ష్ణాసిరణము మాద్రేయుగుర్తుకు దెచ్చు
ధర్మజుగుర్తు మాతంగ రణము
స్యందనారోహణ సమరంబు దలపించు
గౌంతేయ తురగ సంగతినిమదిని

యోధాన యోధ ప్రబోధ భాషణములు
తలపించు గొల్లల వలపుకాని
నిట్టులొక్కొక్కటిగ రంగ మట్టుడికిన
యట్టు లుద్రేక మొప్పు నా యవని విభుని
దృష్టి ప్రసరింప నుత్సాహధీరులగుట
విజయ సంరంభముల నొప్పె విజయదశమి. 74

తే. విరతి సమయంబులందున విజయ విజయ
మును, దశాస్యుని సంహారమనగ మోద
విధి కుశీలవ చతురత వెలికిబరుచు
నాటకమ్ములు వేసిరి నటకజనులు. 75

తే. విజయ దశమీప్రదర్శన వేడ్కగొల్పె
విభు ప్రబోధమ్ములన్ సుధీ విభుల వాక్ప్ర
సంగములు పురుషోత్తమ జనవరుండు
వీరులకు కానుకల నిడి విడు సదస్సు 76

కం. అంత నచటి కేతెంచిన
కాంతారజనుండు విభుని గాంచి నమస్కా
రాంతపు వినయం బెనయఁగ
సంతోషము తోడ సలిపి చయ్యన బల్కెన్ 77

తే. రాజరాజ ! మహారాజ ! రాజరాజ !
కోటిరవి దీప్తి సమతేజ ! కువలయేశ !
న్యాయపరిపాలనా ! వైరినాథజైత్ర !
భవ్యపాంచాల జనవిభూ! బహుపరాకు 78

కం. పరదేశీయం బీసిం
ధురవైరి సుదార్ఢ్య కాయ దుర్మదమున సం
గర భీమా! మనసీమల
నర మాంసము గోరునదియ నాకున్ జిక్కెన్. 79

కం. దీనిని మీరలు గొననీవీ
దీనుడు ప్రార్థించు మిమ్ము తీక్ష్ణదృశానా !
భూనాథ! రిపు భయంకర!
నానా నృప వినుతనామ! నావుడు సభలోన్. 80

సీ. సింహరాజంబన జెదరె యోధులకన్ను
లధిపున కుత్సాహమధికమయ్యె
అన్యదేశీయ మంచన రాజసింహంబు
గర్జించ సైన్యంబు గడ్డి గఱచె
విభుడు నేత్రమ్ముల విస్ఫులింగమ్ములు
గురియుచుండగ సైన్యవరుల గాంచె
హైందవ రుధిరసమాశ్వాసచింతిత
పంచాననమ్మన బ్రజవడంకె

దానిలోనికి గ్రొని తెండుదాని కోర్కె
నరయ నిముసంబు లోన గృతాంతుపురము
వఱలు, మనసీమవిడి యన భటులు భీతి
వేగ దెచ్చిరి సభలోని విభుని కడకు. 81

శా. గంభీరాననమున్ సుదీర్ఘకచ సంఘమ్మున్ జనాధీశభీ
ర్గంభీరోజ్వల నిస్వనంబులును సార్ధాజ్ఞాప్తి వక్త్రంబునున్
కుంభీ కుంభవినాశనాబ్ధి పదముల్ ఘోరాక్షియుగ్మంబుతో
శుంభారాతి తురంగ మంచు దలపన్ జూపట్టె పంచాస్యమున్ 82

వ. *దాని గని భూజనాధీశాగ్రేసరుండు సభాసదుల గాంచి.* *83*

తే. వీర సింహంబు లార! గంభీరులార!
విజితరిపు వీరులార! స్వవీర్యకలన
సింహరాజంబుబరి మార్చు సింహ మిపుడు
కొను సహస్ర కాంచనముద్రలను నిజముగ 84

వ. వసుమతీశు గంభీర వాక్ప్రసంగములు శ్రోత్ర రంధ్రముల
జొనుప, అరివీర భయంకర ప్రముఖ యోధాన యోధుల
హృదయ కమలములు భగ్నన మాడినవి." ఏమీ మనకీ
హర్యక్షంబుబరి మార్పుట సాధ్యమా యను శంకబొడమ
నిశ్శబ్దత సభాస్థానము నాక్రమించె దాన పురుషోత్తమ
భూవిభుండు రోషక షాయిత నేత్రములతో. 85

కం. పంచాస్యము బరిమార్చెడు
పంచజనుండైన సైన్య వల్లభుడైనన్
పాంచాల మందు లేడే?
పంచత్వమ్మందె నేమి ప్రజల బలమ్ముల్. 86

వ. నావుడు. 87

కం. నవకోటి భాను తేజులు
నవమన్మథ విజిత తనులు నరసింహంబుల్
జవయుతులు వీరపుత్రులు
యువకు లిరువు రటకు వచ్చి క్కు వెలుంగన్. 88

తే. వచ్చి ప్రణమిల్ల భూపాలవరుడు వారి
గాంచి మీతల్లి భారత కాంత ధన్య
ధన్యుడై మీదు నేలిక దనరు ననుచు
సింహమును వీడ భటునకు జేసె సైగ. 89

కం. ఎవరీ బుడుతలు హరితో
బవరం బొనరింతురే సెబాసనవీరల్
యువకులు బాల్యము వీరిని
గవబాసి చనంగలేదు కటకటయనుచున్. 90

కం. ప్రజలెల్ల గొడవ జెందగ
నిజవిభు సంతానమనుచు నీయర్భకులున్
నిజముగ నీ హార్యక్షము
ను జయింతురె యంచు ప్రజలు నొగులుచునున్నన్. 91

సీ. హవ్య వాహను నుండి యంబువుల్ వెడలునే
గరుడ పక్షులు బొల్లి గ్రద్ధ గనునె
గండ భేరుండముల్ గనునె కాకంబుల
నాదిత్యు దీప్తి నీహారమగునె
అటవీ మృగేశుడౌ హర్యక్ష మెప్పుడున్
హరిణుల గాంచునే యవని మీద
నుష్ణమందున శీతలోద్భవంబగునె వీ
రారి విష్ణుడు రిపుభీరువగునె

చండికాస్తన్య పాన సంసర్గమున బ
లారి భయకరులగు షణ్ముఖాదులనగ
బురుకులాంబునిధికి సుధాకరులనంగ
నమరసమరులు పాంచాలు కొమరులనుచు. 92

వ. *పదంపడి యమరకుమారకుండు.* *93*

కం. కుంజర వైరి బయల్పడి
నం జరహస్తంబు నందు నక్కగ రిపుపా
లింజను కాలుడనంజనె
పంజాపై కెత్తు హరిని బరిమార్చంగన్. 94

కం. సమరుని యసిఘాతను నా
యమరుని ఘోరాసి ఘాత నరసి మహోన్న
త్యమునైరాజు పయింబడ
గ మృగేశుండు దుమికె నతి గర్వముతోన్. 95

వ. *అంత స్వీయ కర్తవ్య పథమున సర్వదా జాగరూకుడై న వాడౌట.* *96*

మ. పురువంశోత్తముడేసె భీకర రణ ప్రోద్ఘాత హాహారవో
త్కర మూలంబగుదాని, భాసురను నిష్కారుణ్య వారాశినిన్
బర వీరానన ఖండ మోదిని మహా భ్యామర్ధభీష్మంబునున్
హరిజీవాంతకమైన దాని ఘనహర్యక్షంబు నేలంబడన్ 97

కం. విద్యుల్లేఖ యనగ నది
ఖద్యోతంబనగ వహ్నికణమం చనగన్
ప్రద్యుమ్న మనగ హరిజీ
వద్యుతి మేఘంబనంగ వారె హరి దెసన్ 98

కం. పురుషోత్తముకరవాలము
హరి వక్త్రాస్వాదనమున కతి మోదముతో
నరుగగ గర్జించుచు నా
హరినేలంగూలె నగమ టంచన సభలోన్ 99

కం. జనముల ముఖములు చెమ్మగి
లను బంచాస్యముహృదయములను నిల్వంగన్
దనువులు సొమ్మసిలంగను
మనుజులు భీతావహమున మగ్నులుగాగన్ 100

కం. ఆనందపులకితంబగు
నాననముల గుసుమ వర్షహాసములను భూ
పాననకిరీట కాంతుల
నానందంబంద జేయు నవనీపతియున్ 101

వ. సభాసదులనుద్దేశించి *102*

కం. ఆర్యమహా శయులారా !
కార్యాకార్యజ్ఞ విజ్ఞగణవరులారా!
నిర్యాతనాకుతూహల
పర్యాప్తముదాత్ములార! ప్రభువరులారా ! 103

కం. పర్వదినం బన నేడే
పర్వంబన నృపునివిజయ పర్వమెయౌటన్
పర్వంబయె నీభారత
సర్వంసహమాత కెనయ సార్వజనీనై 104

కం. సర్వేశ్వరు డీనాడు సు
పర్వంబొనరించి దీని పట్టున నొకయం
తర్విపరీతము నిడె భర
తోర్వీతల భవితము సముదోదారుండై 105

కం. జనదేశభక్తి నూతగ
గొని శత్రుని నిర్జితంబుగోరుదు నెపుడున్
తనుజన్ములపైనను నా
కును విశ్వాసంబు గల్గె గోరికదీరున్ 106

కం. భరతనృపాలురు జనములు
తిరిగి విజయదశమి వచ్చు దినములలోనన్
వరుసన కష్టములెన్నొ యె
దురుకొనవలయును తదీయ దోర్బల యుక్తిన్ 107

కం. ఎన్నివిదేశంబులకం
బెన్నిదేశంబుపైన రేవిన్గ్రీకుల్
కన్నేసియున్నవారలు
మన్నింపగరాదు వారి మనుజవరేణ్యున్ 108

వ. అన 109

కం. ప్రజలెల్ల ముదము జూప మ
నుజేశు డాత్మను ముదంబు నూల్కొనుచుండన్
విజయోత్సాహము జూపగ
విజయులకీయంగ దలచె వేడ్క బహుమతుల్ 110

కం. బహుమానంబుల బంచుట
బహుకాలము జరుగ నపుడు ప్రతియోధుండున్
బహుళముదంబును జెందెను
బహుమానములీయ బడియె బాగుగ నపుడున్ 111

కం. అమరుడు సమరుడు గైకొని
రమలములైనట్టి చంద్ర హాసముల నిలన్
నమనముసేయుచు బల్కిరి
తమ విలువలుగొనును భారతం బెల్లపుడున్ 112

వ. *అంత నాటికి సభ జాలించి కొన్ని మాసంబుల వెవ్వనొకనాడు భూజాని కొలువుండి సభాసదులనుద్దేశించి జనులారా!యని,* *113*

కం. చారులవలనను గ్రీకుల
చారిత్రిని వింటి దాని సభలోపల మీ
చారు మనంబులనింపగ
గోరిక గల్గెను జనాళి గుఱుతించంగన్ 114

☆ అలెగ్జాండరు చరితము ☆

వ. *ఆవధరింపుడని రాజన్య వర్యుండు గ్రీకుమనుజేశు చరిత్రంబు నుపన్యసించ నుద్దేశించి యిట్లని చెప్పదొడంగె* *115*

చం. ఫిలిపు జనాధిపుండు సుతుపేరిట పట్టము మాస్కడోనియా
నలరఁగ గట్టి శౌర్య ఖని నాసుతు బేరు సికిందరంచు సం
కుల సమరప్రియున్ జలిపి క్రూరవిభంజన శిష్టరక్షణన్
సలుపు మటంచు నాజ్ఞ నిడి చయ్యన నేగె గృతాంతు గేహమున్ 116

తే. గురువుగా నరిస్టాటిలు కూర్మికొలది
విశ్వవిజిగీషుతను బోధ విధినిజెప్ప
బ్రహ్మచర్యము శ్రేష్ఠమన్ పలుకులువిని
ఫైలిపేయుడు గుర్వాజ్ఞ పగిది నడచి. 117

చం. క్రమముగ రాజ్యముల్ గెలుచు కాంక్ష దలిర్పగ సైన్యయుక్తుడై
నమనము సేసి పూజ్యగురునాథుని యాజ్ఞను దేశదేశముల్
గమన మొనర్చి సంతతము గర్వతమంబున నూగులాడినా
ప్రమధమునం దిరానును హరప్రియ వాటి నొనర్చ దల్చుచున్ 118

వ. ఇట్లశేషజిగీషా పరతంత్రుడగు గ్రీకు భూజాని సైన్యంబుతో యుద్ధసన్న
ద్ధుండై యేగునెడ. 119.

☆ గ్రీష్మఋతువర్ణనము ☆

సీ. పశ్చిమ దిశయందు ప్రభవించి వాతంబు
వడనిప్పులెగయగా వచ్చెనపుడు
ఉగ్రంబులైయెండ లుర్వీస్థలిని గాసె
పెటపెటయని నేల బీట వాఱె
ఉగ్రార్చి విజృంభణోద్ధతి గార్చిచ్చు
చిటచిటనటవుల నటన మెసగె
రవియొక్క వేడిమిన్ రాలెల్ల సెగలచే
మించి సూర్యుని కాంతి మించి ప్రబలె

ధూళిజగమందు నుద్ధతి దూకి దూకి
శర్వరీ దేవతాశక్తి జంపివేసె
కనలు జనులకు దగని యిక్కటుల నిడుచు
సకల జన భీష్మమౌచు గ్రీష్మంబు నలరె 120

సీ. గ్రీష్మఋతువు వచ్చె తేచె ధూళియుమింట
క్రీడించుటను మానె కేకిచయము
సూర్యు డుత్తరమేగి స్రు క్కించె జనులను
తపనంబు గురి యించి తప్పు లగుట
పథసరస్తీరముల్ పథికులు జేరిరి
పుట్టలందున దాగె భోగిచయము

ఆకసంబున మేఘ మాడంబరము మానె
వాయువు వెచ్చనై వ్యాప్తినందె
తరులు పుష్పపత్ర విరహిత లైవాడె.
నిక్షుధన్వుని బలమెక్కు డాయె
శుకపికంబులెల్ల శుభమునుగోరుచు
గూయ దొడగె జనులు కూర్మి వినగ 121

కం. నీరును దెచ్చుటకై చని
నీరజనేత్రలును బావి నీటినిదోడన్
వారల కడవల నింపగ
వారినిడాయంగ జనిరి పథికులు దప్పిన్ 122

ఆవె. అమ్మలక్కలార! అతిదయామతులంచు
వారి వారి గోరి భయము గదుర
అమ్మ! నీరువోసియాపుము ప్రాణంబు
పోవుచున్న దనిన పొలతి వోయ 123

సీ. కలశంబునందుండి జలము జారుచునుండ
గబ్బిగుబ్బల కాంతిగానుపింప
జలము హస్తములోన జలజల రాలంగ
నూరుపీఠముకాంతి యొప్పు మీఱె
గుటగుట నీరెల్ల గండియలో జాఱ
పాదారవిందముల్ ప్రభదనర్చె
కలశమెత్తుచు గాంత నిలువగా ముఖపంక
జమ్మెల్ల కాంతినిగ్రుమ్మరించె
నిట్లు లొక్కొక్కరికి వోయు నింతులగని
పథికులెల్లరు దాహంబు బాపికొనుచు
నమ్మనీర్వోయు ఘన్న భావమ్ములెల్ల
మాఱె నిముసమ్ములో జెడ్డ కోరికలను 124

కం. వికసించె జాజు లెల్లను
ప్రకటించెను మల్లెలెల్ల ప్రముదమునంతన్
వికలంబున రాత్రులుదమ
కిక సమయము గా దటంచు నేగెం ద్వరమై 125

కం. కోయిల కుహూ కుహూయని
కూయదొడతరులు విరులగొని ప్రభదనరెన్
బాయని మోహము ద్విజసము
దాయము కిలకిల యటంచుదాల్చె ముదంబున్ 126

కం. మిడిమిడి యెండల రాల్చుచు
నడబగలున దివ్య దీప్తి నబ్జసఖుండున్
జడధారి రుద్రరూపము
పుడమి జనులకెల్ల జూప బూనె ననజనెన్ 127

ఆ.వె. బాడబాగ్నికోర్చి బలుడన సాగరుం
డుస్సు మనుచు వేడి యూర్పు లిచ్చె
వేసగి గడుసెగను గాసి జెందరె జనుల్
మేహమయము నైన దేహులగుట 128

కం. వడవడ గాడ్పుల చేతను
వడినెడి కమలాప్తుయొక్క వాజులునంతన్
పడమటికి నడువ జాలక
దడవొన రించెన టనంగ దడవయె నహముల్ 129

ఉ. కాళులుబొబ్బ లెక్కగను కాయము లెల్ల గృశించగా నున
శ్వాల పదాలు తొట్రువడ సాగెను ధైర్యము తోడ బాధలన్
సోలి జనాధి నాథ జయసూత్రముపై బయనించి గ్రీష్మమున్
దోలిరి గ్రీకుసైనికులు తోయజ బంధుని తోడి పోటితోన్ 130

సీ. ఆతని నిస్త్రింశ ఘాతలబడి వడ
వడవడంకిరి వీర వరులు నైన
అతని పరాక్రమ మాతతమౌటచే
దేశదేశములు విశ్వేశు గొలిచె
ఆతనిసేనా ముఖాశ్వగమనమున
నవనీతలంబంత హడలిపోయె
ఆతని సేవాళి యారావములవిని
వడకెను దేశాలభటసమితియు

అతని సస్వార్థబుద్ధికి నాహుతియయి
సకల రాజ్యముల్ క్షణములో సమసిపోయె
వీరపుంగవు లరివీర భీరులైరి
అహహ! గ్రీకుని పౌరుషం బనగ నెట్లు? 131

సీ ఆకాశదేవత కనుగు బిడ్డండని
గ్రీకులు త్యాగులై తేనిగొలువ
మాత్రాజ్ఞచే గ్రీకుమనుజేశుడీవిశ్వ
విజిగీషుడయెనని గుజలు వోవ
కొలది యేండ్లగులోన నలివిశ్వమంతయు
ఫైలిపేయుని హస్త వశమనంగ
వానిసైన్యములొక్క పర్యాయమే భూమి
జుట్టివచ్చిన గెల్పుచొప్పడునని

గ్రీకులదెలొలి తాంబూలక్రీడయనుచు
బలుకుచుండు ప్రబుద్ధులు దెలియగలరె
భరతసామ్రాజ్యవైభోగ భాగ్యములను
వీర్యసచ్ఛౌర్య సంపద ధైర్యములను 132

వ. మరియును, 133

తే. తనర గంగాదిపుణ్యతీర్థముల గములు
వర హిమాలయోత్తుంగ శిఖరము లెలమి
ధార్మికక్షేత్ర మహిత కేదారములును
భరతవసుధార ఈ వసుంధర భళారె ! 134

సీ. ఉపనిషద్వేదాంగయుక్తాగమస్థితి
రాజిల్లె నిచ్చోటి రమ్యభూమి
స్మృత్యుద్భవన్యాయశీల ధర్మంబుల
రాజిల్లెనిచ్చోటి రమ్యభూమి
షట్చక్రవర్తులు సప్తర్షిగణములన్
రాజిల్లెనిచ్చోటిరమ్యభూమి
వేదాంత వీధుల విహరించు యోగులన్
రాజిల్లెనిచ్చోటి రమ్యభూమి
యంచు గ్రీకులు మదిలోన నెంచకుండ
భరతసామ్రాజ్యమున సార్వభౌమపదము
నెఱపనాశించి గురువుచే నేర్పబడియు
తరలి వచ్చిరి భారత సిరి గొనంగ 135

వ. *వెండియు పై లిపేయునకు గురువగు నరిస్టాటిలు బోధించిన వితంబెట్టిదనిన* *136*

తె.గీ. విశ్వవిజయము గోరెడు వీరులకిల
నాత్మసంయమనిష్ఠయు నలరవలయు
దాన విశ్వముగెలుచును గాన రాజ !
ఆత్మ సంయమమే మొదలు. లభ్య సింపు 137

వ. *అను గురుసూక్తి నాలించి సమ్ముదితమానసుండై సికందరు వెండి యిట్లని ప్రశ్నించె* *138*

ఆ.వె. తమరు నానతీయ దనివినందె మనంబు
ఆత్మ సంయమంబు నలరు టెట్లు ?
సూక్ష్మముగను దాని జొప్పడ జెప్పుడీ
కోవిదాగ్ర గణ్య ! గురువరేణ్య ! 139

వ. నావిని 140

తే. ఆత్మ సంయమ సాధనకై జగాన
స్త్రీ జన బహిష్కరణము సుశ్రేయమగును
స్త్రీ నిరసనము బ్రహ్మచర్యేతరమున
గలుగదగుటను నతివల గానరాదు 141

చం. మలినపు గొంప పూరుషుల మాన ధనాగ కుఠార మెప్పుడేన్
గలగని దుంప, తాపముల గల్గగ జేసెడిదీవి, ప్రేతభూ
వలయము, నశ్వరైహికనివాస సుఖాప్తిద మౌటచేతనే
కులటలు చానలంచు మగగొంగలుగా నెఱుగంగ జెప్పితిన్. 142

కం. గురుహితవు నలెగ్జాండరు
పరమశ్రుతి వక్ష్యముఖ్య వాక్యములనగా
బరిగణన జేసి జగతి న
పరిగ్రహుడగుచు సుదీక్ష భాసిలుచుండన్ 143

కం. కతిపయ దినములు గడపగ
నతిబాధలనంది నేకమగు వాహినినాన్
మితిలేకనడచి ఈరాన్
కుతలాధిపు తోడబోరి కొరకై రాగన్ 144

కం. భీకర రణమగు మీదట
పీకన్ బోరియు నిరాను పృథ్వీపతిభూ
లోకము వీడెను రుక్సా
నాకమలాయత దళాక్షి నలకువ వడగన్ 145

వ. యుద్ధము పరిసమాప్తి యై హా హా కారంబులు శత్రుసైన్యమున
నాధిపత్యము వహించి యోటమి నంగీకరించిన ప్రజలగని నుత్సాహ
సంభ్రమములతో శిబిరంబున విశ్రాంతి నందుచున్న గ్రీకుభూరమణుండు 146

☆ సికిందరు ఈరాను ప్రకృతికి వశుడౌట ☆

శా. ఈరాను ప్రకృతిన్ గనన్ ప్రభుడు సౌహృద్యంబు దోపింపగా
నీరాను ప్రకృతీరమాపరిణతన్ హృద్యంతరాళంబు వి
ప్పారన్ జింతను జెందె దానిగెలువన్ వాల్మీకి ముఖ్యర్షులున్
గారన్నన్ విజయోక్తి గర్వయుత భూనాథుండు దా సాధ్యుడే 147

మ. నవ వర్షాంబుదజాత, విద్యుదయనాంతస్థప్రభావూత, స్వ
ర్భువనాంతర్వసితాప్సరోగణముఖోద్భూత ప్రభోపేత, సో
మఖివర్ణీకృత భాస్వదాస్యరమణీ మాణిక్యమన్, జెల్వునం
దవభాసించు నిరానులోన జనులాహా నాగ రుక్సానయున్. 148

ఆ.వె. అట్టి రాకుమారి యదృష్టమెట్టిదో
కరుగ దొడగె గ్రీకు వరుడు వెన్న
యనగదనకు దాను దనను గోరిన దాని
విడువరా దటంచు విరహుడయ్యె 149

ఉ. ఆమెను జూచినప్పటి నహంబున నుండియు సృష్టిస్వర్గమం
చేమరి స్వప్నమున్ గనని నిశ్చిత వీరుడు బ్రహ్మచారియై
తామును గోరబోవు ఫలితంబుల గాంచె దివంపు స్వప్నముల్
భూమిజయంబు కాంక్ష యది ముగ్ధల గెల్వగబూనె నంతలోన్ 150

తే. గడియ యుగమాయె రేలు దీర్ఘంబులాయె
పవలి సూర్యుడు దీపిక వలెను దోచె
పండు వెన్నెల నగ్నితో నిండి యుండె
శిబిర మంతయు రుక్సాన చిత్ర యుతమె 151

ఉ. ఆ ముఖచంద్ర మండలము నాకర పంకజయుగ్మమా ప్రభా
ధామతనూ విలాసము మదావళసన్నిభయానమానసం
బా మది రాక్షు లాకరులు నాకుచకుంభములా యురస్థలం
బామృగ మధ్యమా శుభ రదాచ్ఛత యూరులు కంబు కంఠ మా

యా మృదు భాషణంబులును హాసము లా యధరంబులా శ్రవా
లా మధురస్వనంబులు నొయారము లానటనంబు గాంచ గా
నా మనియైన వెఱ్ఱి యగునంచు సికిందరు బుద్ధి దల్చుచున్ 152

శా. పున్నాగాక్షిణి ! రూపయౌవన సుధా పూర్ణాననా ! ప్రేయసీ !
భిన్నాంభోజకరా ! సురాతి శయి ! నాభీలప్రయుక్తాంగి ! నిన్
గన్నాడన గదయోతలోదరి! మదిన్ కన్పించు నాకంచు నా
సన్నద్ధుండును జేర వచ్చె నబలన్ జన్మాంతమున్ గూడగన్ 153

ఉ. గ్రీకు మహీశువర్తనము వ్రేగుగనొక్కొక నోటితో జనన్
గ్రీకుభటప్రకాండమున రేచెను యబ్బురమంతలోననే
గ్రీకు భటోదితంబగుచు తేని నిజస్థితి జేరె నాగురున్
కాకరుతంబులాయెడు నఘాత్ము సికిందరు పాల నానుడుల్ 154

ఆ.వె. అనుచు గురుడు వచ్చి, ఆడుది జాగ్రత్త !
ఆత్మనియమ మెప్పుడ వసరమ్ము
తుదకు నీ పతనము తోచుచునాకని
నిఖిల విధుల జెప్పి నీతి నేర్పె 155

కం. చట్టునిప్రమాణమునుగొని
గట్టిగనాతనికి జెప్పె గాంతను వీడన్
నెట్టన ప్రపంచ సాధన
పట్టున నుత్సవము జూపవలయునటంచున్ 156

కం. గురుదేవులు వెడలగనే
నరుదెంచె నిరాను నుర్వరాధీశ్వరియున్
పరమాసహ్యము తోడుత
పరిజనములు తలల ద్రిప్ప పడతియు బెగడెన్ 157

ఉ. పయ్యెద జాలువాఱగ ప్రభాయుతమౌకురులున్ జలించ న
య్యయ్యెడ పాద పద్మములు యానము నందున నంచబోలగన్
బయ్యెదయందు గుబ్బలు నిబంధన బాసిచనంగ లేచిరా
దొయ్యలి సిగ్గుతొట్రువడ దూలుకటిన్ జనెభూపుపాలికిన్ 158

వ. అంత 159

తే. వికల హృదయుడు చింతిత విదుడు నభము
భూమిదిలకించు గర్తవ్యమూఢు డప్ర
యోజకుని బలె శిబిరాన నులికి పడెడు
విభుని దిలకించి రుక్సాన వెకిలిగ నగె 160

వ. అదివిని బెదరి పడిన గ్రీకువల్లభుడపరిమితానంద దవతయుంబోలె
నపరాప్సరసయుంబోలె నిలిచిన రుక్సానంగని కించిదాందోళితమనస్కుడై 161

తే. పరిహసింపకు ప్రేయసీ ! గురునను
బ్రహ్మచర్యంబు నడుపుటా ? జిహ్మయుతము
నైనయంగనా సహకార మందు నిలువ
దగునె యంచు జింతింతు సంధానచతుర ! 152

వ. అన రుక్సానా తరుణీ మణి 163

కం. సకలము విశదంబైనన్
వికలమనంబునను గ్రీకు విభుగనుగొని యు
త్సుకతను గూర్ప దలంచియు
నొక పాత్రం ద్రాక్షరసము నుంచి యిటులనెన్ 164

కం. ఆడుది జాతికి భూషణ
మాడుది పురుషునకు జీవమగునెల్లెడలన్
ఆడుది విజయాదర్శిని
ఆడుది వీరునకు రక్షయగు రాజేంద్రా ! 165

ఉ. కాంత కరంబుసోక గనె కాపురముండునె కోపతాపముల్
పొంతను జేరి తాకనిచొపూర్వము గావవిరాచకార్యముల్
సంతస మిచ్చు చుండు పురుషాళికొసంగును హాస్య సంపదన్
మంతన మేలనో సుజన మాన్యుడ! కాంతనుగాంచ వేల కో 166

కం. మానిని దృష్టులు దగులక
గానంబడు నేమి స్వర్గగతి సంసృతి యీ
మానవ జాతికి శుభసం
తానంబున గాదె వంశ ధర్మమునిలుచున్ 167

కం. నినుబోలి బ్రహ్మచర్యం
బునునెల్లరు బూన జనులు భువిగల్గుదురే
మును నందరు నీ విధిగా
జన జనియింపుదువె నీవు జనపతి వౌచున్ 168

తే. కాంత జీవికి సంతోష కార్యదాత
వంశగౌరవ రక్షణ పథ విజేత
అఖిల జనలోకములకెల్ల నగును మాత
భూరిసౌఖ్యములకును నాధార భూత 169

తే. కాంత నిఖిల జనమ్ముల సొంత సొమ్ము
వంశవృద్ధికి మూలమౌపథము సుమ్ము
పూరుషోన్నతికది ముఖ్య కారణమ్ము
అధిప! అతివయే యశమున కాశ్రయమ్ము 170

తే. చూడ వ్యవసాయమునకు పశువులు లక్ష్మి
అడవియందున తరువులే యగును లక్ష్మి
గేహమునకును గల్గు ముంగిలియె లక్ష్మి
యింటిలోనలంకారమౌ నింతి లక్ష్మి 171

మ. మరియును వినుమోరాజేంద్రా ! *172*

తే. కాంతలో సౌకుమార్యంబు గలుగు కతన
కరడు గట్టిన దుఃఖముల్ కరగి పోవు
వనిత లోగల్గు నమృతత్వంబు సకల
నీరసాత్ముల ప్రాణ సంజీవిగాదె 173

తే. కాంతలో గల కారుణ్య కారణమున
మానవోన్నతి యగుటయు గాన లేవె
కాంతలో గల్గు సత్ప్రేమ గాంచకున్న
నధిప ! నయనంబు లుండియు వ్యర్థమెయగు 174

తే. కాంతనయనాలలో దివి గాంచవచ్చు
కౌగిలిని స్వర్గభోగముల్ గాంచవచ్చు
పొందులో నమరత్వంబు వొందవచ్చు
పలుకులో గష్టజాలముల్ వాయవచ్చు 175

తే. పొలతి తోడుతో జమునైన గెలువవచ్చు
మార దంపతులను మించి దూర వచ్చు
నాననేందునిలో దన్నుగానవచ్చు
మరపు రానట్టి యనుభూతి మగువ యిచ్చు 176

సీ. కాంతలో గలప్రేమ గౌరవంబందుటే
ఇలలోన మీరలు గలఫలంబు
కాంతలోనందంబు గాంచి మోదించుటే
ఇలలోన మీ కండ్లు గల ఫలంబు
కాంతలో రతులలో గౌతుకంబందుటే
చెలువము మీకిల గలఫలంబు
కాంత కౌగిలివి సౌఖ్యంబును గాంచుటే
బలువైన భుజములుగల ఫలంబు

కాంత చెక్కిలి చుంబించి సంత సిలుట
అధర మధురసమానుట హర్షమందు
టలను నీయొక్క వక్త్రంబు గలఫలంబు
కాంత నిరసింతువే భూమికాంత! నీవు 177

తే. కాంత గైకొని సంతతి గాంచకున్న
నొక్క మధుర క్షణంబు నీ వొల్లకున్న
నెవరికోసమీ సంగర మెందుకన్న
విశ్వవిజయంబు ? వెనుకకు వెడలుమన్న 178

తే. కాంత దేశమునకు జీవ గఱ్ఱటంచు
ద్రాక్షరసమును ప్రభుని కందంగ నీయ
విసుగు తోడనలెగ్జాండ రుసురు మనుచు
యవల బడద్రోసి యామెతో ననియె నిట్లు 179

మ. వనితా! నీహిత బోధనం బనుభవోత్పన్నంబులున్ గావు కా
వున గుర్వాజ్ఞకు సాటిరావు గురుదేవుల్ గోరిన ట్లేను నా
దినకృత్యంబును పూర్తి జేసి సకలాధీనంబునున్ బొందియున్
నునుపొపాదతలంబుపైన బడియు న్నా త్మోత్సవంబొందెదన్ 180

కం. గురుదేవులు ననుబోలెడు
ధరణీశుల సృష్టి జేయ దగుదురుగానీ
పొరి నను బోలెడు నరపతి
గురుదేవుల నొక్క నైన గొని తేగల డే 181

కం. నేనెంతటి శౌర్యధనుఁడ
నైనను గురుదేవు ముందు నల్పుండగదా
యీనీ హిత వాక్యములను
నే నొదలనుంచ జాల నీరజనయనా ! 182

వ. మరియు ననవసర ప్రసంగముల గట్టి పెట్టి 183

కం. నను గార్యోన్ముఖుజేయుము
నినునే బాలించు మాట నిజమని మదిలో
నెనడేని దలవదప్పుగు
ననుమాటలు వినియు నాపె యచ్చెరువొందెన్ 184

కం. నివ్వెరబోయిన హృదయము
నవ్వనితను బాధపెట్ట ననుకొనె మదిలో
జవ్వనిశక్తి గనంగా
నివ్వటిలెన్ వీరికిపుడు నెఱుసు ఘటిల్లెన్ 185

చ. మొఱకు రణంబులన్ దగిలి మొర్రొమొరోయనుజీవకోటులున్
శిరములు కాళ్లు ముక్కలయి జీవము లెల్ల గృతాంతుజేరగన్
కరములునూడి నేల బడగన్నులు లొట్టలుగాన్ సమస్త సౌ
ఖ్యరమలు నాశమయ్యె శవ కార్య విహీనులుగాగ నేలకో 186

ఉ. కండలు ముక్కలై రుధిర గాహమొనర్చగ నిచ్చగించుచున్
గండు తనంబునన్ దగిలి కాయము లెల్ల నశించగారకుల్
గండరగండ భండనపు గాలుడనంబడు గ్రీకుజుం డలె
గ్జాండరు డౌనెకాక గురుసత్తము లౌదురె యెంచి చూడగన 187

కం. తరుణీమణి శపథము గొనె
గురుశిష్యుల శక్తిజూచి గుర్తుగవారిన్
తరుణీనివహపు శక్తియు
బరువడి గొప్పేయటంచు బల్కించంగన్ 188

వ. వెండియు దన ప్రతిజ్ఞయందలి యాంతర్యంబు గ్రీకుభూవిభున
కెఱింగింపఁదలఁచి. 189

కం. నానారాజ్యాక్రమణ ఘ
నానందా ! గ్రీకుతనయ ! నా ప్రతినయిదే
ఈనారీమణి శక్తియు
నీనాటితొ చూపదలచి తే నని బల్కెన్ 190

కం. గురువచనామృత పానమ
ధురిమణుడై గ్రీకువిభుడు తొయ్యలిపల్కుల్
కరిమ్రింగు వెలగ పండను
కరణిని నిరసించి గాంచె కాంతామణినిన్ 191

కం. ఆమెప్రతిజ్ఞను దలచియు
ప్రేమదిరస్కార కతన వేగిర పడుచున్
రామలరోషం బిటులని
ఈ మహి విన ననుచు వెండి నిట్లనె దెలియన్ 192

శా. సంతోషీ ! గురుదేవుపైగినియ రుక్సానా ! ముదంబౌనె? యా
వంతేనిన్ వలదమ్మ నీకినుక నాపైనైన నారీమణీ !
సంతోషమ్మున గొద్దికాలమునకే సర్వప్రపంచమ్మునా
పంతంబొప్పగ గెల్చి యాపిదపనిన్ బాలింతుబింబాధరీ! 193

తే. అఖిల సృష్టికి నధిపతులనగ బరగి
నిఖిలసంపదలెల్లను నీవె యనగ
భాగ్యలక్ష్మి సహాయత బరగి ని న్న
ఖండ భోగంబులను దేల్చి యుండగలను 194

కం. నన్నుపరోధింపకుమీ
యన్నుగ నా కాశమాతయాశీస్సులిడన్
బన్నుగ నాశయసిద్ధికి
వెన్నివ్వరునాదు భటులు విను రుక్సానా! 195

కం. మెఱయును ఖడ్గములన్నియు
మొఱయును దుందుభులు భల్లములు నెగసెడిగా
తొఱవుదురు శత్రులాజిని
కరగతమౌ విశ్వమెల్ల కాంతామణిరో ! 196

వ. *అనిదండనాయకుడగు సెల్యూకసు నుద్దేశించి ఓయీ ! ప్రయాణ భేరిమ్రోయింపుము. భటులమేల్కొలుపుము భల్లాసిశూలాయుధ పాణులై తురగారోహణ సమ్ముదిత మానసులగు సైనికుల నదల్పుము. సేనావాహిని నేక వాహినిగా భారతసీమా క్రమ ణార్థమై నడిపింపుము. ఆలస్యాదమృతం విషమ్మను సూక్తి నెఱుంగ వేయన నౌనన్ సమాధానము రాగా తిరిగి రుక్సానాతో* 197

మ. పడతీ నే భరతంబుగొంచు నిను పుష్పమ్మట్లు జేకొందుని
న్నిడు నామానస మెంత యేడ్చునొ గదా! వీక్షింతువే నీవుసం
గడమున్ గొంచు నిరాను జేరు వరకున్ నాకోసమై వేచియుం
డెడునీస్నేహము గూడ దంచుదలవన్ నీరేజ పత్రేక్షణా ! 198

కం. జీవితమే రణరంగము
జీవితమున సాహసంబు జీరాడగ వే
నీవిగ నసువుల బాయుట
జీవితమున దృష్టి నిచ్చు శీతాంశు ముఖీ ! 199

ఆ.వె. రణములోన బోరి ప్రాణముల్ వీడంగ
స్వర్గ మబ్బు వీర స్వర్గమనగ
పెక్కుదానములును పెక్కుధర్మంబులు
సల్పగాని స్వర్గ మల్పమగునె 200

కం. ఇక నాకును సెలవిడుమని
యొకయశ్వము నెక్కి గ్రీకు నుర్వీశ్వరు డా
గక చేటుబాసిచనగా
వికలమనంబున నిరాను వెలది వగచుచున్ 201

దోదకం : అంతటివేగిర యానమదేలో
అంతగుడారము లంతములయ్యెన్
సంతసమానస శ్రాంతిని రుక్నా
నాంతటనేగె జనాధిపువెన్కన్ 202

వ. పురుషవేషంబుబూని వారింవెంబడించుచు రుక్నానా బయలు
దేరెనని తెలిసెనని చెప్పిపురువిభుండు సభాసదులతో *203*

తే. విడకు డాత్మాభిమానంబు వీరులార !
నీలి వార్తల వ్యాప్తి గానీయకండి
జాతి గౌరవమును నిల్ప నీతిగాన
స్వప్నముననైన ధర్మంబు సడల రాదు 204

కం. పరదేశీయుల మదమును
పరిహారముజేసి దేశపరపతి వే సం
గరమున నిల్పగవలయును
శరీరమున బ్రాణవాయు చలనమువరకున్ 205

వ. అనిన ప్రజలు నెమ్మనంబున శౌర్యభావంబుదొలకరిల *206*

తే. దేశమాతను రక్షింప దీక్ష బూని
శత్రురక్తంబు చవి గొను సంబరమున
స్వీయ జాతీయ గౌరవ వీచికలకు
లలిత మలయానిలము నాగ మెలగగలము 207

కం. అని ప్రజలు ప్రతిన బూనగ
మనుజేశుడు మోద మంది మహిజనులెల్లన్
దన పైన ప్రేమ జూపుట
కును నచ్చెరు వంది. వదలె కొలువానాడున్ 208

శా. సామాన్యంబిదియౌనె భారత భవిష్యత్తుంగనుంగొంచులా
లామాలంబులబార్రద్రోలిపటిమన్ లాలా టికుండ్రై సుధీ
కాముండ్రై తనరారు పౌరుష నిధిన్ కాత్యాయనీ భక్తునిన్
సామాన్య ప్రజమెచ్చి యాదినపు బంచాస్యంబునున్ దల్చుచున్ 209

కం. తమతమ నెలవులకేగుచు
డమరము రాబోవునంచు డగ్గుత్తికతో
బొమముడు లన్నియు గదలగ
సమస్త జనములు గదలిరి సభను విడువగాన్ 210

సీ. ఆదిత్యుదీప్తిచే నణగితిమని చెప్ప
గైరవంబులు చంద్రు కవను గోరె
తీక్షణ కిరణు వేడి దెప్పరిల్లితి మని
యన జకోరంబులు నబ్జుగోరె
కమలబంధుని వల్ల గాసిజెందితిమంచు
యామినుల్ వల్కుచుసోముగోరె
పతినిరీక్షణకు దత్పర మైన యిల్లాలు
విరహియై గోరెను విధుసుధాంశు
విజయ సభవీడి నృపుడేగు విధముగనుచు
జనులు తమతమ నెలవుల సనగ గనుచు
భావిభారతస్థితి జూచి భానుమంతు
డస్తగిరిజేర వెడలెడు నరుణుతోడ 211

కం. కరఘటితశంఖచక్రసు
సరోరుహ గదా ! విభీత సకల నిశాటా !
నరరూప ధారి ! మాయా
హర ! మాయామేయ ! దేవ ! అమ్నాయనుతా ! 212

కరిబృంహితము :

శ్రీహరి! భవపురందర దివిజ చింతిత పదసరోరుహా !
ఆహవ భయకరా ! ఖరహర ! సమాశ్రిత జన పరీక్షకా !
దేహజ జనక ! శంకర వినుత ! ధీర నిశిచరనాశకా !
పాహిరవి శతకోటినిభముఖ ! పద్మనయన ! గదాధరా ! 213

ద్వ్యక్షరీ కందము :

మననము మానను నమనము
నను నానానామ మాన ననుమననిమ్మా
నినుమనమున నమ్మిన మ
న్మనమున మనుమన్న మిన్న మామన మెన్నన్ 214

గద్య : ఇతి శ్రీ సరస్వతీ కరుణా కటాక్షలబ్ధవాగ్వైభవ, కౌశికసగోత్రోద్భవ, అష్టకాలవంశాబ్ధినంభోద్భవ, లక్ష్మీనర్సాఖ్యమనోహరాంబా ప్రథమౌరస, నరసింహారామాభిధాన విరచితంబైన పురుషోత్తమ రాజన్యవర్యు చరిత్రంబు నందు, పురవర్ణనంబును, భూపాలగుణాభివర్ణనమును, విజయదశమీమహోత్సవమును, పాంచాల భవితవ్యరూప సింహ సంహారంబును, అలెగ్జాండరు చరిత్రంబును, రుక్సానా శపథంబును, ప్రభుప్రబోధమ్మునుంగల ప్రథమోచ్ఛ్వాసము సంపూర్ణము.

ద్వితీయోచ్ఛ్వాసము

కం. శ్రీరామా హృదయేశ్వర
క్షీరాంబుధిశేష తల్ప ! కేశవ ! శౌరీ !
ఘోరాఘనాశ ! మురహర !
మారజనక ! నతజననుత ! మధువిద్వేషీ !

☆ తక్షశిలాధిపుని గుణగణములు ☆

కం. పాంచాల దేశమునకును
కించిద్వాయువ్యమందు గెంపునుబోలెన్
మించుచు తక్షశిలయనగ
నించెను భారతపు సిరిని నిండారంగన్ 2

కం. ఉత్తమ పరిపాలన సహ
జోత్తమ సారములచేత నుచితపు సంస్కా
రోత్తమమై నవ్యసుఖా
యత్తముగా తక్షశిలయు యశమున్ గాంచెన్ 3

వ. *దానికి ప్రస్తుత కాలపు వసుంధరాధీశుండు.* 4

కం. అంభియను నామధేయుడు
దంభాతిశయుండు వీరదర్పాంధుండున్
కుంభినిపతియై వఱలుట
కుంభద్రుడు కాడుగాన గూడునె సుఖముల్ 5

కం. కులపారంపర్యముగా
గలిగిన రాజ్యంబె, యశము కార్పణ్యంబే
తలగల భారతమాతను
దలదన్నుట వానివంతు దర్పోజ్జ్వలతన్ 6

కం. పురుషోత్తము వంశీయులు
చిరకాలము నుండి తమకు చేసిన ద్రోహా
లురుతరములగునటంచును
పరిపరి బోధించు బ్రజకు వైరిచరిత్రన్ 7

తే.గీ. వాని మస్తిష్కముత్తమ భావ శూన్య
మతని రక్తంబు మాత్సర్య యుతము, నెల్ల
సమయముల గుతంత్రంబులే సలుపగోరు
వానిజీవిక యెట్టిదో బ్రహ్మదెలియు 8

కం. భావి యుగంబుననైనను
నీవంశ్యులు పౌరవులతొ నెయ్యము సేయం
గావినరని యంభిమనో
భావంబున దలచి పలుకు ప్రజలు వినంగన్ 9

కం. ఎల్లప్పుడు పురుషోత్తము
నెల్లిదుగా దలచి యంభి యెగ్గొన గూర్చన్
కల్లరి యౌచు నిరంతర
ముల్లంబున వేచి యుండె నూతదొరుకగా 10

కం. తనపతనము నీర్ష్యాళువు
గొనుటయ గాకుండ స్వీయ కువల ప్రజకున్
దన జాతికిని వినాశము
గోని తెచ్చును వాని బుద్ధి క్రూరంబగుటన్ 11

తే.గీ. వాని నాదర్శరాజుగా వరల జేయు
జ్ఞానవేత్తలు వాని రాజ్యానలేరు
అతనివిహరణములకును నడ్డు పడుచు
చెల్లియైన 'ప్రార్థన' విమర్శింపుచుండు 12

కం. సకల కలానిధి యనగా
సకల సుగుణనిలయయనగ సౌజన్యయుత
ప్రకటానుజ గల దంభికి
నకలంక యనంగ ప్రార్థనాఖ్యన్ దనరున్ 13

సీ. ముఖకాంతి దిలకించి ముందుగా నొక కళ
నీశ్వరునకు సోము డిచ్చెనేమొ
నఖకాంతిదిలకించి నక్షత్రములు కాంతి
దూరంబులై దూర తుష్టి గొనెనొ
చరణ యుగంబుల సరవిబోలమటంచు
నుదజముల్ నీటిలోమెదలెనేమొ
అక్షియుగంబుల నలిబోలలేమంచు
దివమున మొడిచెనో కువలయములు
నాసికనుగని రోలంబమాస తోడ
మధువు గ్రోలెడు నాకాంక్ష మార్చు కొనెనొ
జ్ఞానమును జూచి బ్రహ్మ తక్షశిలపునకు
ననుజగాజేసి స్రష్టగా నలరెనేమొ 14

వ. *ఇట్లుండఁగొన్ని దినంబులు గడచిన* *15*

ఉ. గ్రీకువిభుండు దాడికని రేపాకొ లేకను మాపొ వచ్చు న
వ్వీ కనునోర్వలే మనెడు భీరులు, పౌరుష దీక్షజూపగా
మాకద నొనిదంచుబలు మారులు బల్కెడు శూరులుండ హా !
నాకిదియే శుభంబగు దినంబని పొంగెడునంభితోడుతన్ 16

కం. తక్షశిలనిండి యుండెను
తక్ష శిలయె భారతంపు దవులగు గానన్
దక్ష శిల తలను వంచిన
దక్షణమే తలలు వంచు దదితర సీమల్ 17

వ. అప్పుడు త్క్ష శిలేశుండు 18

ఉ. యుద్ధపు యత్నముల్ విడిచి యోధులతోడను సంప్రదింపడే
ఉద్ధతి వానిదయ్యు పురుషోత్తము నోటమిగోరి నాడు స
న్నద్ధుడు నయ్యి యంభియు మనంబున తొందరజెంది వైరితో
యుద్ధ పువ్యాజమేలనియు నోటమి దెల్పగ బంపె గొందరన్ 19

కం. అరులను గెల్వగబూనెడు
నరపతి శత్రువును గలియు నాడంత స్వమం
దిరమున నిప్పంటించెడు
తెఱగున నాశంబు నొందదే రాజ్యంబున్ 20

కం. అతనిని నమ్మిన ప్రజలకు
గతియేమిటో దెలియ గలమె కాలుండగుగా,
మతి తప్పిన విభునైనను
గతిగా గల ప్రజలు సుఖులు కా సమయమునన్ 21

కం. పురుకులు నవమానించగ
త్వరపడి యా గ్రీకు విభుని పాదరజంబున్
శిరమున దాల్పగదలచెను
కరమరుదుగ వీని బోలు కాపృది గలడే 22

కం. తొలిసారి గ్రీకువిభునకు
నలిస్వాగతమిచ్చునాత డంభియెయౌటన్
గల నీ భారతమును దయ
దలచియుదనకిచ్చు గ్రీకు ధరణిపుడనుచున్ 23

తే.గీ. ఫైలిపేయుని నెయ్యంబు జాల గలుగ
తనయదృష్టమటంచు నెమ్మనమునందు
నూహఁగొని గాలిమేడల నోలలాడు
నవ్య భారత సామ్రాజ్య నాథుడనని 24

వ. *దాని విన్న ప్రార్థనాదేవి క్రోధాకులయై నెమ్మనంబున* *25*

కం. అగ్రజుని యోచన మును స
మగ్రముగానెఱిగి యామె మానసమున వే
యాగ్రహపూరితయైతన
అగ్రీయుని తలపు మాన్పు నంభిని జేరెన్ 26

చం. ప్రవిమల భారతావని త్రపాంబర కారక జీవనుండు, త
న్నవనిధి నాశకుండు ధృత దర్పు డపష్టువు డాత్మ ద్రోహుడున్
కవిసెడు శత్రుపాదజల కాంక్ష దలిర్చెడు చీడ పుర్వనన్
ఠవఠవ యీ దురాత్మకు గుణంబిది యంచు వచింప శక్యమే ? 27

కం. పురుషోత్తము గెలుచుటకై
పరరాజును శరణు వేడ బాల్పడెనేమో
పురుకులు లవమానించని
తరుణంబున ద్వేషమూన ధర్మంబగునే 28

వ. మఱియును *29*

కం. తన యన్న జేయు కార్యము
తన వంశము కీర్తి మాప దన దేశంబున్
దన జనులును నశియించగ
ననుచున్ ప్రార్థనయు జింత నందెన్ మదినన్ 30

తే. నీతి శాస్త్రంబు దెలియని నీచమతులు
నియమ మార్గములను నేర్వ నియతిబాసి
ఉచిత మనుచితమున చింత నేడు వారు
బాధ్యతాయుత పదవుల బనికి రారు 31

తే. పౌరుషములేని పతి, తంత్రవర్తి గాని
మంత్రి, యాయుధమును జూచి మరలు దండ
నాథుడును, విద్యనేర్వని నైష్ఠికుండు
భక్తిలేని భటుల్ సృష్టివైరులనుచు 32

కం. ఫలహీనంబగు దుఃఖము
పలుభోగంబులను గోరు పదవియు, మనమున్
దెలియని క్రోధము పతనము
గలిగించెడు నీర్ష్య నాశకారులుగావే 33

కం. ప్రార్థన నివి యన్నియు మది
ప్రార్థించిన యట్లు మెరసె నాక్షణమున నా
వ్యర్థ ప్రాణిని మార్చగ
నర్థించెనొ భారతాంబ యనునట్టులుగన్ 34

ఆ.వె. మాతృదేశ రక్ష మహిప్రజాసేవయు
నాత్మమోద మిచ్చు నందువల్ల
జన్మ గన్న ఫలము సన్మతికిదియని
పలుకుచుండు తోడి వారి తోడ 35

తే. భ్రాతృ బుద్ధిని మార్చంగ నాతుర పడి
రావణానుజ కృత్యపు రహి దలంచి
యన్న కెదురుగ నేగి రౌద్రాక్షి యగుచు
ననియె నా దుప్రయత్నంబు నడలునట్లు 36

వ. *అన్నా ! నిలు నిలు మని* *37*

శా. పాంచాలేశ్వరు పైని వైరమున నా వైదేశికున్ శాత్రవున్
గాంచన్ బోవుచునుంటి వంట, నిదియున్కర్జంబు గాదన్న నా
పాంచాలేశ్వరు గూడి వైరి దరుమన్ భావ్యంబ నా నంభి దా
గాంచెన్ సోదరి నగ్ని నేత్రములతో గారుణ్య దూరుండునై 38

వ. *సోదరి ధైర్యము నకచ్చెరువొందిన యంబి* *39*

ఉ. తొయ్యలి రాజ కార్యములతో బచరించుట నీతి గాదు దా
పయ్యిన మేలు గల్గు సమయంబునకున్ దగురీతి మెల్గియున్
పయ్యెర తీరునేగు పడవంబలె నుండుట రాజధర్మమౌ
యుయ్యేల రీతి నూగు ధరపోత్తము జీవిక కాలచక్రమున్ 40

కం. ఖపతనసమయము నందున
నపచితికిన్ వెఱచియును మహోతల సీమన్
కృపణత దాగిన బోవునె
స్వపరాక్రమ హీనతకును జాలగుగాదే 41

తే. అన్న యుత్తర్వు విని వచ్చుచున్న నవ్వు
నాపుకొని నెమ్మనంబున నాకసంబు
విరిగిపడుటను బోలునే పరనృపతుల
దాడి, దాననేల భయసంతాపములును 42

కం. పూర్వపు వసుధాధీశ్వరు
లుర్విన్ ధైర్యంబుతోడ హోరాహోరిన్
ధూర్వహులై రిపు దలపడి
యూర్వేరము నిలుపుకొనరె ? యశమునప్రీతిన్

వ. *అని మదిం జింతించి విషాదాకులస్వనంబున నన్న బుద్ధి మార్ప నెంచిన*
ప్రార్థనాదేవి వెండియు ***44***

☆ ప్రార్థనా అంభికి హిత ముపదేశించుట ☆

శా. అన్నా ! నీ పని నీతి దాయకమె నీయా బుద్ధి నీ భారతా
పన్న ప్రాప్తికి కారణంబగును గా వైదేశికుల్ కేతనం
బున్నట్లుండియు నాటి వైచెదరు గా నుత్పాతమూలంబు నీ
వన్నా ! నా వచనంబులన్ వినియు నౌదాసీనమున్ బూనుమా ! 45

ఆ.వె. అల్ప బుద్ధి సల్పు స్వల్పాపరాధంబు
జాతి తరతరముల సమయ జేయు
నీకు శృంఖలములు నీటుగా జేయు నీ
బుద్ధి వల్ల నీకు ముప్పు గాదె ? 46

మ. ఇతిహాసంబున గార్త వీర్య డురుమౌనీశున్ బసింగోరి దా
బతితుండై చెడి పోవలేదె మును నా పారశ్వథుండేయ సం
తతి తోగూలిరి గాదె బాహుజులు నీ తాటోటు చే శృంఖలాల్
ప్రతిపక్షోపదలయ్యి నీ కరములన్ బంధించు టూహించితే 47

మ. అనసూయపరులైన పాండవుల రాజ్యాపేక్షచే వారలన్
ఘనమౌకానన వాసమేర్పరచగా గాపాడలేదే ? సుయో
ధను వంశంబు సమూలమై చెడగలేదా కృష్ణుచైదంబిదే
మనుజుం డన్యుని కీడు గోర నతడే భ్రమందుం గదా సోదరా ! 48

మ. నినుప్రేమన్ గనలేరు నవ్వుదురుగా నీ కార్యముల్ జూచి మే
లన నీ నామము స్వర్ణ వర్ణలిఖితంబౌ దేశ చారిత్రమం
దున ద్రోహుండని, విన్న మానవులు నీ దుర్మార్గ చేతంగదా
మనదేశంబు విదేశ వాసులచె భస్మంబయ్యె నంచాడరే ? 49

కం. జీవుల కృష్యనుసరణచె
నావిర్భవ మందుచుండు నభ్యుదయంబుల్
కావున గృషిచే సుఖమగు
జీవనమును గడప వలయు చింతలు లేకన్ 50

కం. సువిశాల దేహియై కరి
సువిశాలము నైన బుద్ధి సున్న యగుటచే
నవనిన్ మావటి వానిని
నవదరణము జేయు నంకుశము పోటులచేన్ 51

కం. ఇతరుల సాయంబున ను
న్నతియౌ యశ్వంబు మూపునందున జనులన్
మితిలేక మోయుచును శా
శ్వత దాస్యము జీవితమున సవరించుకొనెన్ 52

శా. సన్మానింపవు భూప ఎర్గములు, దోషంబెంచులోకంబు వే
సన్మార్గంబున బోవజాలరు భటుల్, సంఘమ్మసహ్యించు ద
త్త న్మాత్రాక్షి జలంబు లేరులయి క్రోధంబంది నిన్ దిట్టు నీ
యున్మాదంబును వీడమేలు గలుగున్ యోచింపుమా ! అగ్రజా ! 53

మ. మునువైరోచన నందనుండు జటిలున్ ముక్కంటి సాహాయ్యుడై
యనిరుద్ధున్ బడగట్టి గర్వమున సత్యానాధుతో బోర శ
ర్వుని సాహాయ్యము పొల్లు వోవగను బాహోద్దాముడైబోరె గా
వునహస్త ద్వయ మాత్రుడై మిగుల డే బుద్ధిన్ విచారింపు మా 54

చ. సురపతి ప్రోద్బలంబునను సూర్య శశాంక హుతాశనాక్షు సం
గరజిత వీరు నాగధరు కాలు తపస్థి స్తితి మార్చ గోరి తా
హరుహుత భోక్తృ నేత్రమున నగ్ని కణంబుల మధ్య మారుడున్
హరమయి బూది యయ్యెను నహంకృతి సత్ఫలమింక దెల్పుమా 55

చం. పురుకులు హీనతన్ గనగ ప్రోద్బల మానస వర్తనన్ సికిం
దరు విభు సఖ్యమున్ సలిపి దర్పము చే బురువంశ్యు గెల్చి గ్రీ
కురమణుకున్ జయాప్తి గన గోరి తదాఖిల భారతంబు భూ
వరుడుగ నేలెదంచును దివంపుకలల్ గన గాలిమేడలే 56

కం. ఎటువలె దనకును జిక్కిన
నటువలెను రహస్సుగొంచు నాజిజయంబున్
పటుశక్తి గాంచి నిను లం
పటునిగ లిఖియించుకొనడె ప్రభువు సికిందర్ 57

కం. ధనలంపటునకు ముల్లెయు
తనులంపటునకునువేశ్య ధరణీ పతిగా
గనులంపట మున్నను వా
నిని బరిమార్చంగదీరు నిక లంపటముల్ 58

కం. గ్రీకు విభుం డీవిషయము
నాకలించు కొనియెయుండు నంతకు ముందే
నీకును గల్గెడి దుస్థితి
నాకును విశదంబయౌట నా హితమిదియే 59

తే. పిరికి మెకములు వీర కేసరికి నేమి
కీడు జేయగ నేర్చును, కేసరికిని
గలుగు పౌరుష శక్తుల కలన గాదె
ధరణి మృగ రాజమను బిరుదంబువచ్చె 60

శా. ఈస్వాతంత్ర్యపు భండానాగ్నికిని నీవేయింధనంబౌదువే
యాస్వాదింపుము శత్రు కంఠరుధిరంబాత్మీయ వీరత్వమున్
నీ స్థైరిన్ గన జూపి యన్యనృపులన్ నిర్జించి సత్వంబునన్
దుస్వప్నంబుల బోనడంచి యశమున్ దోయించుమా సోదరా ! 61

తే. బుద్బు దంబుల బోలెడు భోగములును
వాని నిరసించి దేశ సేవాభిరతివి
యై యుసురు వీడు టల్ప కార్యంబయగునె ?
ఇప్పుడైనను మించిన దేమి లేదు 62

ఇంద్రవజ్ర : నీచాతి నీచాత్ముల నీవు తోడై
ఈ చేత సుస్వాగతి నిచ్చుకంటెన్
బీచమ్మ దల్పంగను భీక రాజిన్
సూచీముఖానన్ తను సూనరించన్ 63

తే. మేల టంచని నామది మెప్పు బలుకు
జాతి ధర్మంబు గుర్తించు చతురుడవయి
దేశ సేవను జేసి సందేశ మొసగి
జగతి గనుమయ్య నీ వనిశంబు కీర్తి 64

కం. తన ధర్మము నెరవేర్చుట
యను సూత్రమునందు మరణమైనను మేలౌ
ననయము పరధర్మంబులు
ఘన భయ కారణములన్న కనుగొనుదీనిన్ 65

వ. చెల్లియుపదేశంబు సాకల్యంబుగా నాలకించిన భూవిభుండు 66

శా. చెల్లీ ప్రార్థన ! నీదుప్రార్థన పరీక్షింపంగ నానెమ్మదిన్
యల్లం బాసితి నింక గారమున నిన్నాలించి పాలించ న
న్నుల్లంఘించుట నీకు శ్రేయమగునే యుద్ధాము యుద్ధోద్భటా
త్యుల్లాఘున్ బురుషోత్తమున్ నిజముగా నూటించ యత్నించెదన్ 67

కం. చాలా దివముల నుండియు
హేళన నొనరించుచుండ హీనుని మదిలో
నాలరి నయ్యితి నేనిక
నాలస్య మదేల వానినవమానించన్ 68

కం. నాకింతటి యదనెన్నడు
రాకుండుట చేత నేను రాయిడి కొరకై
పోకార్చుచుంటి సమయము
గ్రీకుల బలగమును దాకి గెలువగ వశమే 69

ఆ.వె. గ్రీకు ప్రభుని ముందు వీకతో నిలువగా
గలమె ? ఐతిహాసికాలకేమి ?
మగధరాజు తోడ మారాడ కోడిన
కృష్ణుడెపుడు వెళ్లి కృష్ణుడేమి ? 70

వ. ఇట్లని మరియు రోషకషాయత నేత్రుండై కంపితగాత్రుండై
దేశహీనతాపాత్రుండై మనుజ మాత్రుండ య్యు క్షత్రియ పుత్రుం
డై యిట్లవాచ్యవచనంబులంబలికి యింకను 71

కం. ఇక నీ యుపదేశంబుల
బ్రకటింపకు మింక జాలు బాగుగ గలదే ?
ఒక హీనుని బరిమార్చగ
సికిందరును శరణువేడ జింత యదేలో? 72

వ. *ఇక భారత రక్షణంబ టందువా ?* 73

కం. మాతకు దుఃఖము వాప ని
లాతల నేతలు గలారు లాతులనేకుల్
మాతృసురక్షణ బాధ్యత
నూతగ గొని గెలువ గలమె యుజ్వల వైరిన్ 74

కం. మనుజపుడు సభను గనగా
జను నూహను నుండ రోష చండత గని ప్రా
ర్థన సోదరుని న్నిలిపెను
తన యుద్దేశ్యంబు దెలిపి తాను మరుగుగాన్ 75

వ. *అత్యవసర కార్యార్థమై సత్వరమున జనుపాంథున కటవీ మృగరాజం*
బెదురు పడిన బెగ్గరిలి నిలుచు నట్లు నిలిచిన యంభినిగని 76

ఆ.వె. యోగి యైన గాని యోగ్యుండు గానిచో
తక్షణంబె విడువ దగునటంచు
నీతిశాస్త్రమగుట నిన్ను బోలెడు మూఢు
స్నేహ మొప్ప దనుచు జింత నుంటి 77

ఆ.వె. నేటితోడ నాకు నీ చిర బాంధవ్య
మంతరించె నొక్క యమ్మకుద్భ
వించినాముగాని యింతటి వ్యత్యాస
ముండుట దురదృష్టమోయీ భ్రాత ! 78

కం. పావన భారత రక్తము
నే వినియోగించ లేను నీచపు పనులం
దావలికి మూలమగుటయ
నీవే కాజాలనేను, నెఱివేఱొదున్ 79

కం. నీదురభిప్రాయములన్
నీ దారిన నీవుపోయి నీవీమాతన్
వైదేశికులకు నమ్ముము
నేదుడిచెద తల్లి బాష్ప నీరముప్రేమన్ 80

కం. నీదుష్క్రియలను గనుగొన
నాదు మనంబొప్ప లేదు నమనంబిదియే
నీ దుశ్చరితము దెల్పగ
నీదుర్గమునేడు విడెద నితరముజేరన్ 81

ఆ.వె. మాతృ ద్రోహియైన భాతృవియోగంబు
వలన ప్రజలు నేమి పలుక నాకు
సమ్మతంబె యనగ సడలి యంభియడిగె
నన్ను విడిచి యెటకు నడచెదవని 82

వ. *అందుకు ప్రతిగా ప్రార్థన* *83*

ఆ.వె. భారతాంబ ముద్దు బాలుడగు పురుషో
త్తముని దివ్య పాద కమలములను
గొలువ నంచు బల్కె గొట్టుమిట్టాడక
అంభి యాగ్రహమున కంతులేదు 84

సీ. పట్టు పట్టిననైన బ్రహ్మాదులే వచ్చి
సాధింపగాంచరు జయముకలను
ధైర్యసాహసముల దనకు దానేసాటి
హద్దులు మీరిన నడలదెందు

తనయాత్మ సంస్కరణను జేయుద మటన్న
వానిమనంబొప్పుగాను లేదు
ఇటు సోదరిని విడుచుటయా ? యటు ప్రబల
శత్రునెదురుటయా ? చైదమెద్ది
ప్రథమమే యాతనికి శుభప్రదమటంచు
దోచె, నా పురుషోత్తము తోడ జేరి
చెల్లి సాధించునది యేమి ? యిల్లు వెడలి
మరలి వచ్చుట యిచ్చటి వరకు గాదె ! 85

తే. అట్టి యామె విడువ వచ్చునట్టి కీడు
లేశమైనను లేదు చెల్లియలు పైన
ప్రేమకే గొప్ప నిచ్చిన గ్రీకు సైన్య
జలధిలో గొట్టు మిట్టాడి చావవలయు 86

కం. అను నాలోచన నెమ్మది
గని యాజ్ఞ నొసంగె భవిత కార్యోచితమౌ
నని, శిరసావహియించెను
వనితా శక్తులను జూప ప్రార్థన త్వరలోన్ 87

తే.గీ. ప్రార్థనా దేవి యంతఃపురంబు వీడె
వీడె నానాడు కోటను వీర వనిత
పౌరుషంబున బాంచాలపతినిచేర
బోవుచున్నది నాత్రము ముప్పిరిగొన 88

ఉ. భారతమాతృ నేత్రయుగబాష్ప జలంబులు కొండ యేరులై
వారిజగంబు ముంచెడినొ ? వాల్చిన మోము జగంబుగాల్చునో ?
భారత భూమి గ్రీకుకుల పాదరజంబున మబ్బు గ్రమ్మునో ?
భారత మాతృ హస్తములు బంధములౌ నిగళాళిచే క్షణిన్ 89

తే. ప్రస్తుతంబునగల్గు విపత్తు చేత
రత్నగర్భ నాబేరు నిర్వాణమందు
భారతీయకళంకంబు బాపు కొరకు
సప్తజలధుల జలములు చాలవేమొ ? 90

కం. కనగ దురాశాపూరితు
మనమున్ మార్పొందు దృష్టి మారుటచేతన్
అణువునుమేరువు వలెసగు
వననిధియును పిల్ల కాల్వ వలె దోచునుగా 91

కం. ఆయనిమిష పాంథునకున్
లోయలు డొంకలును చెట్లు లొడితిగ దోచున్
కాయములు కుక్క గొడుగు ల
పాయపు మార్గములు మేలు వల్కెడు దోవల్ 92

వ. *అంత* *93*

తే. రాయబారులు నాగ్రీకుప్రభుని ముందు
భాషణము జేయలేక స్వ భాగ్యమునకు
నడ్డుకట్టలౌదురొయేమొ ? యనెడి శంక
నంభిజనియెను వే సరిహద్దులకును 94

☆ ప్రాతః కాల వర్ణనము ☆

ఉ. చండపరాక్రముండు రిపుసంఘగభీరుడు బ్రహ్మచారి యా
ఖండల భాతివైభవుడు గర్వ విహార కులాంతశీలి భే
రుండుడు వీరప్రేమికుడు రూపజితాంగజసోముడౌ యలె
గ్జాండరు దాడి వచ్చి యిటకైదు దినంబులు నేగె మాత్రగాన్ 95

చం. పొలతులయందరన్ మొదట పూర్వము మానవులందు రైతులున్
పులుగులయందు చక్రములు పుష్పములందున బద్మజాలముల్
కలుముల నింపుకొంచు తమ కార్యములెల్లను దీరునట్లుగా
వలవల మోద బాష్పములు వ్రాలగనుంగొనె బాలభాస్కరున్ 96

కం. కుముదములు కన్ను మూసిన
తమ వాసము యోగ్యమౌనె తామును జనుటన్
క్రమమని తారక గణములు
క్రమముగ నొక్కొకటి వేగ గనుమరుగయ్యెన్ 97

కం. పరువము దప్పిన విరులను
తరువులు బడరాల్చి క్రొత్తదనపున్ విరులన్
కరముల దాల్చ ముదావహ
కరములు జోడించి నిలిచె గాయములలరన్ 98

కం. నీటగు పూవులరేకుల
నాటల మైదానమంచు నారుగ నిలిచెన్
పాటున బుప్పొడి రాల్చుచు
తేటులు మధువులను గ్రోలి తృప్తినిజెందన్ 99

కం. చక్రములు సురతబంధ మ
తిక్రమముగ సాగ నుష్ణ తీవ్రత నలయన్
సక్రమ వాతావరణపు
నక్రీడను సలుపలేచె నలినాప్తునితోన్ 100

చం. పలపల రెక్కలన్ విరిచి బాధల నందిన దేహ జాలముల్
వలవల చెమ్మటన్ విడువ బాగుగ మోములు నెత్తి శ్రాంతికై
కలవల మంది యొక్కొకటి కాయజుకేళికి చిత్తగించి నా
శల వలదూగె దూగె జలచంచువు దంపతు లల్లవేకువన్ 101

మ. అడుగో భాస్కరు డొప్పె బాంధజనులారా ! శ్రేయమే నిద్రవో
నడగెన్ మీపనులెల్ల లెండనుచు సవ్యంబైన వేళయ్యె న
న్నొడుపుందర్పకుసైన్య మంచు వెరవన్ తూర్యంపు మ్రోతంబలెన్
బడి కూయంగ దొడంగు కోకిల శుకధ్వానంబులొప్పెన్ భువిన్ 102

చం. పరువముబాయి పుష్పములు పాన్పున నుండగ రాదటంచు సం
బరమున వీయుచున్ విరుల బారులు దీర్చిన పుప్పొడిన్ కరం
బరుదుగ నష్టముల్ సలిపి భవ్య సుమంబుల దేలియాడుచున్
పరువిడు చుండగా మలయ వాయువు దిక్కులకెల్ల రాజునై 103

సీ. అయువ్యయంబుల నడుగకనే జెప్పు
సరసిజాసనుని పంచాంగ మనగ
సరసీజములు నిష్ఠ సలిపిన భవ్యత
పఃఫలజనిత సత్ఫలమనంగ
రోదనంబును జేయు రోలంబములకును
మధువు నొసంగు కుంభమ్మనంగ
ప్రాచీదిశామాత పాన్పుపైబొర్లాడి
నింతింత నెగసెడు బంతియనగ
తిమిర జాలములకు తీవ్ర శత్రుండన
తరు సుమాలికరుణ దాత యనగ
త్రితయమూర్తి సార దీపిత మూర్తినా
బూర్వనగము నందు బొడిచెనినుడు 104

☆ సికిందరు భారత ప్రకృతిని పరిశీలించుట ☆

కం. తెలవారుచుండగానే
పలెపల్లెల ప్రజలు కార్యవశములరాగన్
వెలుగొందు శిబిరముల్ గని
అలకాపురి యంచు బ్రమసి రాత్మన్ వారల్ 105

వ. *బాలభానుని బంగారు కిరణజాలములు దిక్కులఁబ్రకాశించుచుండ*
నలెగ్జాండరు భూవిభుండు *106*

కం. ఉదయము సెల్యూకసుతో
నదపుచు సైనికుల డాసి హైందవులతొ ముం
దొదవెడు యుద్ధము దెల్పియు
బెదరగ వలదంచు నుడివి వీక్షించె దయన్ 107

కం. గ్రీకుల సేనాపతి సె
ల్యూకసు వెంటబడిరాగ నుత్సాహముతో
గ్రీకువిభుండొక పర్వత
మాకాశము నంటుదాని నధిరోహించెన్ 108

మ. పరికించెన్ జననాథమౌళి గరిమన్ పాంచాలదేశావనిన్
కిరణ ప్రజ్వలతన్ వితస్త జలమున్ గ్రీడించు పద్మేశు, సం
గరమన్నన్ భయమింత లేని కృషికానందంబు, నాశ్వీకులే
మరకన్ కావలిగాయునట్టులుగ, గంపంబందె దిగ్భ్రాంతుడై 109

కం. సేనాపతితో ననియెను
సైనికులేమనుచునుండ్రి చయ్యన బాంచా
లానికి దాఁడి జనంగా
వేనాకెఱిగింపు మనగ విభుడు వినంగన్ 110

వ. *సెల్యూకసు సైన్య పరిస్థితి దెల్పబూని* *111*

తే.గీ. అట్టి శుభవేళ యెప్పుడో హైందవులకు
తమ భుజాశక్తి జూపింపదగు నటంచు
ఉవ్విళులు యూరు చుండ్రినా నవ్వితేడు
నదిని దాటునుపాయంబు వెదుకు మనియె 112

చం. నగముల దూకి పర్విడుచు నాద మవారిగఁజేయుచున్ శిలల్
దగులగనెట్టుచున్ తరులదాకుచు గూల్చుచు భూమిభాగమున్
పగులగ జేయుచున్, జనుల ప్రాణము లర్కజు చేతికిచ్చుచున్
పగతుల దారి కడ్డగ నవారిగ బారు వితస్త నీరముల్ 113

ఆ.వె. అట్టినదిని దాటనెట్టులో గాని, దా
నిని దరించ వస్తునిచయమెల్ల
శూన్యమనుచు బల్కె సైన్యనాథుండును
జేయబోవు పనికి సెలవు గోరి 114

వ. *నదిని దరించునుపాయంబెద్ది యని నాలోచించుచుండ పైలిపేయుని మనంబువ్వేత్తుగా పొంగునట్లు సేనాధీశ్వరుండిట్లనె,* *115*

కం. భీరువు తక్షశిలేశుడు
కోరిక శ్రీవారి చరణ కోణముఁగొలువన్
మీరింక చింత వీడ న
వారిగవిశ్రాంతిఁగొనుడు పనియౌవరకున్ 116

చం. అని యనునంతలోన నట కంభి ఘనాశ్వము నెక్కి వచ్చి బో
రన దురగంబు డిగ్గి నెదురై నమనంబొనరించి నిల్వ నా
జనవరుడాత్మలోగల నసహ్యము నంతర మందె ద్రుంచి మ
న్ననలను జేసి బల్కె జననాథ ! ప్రయాణమె వైరిసీమకున్ ? 117

వ. *గ్రీకు జనపాలు మన్ననలందిన నంభి ముదావహముగా* *118*

శా. ఉత్సాహంబున నంభికోరికలు దీర్ఘోపేక్ష గావంచు దా
మాత్సర్యావహమానసుండవుట నిమ్మాడ్కిన్ వితస్తాపగన్
ఔత్సుక్యంబున దాటి వైరిగెలువన్ న్యాయంబయౌటన్ మహా
పత్సందర్భమునందు గొట్టు వడు భూపాలున్ దరిన్ జేర్చగన్ 119

వ. సికిందరును సంబోధించి 120

కం. దుర్గమ్యమౌ స్రవంతిని
మార్గంబులవెదకి యుంటి మనుజవరేణ్యా !
నిర్గమనము ననుమతి నిడ
దోర్గర్వుని గెలువ మనకు దుస్సహమౌనే ? 121

వ. నావుడు విని సికిందరు సంతసమానసమున 122

మ. "పురువంశోత్తమ పౌరుషంబు వినగా మోదాప్తి భూపాల ! సం
గర శూరుండె"యనంగ నంభియిసుమంతన్ ద్వేషభావంబునన్
"నరపా ! వాని బలంబుజెప్పదరమే నాగేశుకైనన్ సుధా
కరరేఖాధరుకైన నన్నుదరమే క్ష్మాధీశ ! నాబోంట్లకున్ 123

వ. అన బురుషోత్తముని సభామధ్యమున నీక్షించి సంభాషింపవలెనను
నాకాంక్ష చే నంభినసహ్యించుకొని, వివాదము సమానులకే భావ్యమను
రీతినెమ్మనంబున 124

కం. "పాంచాలు ధర్మదీక్షల
నించుక చవి జూచి పిదప నేమయిననరే" !
యంచు సికిందరు దలచెను
వంచనచే గ్రీకు రాయబారిగ రాగన్ 125

కం. పురుషోత్తమునిం జూచిన
తరువాతనె యంభి వాక్యతతిబాలింతున్
గఱదన్ సాధించవలెన్
బరులకు దెలియంగ రాదు పనియౌవరకున్ 126

కం. అనుకొని వారిరువురితో
జనిశిబిరము జొచ్చిభావస్వప్నంబులదే
లి నిలువ గర్జంబుల భో
జనసమయము దెల్పుగంట శబ్దము వినియెన్ 127

☆ ప్రార్థన పాంచాలమున గౌరవ మర్యాదల నందుట ☆

వ. *అంబి పైనియుక్రోషమున దుర్గమెడలిన ప్రార్థన* *128*

కం. పాంచాల భూజనాధిపు
పంచన్ గౌరవములంతే బాలలులేకన్
గించ వడు రాజదంపతు
లంచితముగ గోరునట్టి యబ్ధిజయనగన్ 129

కం. భారత గౌరవమున దగు
నారీరత్నంబు ప్రార్థనాదేవియనన్
క్రూరులు వైదేశికు లొక
సారిగ దండెత్తినైన సడలదుభువియున్ 130

కం. అనుచు బురుషోత్తముండును
దన మనమున పుత్రుని సహధర్మిణి యీప్రా
ర్థన యేయగుననిసంతస
మనమున గౌరవమొసంగె మరునిముసమునన్ 131

వ. *పాంచాలు నాదరమందిన ప్రార్థనాదేవి* *132*

మ. తొలినాడే సమరున్ వరించినది సంతోషమ్ముతో వీరి ప్రే
మలతా బంధమునెంతొకాలమును కామ్యం బైరహస్యంబుగా
నిలువన్ లేదొకవేళ యందున మృడానీ భక్తుతోవేడుకన్
పలికెన్ రాజ్ఞివిమోహవశ్యలను గూర్పన్ మంతనంబుండగాన్ 133

కం. "సమరుడు ప్రార్థనకెంతయు
సముడగు నీడైన జోడు జనహర్షమగున్
సుమహితయశమున్ గనుదుము
సమర ప్రార్థనల హర్షసంపదగనుచున్" 134

కం. పరిపరి యిటు వచియింపగ
బురుకులతిలకుండు కనులబొమముడిచేతన్
సరిసరి యను నామోదము
పరిపూర్తి గదెల్పె రాజ్ఞివైనము దెలియన్ 135

కం. తృప్తింజెందిన రాణియు
క్లుప్తంబుగ దలచెతనదుకొడుకునకున్ ని
ర్లిప్తప్రార్థన సతియని
తృప్తిగ నానందమందు దివ్యముగాగన్ 136

తే. కాని నెమ్మదిలో నాజికాకమునుపు
వారికల్యాణ మొనరింపవలను పడదె ?
ఈ ప్రచండాజిరంగాన నెట్టి పాత్ర
నుచితులెవ్వరో దెలియని యూహదగునె ? 137

వ. ఇట్లు విచారగ్రస్త యైరాజ్ఞియుండ 138

కం. విశ్రాంతి నెఱుంగక విభు
డ శ్రాంతము బుద్ధిసాగరాధ్యులతోడన్
విశ్రమణమందిరమ్మున
శ్వ శ్రేయసకాముడై విచారణ జరిపెన్ 139

వ. మరియును 140

కం. సైనికులను సమకూర్చుచు
సేనాధిపులంత నేర్పు చే భండనవి
ద్యా నైపుణ్యము గనుచు న
నూన వ్యాపారమందునుండిరి ముదమున్ 141

కం. వేగుల వారితొ శత్రుల
నాగర విషయక రహస్సు నాచికొనుటలో
జాగేమి లేకయుండగ
నా గంతుల నరసి కొనుచు నధిపుండుండెన్ 142

చం. తమ పరిపూర్ణ శక్తిని విదారణమందున జూపి వైరులన్
ప్రమధనమున్ బొనర్చియునరాధిపులందరిలోన మిన్నలై
ప్రమదముతోడ కీర్తిగనవచ్చునటంచిటు వీర సంఘమున్
సమకొనునట్లు చేసి రణసాగర మందున దేలుమంచనెన్ 143

కం. ప్రతిధరణీజనుడు యథో
చిత శక్తిని జూపి భువికి సేమము కొఱకై
స్వతనువులు వీడుటకునై
కృతనిశ్చయులైరి మెచ్చు కృత్యమకాదే 144

మ. సమితిన్ వ్యాజముగా పదార్థముల దాచన్ వస్తుజాలమ్ములన్
విమతానీకము కిచ్చి లాభము గొనన్ వీక్షించు వైశ్యాధముల్
తమకాండంబును వైరికిచ్చుటయు సంతాపంబు పాంచాల భూ
రమణుండేలు పురాన శూన్య మనగా ప్రాశస్తమౌనందునన్ 145

☆ పురుషోత్తమ భూపతి సభ జేయుట ☆

సీ. ప్రాంగణాలంకృత సంగత పుష్పవృ
క్షంబులు జనులకు క్షాంతినేర్ప
నుపరిభాగంబుల నుజ్జ్వల కాంతిచే
వఱలు సద్బోధచే ధ్వజనిచయము
ద్వారంబులందు శోభల నీను ముత్యాల
తోరణంబులు మంచితోపజేసె

నల్లి బిల్లిగ రూప మలర వెలింగెడు
రంగవల్లి కలు ధర్మంబు దెల్పె
నట్టులవియొక్కొకటి పవిత్రాశయముల
హృదయముల సృష్టిజేసినహీన శక్తి
జూపరులకిచ్చి పాంచాల భూపవరుని
కీర్తి దశ దిశల్వెలుగ నంకించె ముదము 146

శా. శ్రీమంతంబయె శాస్త్ర పండిత కవుల్ జెల్వొంద సేనానులున్
సామంతుల్ నిజ బుద్ధి సాగరులు స్వస్థానంబులందుండగా
భూ మానందుని యాజ్ఞ సైనికులు సమ్మోదంబుతో గోరగా
భూమీశుండు సువర్ణ పీఠమున జెల్వొందెన్ సభాస్థానమున్ 147

కం ప్రతిపౌరుని నెమ్మొగమున
మితికుత్సాహంబుచేత మిఱుమిట్లుగొనన్
బ్రతిభాసించెను సభలో
గృతనిశ్చయులైన ప్రజల కీర్తి వెలుంగన్ 148

కం. ఒఱనుండి వెడలి కరముల
మెఱసెడు కత్తులతొ ధైర్యమే జీవికగా
నెఱినిలుచు సైనికాళియె
పురుషోత్తము సభను గల్గుగ బొగడగ వశమే 149

తే.గీ. భట్టు మూర్తులు బిరుదముల్ పాడుచుండ
వందిమాగధ జనుల కైవార సమితి
నంగనలు ప్రేమ విసరెడు వ్యజనకాంతి
భూపుడొప్పెను పురుషోత్తముడు ననంగ 150

ఉ. జక్కవచుట్టమంచనగ శాంతుడనన్ తిలకంబుతోడన
మ్మక్క! త్రిలోచనుండనగ మాధవు పెంపు కిరీట కాంతిచే
జుక్కల తేడు చంద్రుడన చూడ్కుల, శ్రీల గుబేరుడంచునా
నిక్కిలి భీముడనంచనగ నిక్షుశరుండన బాహులందమున్ 151

తే. విశ్వ విజిగీషుగ్రీకు భూవిభుని గూర్చి
ప్రజల సామంత రాజులన్ ప్రశ్న జేసె
భవిత కర్తవ్యదృష్టి కన్పరుపు మనుచు
సాంద్ర తేజోబ్ధి పురుకుల చంద్రుడంత 152

కం. సామంతులు రణరంగమె
సేమంబని, ప్రజలు పగతు జిత్తుగజేయన్
భూమీశునకున్ దెలిపిరి
తామై తమ నిశ్చయంబు తగునని సభలోన్ 153

వ. ఉత్తరము విన్న జనవరుడు కట్టలు త్రెంచుకవారు వాహిని బోలె చెట్టు పుట్టల గానక, మిట్ట పల్లముల గానక నుత్సాహంబున నురక లెత్తుచుండ దానికి భంగ కారణముగా 154

ఆ.వె. గ్రీకురాయబారి శ్రీవారి యాజ్ఞకై
వేచి యుండెననుచు విభునితోడ
విన్నవించె దూత వినయముట్టి పడగ
నంజలించి నిల్చె నాజ్ఞగోరి 155

వ. ప్రజలెల్ల తత్తర పాటున నివ్వెర గంది గుజలు వోవ ధరణీ నాథుండు తల పంకించి యోజించి సగౌరవముగా ప్రవేశ పెట్టుమని యానతినిడ 156

ఆ.వె. గ్రీకు రాయబారికిని రాజుగారికి
జరుగబోవు నట్టి చర్చలెల్ల
నూహ జేసికొనుచునుండిరి నిపుణులు
కలకలంబుతోడ నలరె సభయు 157

వ. ఆ సమయమున 158

శా. ఆకారంబున నాఱు పాదముల నెత్తై విస్ఫుటంబైన యా
లోకంబుల్ పరిధానముల్ నఖశిఖాలోడంబులున్ జేతిలో
జోకన్ బంగరు గొట్టమొప్పధరణీశుం జేరె ధైర్యంబునన్
గ్రీకుక్ష్మా పతి రాజభారి జనులుర్విన్ భీతిమూర్ఛిల్లగన్ 159

కం. వినిగూఢమైన శక్తిం
బ్రణామములు జేసినిలువ బ్రజలెల్లరు గ్రీ
కున్నృ పునభిప్రాయంబును
మనముల నూహించలేక మరిచింతించన్ 160

కం. పురుషోత్తము డాతనినొక
పరినాపదమస్తకంబు బరికించియు నా
యురు కాంచన పీఠంబున
గురుగౌరవభావముననుకూర్చొన బల్కెన్ 161

వ. *దానికి ప్రతిగావినమ్రుడైన రాయబారి,* *162*

కం. సందేశము వినిపించక
ముందుగ కూర్చుండ మేలుపొసగునెయనగా
సందేశ హరుండతిథియె
హిందూమత సాంప్రదాయమిదె యుచితమగున్ 163

వ. *అని మఱియును పురువిభుండు,* *164*

తే. ఏది మీ ప్రభుడంపు సందేశమేది ?
చూపుమని పల్క బురువంశ సోమునకును
మ్రొక్క రాయబారి నతుడై ముందరజని
చేతికందించి నెలవు వసించి నిలచి 165

వ. *విభుడు దానివినంగుతూహలాయత్త చిత్తులగు బుద్ధి సాగరులకిచ్చె*
వారు బహుభాషాకోవిదులు గాన దానిననువదించిరందు *166*

సీ. విశ్వజిగీషులు వీరాధివీరులు
బహుళ పరాక్రమప్రాభవులును
నాగరసామ్రాజ్య నాథులు నాకాశ
దేవతా పుత్రులు దివ్యతనులు
పైలిపేయులు గురువాక్యానుసంధాన
మతులు విజేతలు మాన్యమతులు
పాంచాల జన పరిపాలునకును వ్రాయు
స్నేహ పూర్వక సుసందేశమిదియ
పురుకులాంబుధి పద్మారి ! భూపమకుట !
విశ్వవిజిగీషులము మాకు పృథివియెల్ల
మోకరించెను దనతలన్ ముందుముందు
భారతావనియును దల వంచగలదు 167

కం. గురువర్యుల శేముషియే
కరమాశీర్వచన బలము గావున మాకున్
ధరణీనాథులనేకులు
శిరములు ముకుళించి నిలిచి సేమముగనరే 168

వ. ఇంకను 169

కం. ఈ రాను కరవశంబయె
దారిని జూపించె బ్రేమ దక్షశిలయటుల్
మీరును సామంతులుగా
జేరిన నొనగూడు ప్రజలసేమము మీకున్ 170

వ. మరియును 171

కం. అనియున్ వ్యర్థంబగు గా
ననవసరంబైన రక్తయాతమదేలో
వినతులయి ప్రజల యసుర
క్షణ గావించెదరు గాన శాంతియు గల్గున్ 172

తే. హితముగోరెడు విభుడు సికిందరుండు
హెచ్చరిక జేసెమీకును నిందువల్ల
దూరమాలోచనముచేసి దారితొలగి
మాదు విజయము గోరిన మనుటగలదు 173

పద్మనాభం : సందేశమున్ విన్న చందంబుతో సభ్యజాలమ్ము లోబుట్టె గ్రోధంపుగాడ్పుల్
సందోహ కోపాగ్నికిన్ నాడు నాగ్రీకు సందేశవాహుండు భీతిల్లె భూమా
నందుండు యావార్కునిన్ బోలు నాస్యమ్మునన్ గ్రోధచిహ్నంబులేపార బల్కెన్
సందేశవాహా ! అలెగ్జాండరా ! మాదు శాంతి ప్రియుండా ? హితాభీషుడౌనే ? 174

మ. పర రాజ్యాక్రమణంబునిత్య విధిగా బాలించు భూపాలుడా ?
పరుల స్వేచ్ఛను దొంగిలించునతడా పాపాత్ముడా భూపుడా ?
నర రక్తంబును గోరు హంతకుడు మానాభీలమున్ బాపునా ?
పరదేశీయులె భారతావని హిత ప్రాప్తి ప్రియుల్ నైజమే ? 175

వ. *అని భీకరారావముల గర్జించు విభుని కఠోర కంఠ ధ్వనిన్ వార్తావహు హృదయ భాండస్ఫుటనంబై నను దూత నిర్వికారుండు బోలె ప్రభుని దిలకించ జాలక దిలకించి* *176*

మ. "ధరణీ నాథులు మీరు మీరిడు సమాధానంబునే గోరితిన్
నరజీవాంతకుడో దురాశకుడో మానాథున్ దిరస్కారమున్
నెరసున్ వర్ణన జేయగా వినుటకై నేనీ సభాస్థానమున్
పరిభాషించుటలేదు క్రోధ ముడి సన్మానంబుగా బల్కుడీ 177

వ. *అను నిర్లక్ష్య భావంబును గాంచి క్రోధాతిశయులైన సభికులిందు దర్శనమున్కై వేచు చకోరములంబోలె, మేఘ జలముల గోరు చాతకంబుల మాడ్కిని, దివాకర దర్శనమునకుదజనికరముల వగిది, స్వాతి తుంపరలకు ముత్యపు చిప్పల భంగిని, మహారాజు వాక్యంబులు విన గుతూహలాయత్తచిత్తులైన, పాంచాల భూవిభుండు* *178*

తే. ఎన్ని దుర్మార్గములు గూడియున్నగాని
యెంతటి దురాశయును నావహింపకున్న
నెట్టి హంతకుడైన రేయింబవళ్లు
ప్రజల రక్తపు కాల్వలు పారనిచ్చు 179

కం. ఈ మారణ హోమమునకు
నే మానవ జీవి దీక్ష నితరుల స్వాతం
త్ర్యామృత భాండము దొంగిలు
భూమీశుండౌనె యతడు భూతమగాకన్ 180

ఉ. మానవ రక్తమున్ మునిగి మాన్యతనందు మటంచు దెల్పు
మానవ నాధు పూజ్య గురుమాన్యుడు ఘోరకిరాతకుండుగా
కీ నరరక్తమున్ మునుగ నీయునె శిష్యుని నేగురూత్తముం
డా నరరూప రాక్షసులనంతము సేయక దావునిత్తురే 181

వ. ఇంకను

కం. సందేశమ్మునస్వాతం
త్ర్యందేహియనంగ భారతాధీశులహా !
అందియలూని సభాస్థలి
దిందిమ్మని యాడువెలముదితలునుగారే ? 183

సీ. సందేశములవిని చప్పుగా నైవ్యర్థ
గర్జనంబులకును కర్జ మెడలి
ప్రజ్ఞాప్రగల్భాల భయమున నొదిగియు
సంధికోరికబరిపంధి జనుల
శరణు వేడుట కిట ధరణీశసింహముల్
గ్రామసింహంబులు గావు వినుమ
నరహంతకుడు మానవ రక్తపానదీ
క్షేచ్ఛాప్తికాముడు గ్రీకువిభుడు

మెచ్చునట్టి సమాధాన మిచ్చుకొరకు
నాహవాంగణమందు సన్నాహములతొ
దండధర బాహు సమబాహుదండమందు
రక్త రంజిత నిస్త్రింశ రాజమలరు 184

వ. *అని రాయబారి యచ్చొరు వొంద బలికి బుద్ధి సాగరులంగనుగొని,* *185*

తే. సచివపుంగవ ! రత్న సంసర్గ స్వర్ణ
భక్ష్య జాలంబులను ఫిలిపాత్మజునకు
భవ్య పాంచాలరాజు నుపాయనముగ
బంపు మనియాజ్ఞనిడె గ్రీకు ప్రభుడు మెచ్చ 186

వ. *"ఏమీ స్వర్ణ భక్ష్యంబులాకాన్కలు? అని యాశ్చర్యమున నప్రయత్న*
ముగా బల్కిన సందేశ హరునుద్దేశించి పాంచాలక్ష్మావరుండు *187*

మ. చతురంభోధిపరీత భూవలయమున్ స్వర్ణాసనాసీనులై
యతి సర్గంబుల మించి యేలి లవణాహారంబునే భుక్తిగా
మృతులై స్వర్గ సుఖంబుగాంచిరి ప్రభుల్, మీ గ్రీకునాథుండు స
మ్మతి బంగారమె భుక్తిగా గలిగి సమ్మానంబునున్ గాంచెడిన్ 188

తే. అందుచే మీ ప్రభుండు నత్యాశ చేత
విశ్వవిజిగీషు డౌట దుర్వీరుడౌట
హంతకుడయంచు బల్కితి నంతెననగ
క్రోధ ముప్పొంగ నాదూత కుమిలియంత 189

కం. రాజా ! వార్తావహుడను
భూజానివి నీవు భీతివొందక గ్రీకు
క్ష్మాజాని నింద సలిపిన
నో జన్‌రాబోవు ముప్పు యోచించితిరే 190

వ. *అని నిర్లక్ష్య భావంబుగదురబల్కు వార్తావహు నుద్దేశించి భ్రుకుటి ముడి వైచి*
పాంచాలక్ష్మానాథవరేణ్యుండు "వార్తావహా ! మేమిడు సందేశము
సామాన్య సందేశ హరుని సమక్షమున గాక గ్రీకు క్ష్మాతలాధీశు
ముందునని యే భావించెద" మన సైనిక కర పద్మ ప్రజ్వలిత
నిస్త్రింశ రాజములెగసె, ఐనను వార్తాహరుండు తొట్రుపడక జనపతింగని *191*

తే. భూప ! మీ గల ప్రజ్ఞానమున్ బొగడుదు
ఋతము గుర్తించు మీ సూక్ష్మ దృష్టి నాకు
మెచ్చ దగినది గ్రీకు భూమీశు డౌదు
నని శిరోవేష్టనము దీసె జనులముందు 192

కం. ప్రజలాశ్చర్యంబున బడ
నిజ రూపము జూపు గ్రీకు నృపు గనుగొని స
భ్య జనంబున ఖడ్గములును
గుజగుజచే పైకి నెగయ క్రూరంబనుచున్ 193

వ. *పురుషోత్తముండు సంజ్ఞ నిడి, ఓయీ ! గ్రీకు భూపాలా !*
మా సభ ప్రవేశించిన నీవు, *194*

ఆ.వె. ప్రభువు వైననేమి ? పరమాత్ముడైనేమి
రాయబారిగాను రాగ నీవు
రాజభారి గాక రాజేంద్రువౌదువే
గౌరవంబునిడుట కర్జ మప్పు ! 195

కం. దూత యవధ్యుఁడు భారత
జాతీయతలోన గాన సందేశ హరా !
స్ఫీత క్రోధంబున రణ
భూతలమున గలయగలము భుజశక్తి మెయిన్ 196

వ. *అని సభ విడి పోనాజ్ఞ నిడ మహారాజు నౌదార్యమునకును, అలె*
గ్జాండరును గుర్తించుటకు జనులచ్చెరువందు చుండ, *197*

చం. వెఱపిసుమంత లేక నరివీర సభాస్థలి జొచ్చు గ్రీకు భూ
వరుఘున ధైర్యమున్ మరియు భారత వైరిని కాచి త్రోలు నా
పురుకులు దొడ్డ బుద్ధియును భూవర లోకము తూచి చూడగా
తరమగునేమి భారత బుధప్రకరంబుల కీ ధరాస్థలిన్ 198

వ. *ఆర్య చక్రవర్తుల విజ్ఞాన ప్రౌఢిని, అంతకు మించు నౌదార్యమును*
గని సంతసించిన నలెగ్జాండరు వసుమతీ నాథుండు, *199*

తే. "వసుమతీశ్వర ! నేనెట్టి ప్రభునికైన
చేతులెత్తుచు జోహార్లు చేయలేదు
ఐన నీప్రతి భాతిశయంబునకును
తలను వంచి తి"నని గోరెసెలవు నపుడు 200

కం. పటుతర బాహాపాటవ
కటితట ఘటిత నవరత్న కరుణాభావా !
తటినీ పద ! హరి ! దేవా !
వటుకిటి పటు రూప ధారి ! పటు సంభావా ! 201

అష్టమూర్తి : వైకుంఠా ! సకల దీనావన ! నిపాతాసురేశా ! వనజనాభ ! రమేశా !
శ్రీకృష్ణా ! జితనిశాటా ! శ్రితకులాకాంక్షదాతా ! రితమురాసురదేవా !
నాకాధీశ సురవంద్యా! నళిన హస్తాబ్జధారీ ! నతమునిస్తుతపాదా !
శ్రీకాంతా ! హరి ! సురేశా ! శివనుతాంఘ్రిద్వయా ! భాసిత గదాధరశౌరీ ! 202

కంద గర్భ గీతం :
గరుడగమన ! శర్వవినుత ! సురనుత పద !
శ్రీకర ! శశి సూర్య నయన ! నాకరిపుహ !
మురహర ! కరుణాకర ! మునివరవినుత చ
రణ ! కరివరపాలా ! రిపుగణహర ! హరి ! 203

గర్భ కందము :

గరుడగమన శర్వ వినుత
సురనుత పద ! శ్రీకర ! శశి సూర్యనయన ! నా
కరిపుహ ! మురహర ! కరుణా
కర ! ముని వరవినుత చరణ ! కరివరపాలా ! 204

గద్య : ఇతి శ్రీ సరస్వతీ కరుణా కటాక్షలబ్ధ వాగ్విభవ, కౌశికసగోత్రో ద్భవ, అష్టకాలవంశాబ్ధినంభోద్భవ లక్ష్మీ నర్సాఖ్య మనోహ రాంబా ప్రథమౌరస, నృసింహారామాభిధాన విరచితంబైన పురుషోత్తమ రాజన్యవర్యు చరిత్రంబునందు, తక్ష శిలే శు గుణ గణాదులును, ప్రార్థనాదేవి విచారమును, అంభికి హితమువదేశించుటయును, తత్పరిణామమును, ప్రాతః కాలంబును, అంభిసికిందరును గలియుటను, పాంచాలుని వద్ద ప్రార్థన గౌరవ మర్యాదలందుటయును, యుద్ధ సన్నాహంబులును, గ్రీకు రాయబారికి, పాంచాలునకు జరిగిన సం భాషణమును గల ద్వితీయోచ్ఛ్వాసము సంపూర్ణము.

తృతీయోచ్ఛ్వాసము

కం. శ్రీ కల్యాణ గుణాస్పద !
నాకేశ నుతాంఘ్రి వనజ ! నళిన నయన ! ప
ద్మా కాంత ! భూషణ ప్రియ !
వైకుంఠ పురీశ ! మాధవా ! బలిశౌరీ ! 1

☆ రక్షరేఖా మహోత్సవము ☆

వ. జననీ జన్మ భూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసి యను నానుడి తెలుంగున మాతృ దేశ భక్తి విక్రయింప
బడక కేవల సహజ సిద్ధమైనది. కాని 2

కం. బవరంబనగా వెఱచియు
నవనిపు శాసనములకు భయంపడి తనదౌ
అవసరముకై స్వదేశము
నవధీరణ సేయువాడు నల్పుడుగాడే 3

కం. ఓపిన కొలంది ప్రజకై
తాపపడియు నుపకరించు ధర్మ హృదయు కీ
ర్తి పృథివీజము స్వర్గ
ప్రాపకమున నిల్పి కాంతి రాజిలు గాదే 4

కం. జాతీయత ప్రభు భక్తియు
భూతల జనసేవ స్వార్థమును వీడుటయన్
జాతుర్గుణములు దేశపు
వాతావరణమును బట్టి ప్రజలన్ జేరున్ 5

వ. నేటి పాంచాలంబున 6

ఆ.వె. పల్లె పల్లెలెల్ల పరిపూర్ణ జాతీయ
తా ప్రబోధమున నుతంబులయ్యె
మాతృ దేశ రక్ష మతి మాతృదేవతల్
సుతుల గాన్క వెట్టుచుండ్రి నిజము 7

కం. భర్తల యుద్ధము కనుపు సు
వర్తన లానాటి వీరపత్నులు ధరణీ
భర్తలిడు వేతనపు గ
క్కుర్తి నిబడి చావరు యువకులునానాడున్ 8

కం. యుద్ధపు వార్తలు రాగా
యుద్ధంబునకేగు వీరయువ కాగ్రణులున్
వృద్ధోద్భటుల్ స్వగృహముల
యుద్ధోత్సుకతనొనరుచుదు రుత్సవములిలన్ 9

తే. ధీరమాతలు నాశీర్వదించు చుండ
వీర పత్నులు ప్రేమచే హారతినిడ
రక్షరేఖల జెల్లెండ్రు రక్తి తోడ
జయము గోరుచు గట్ట నుత్సవము గల్గు 10

కం. బంగారు తోరణంబులు
నంగణముల గల్గు ముగ్గు లలర గ ముత్యా
లుంగళల వెలయ దుత్పురి
నంగనలు నలంకరించి రాగృహములలోన్ 11

కం. బంగరు పాత్రంబున రుచి
మంగళ హారతులు వట్టి మహిజయమునకై
యంగనలు భ్రాతలకు గర
సంగత రక్తమున నిడిరి చారు తిలకమున్ 12

వ. రంగు రంగుల పరికిణీలతో రాజిల్లు తనువు లానందంబునింప 13
నుత్సాహమున రక్షరేఖల గట్టిన సోదరీమణులు

ద్విపద. అన్నలారా ! మీకు నాలస్యమేల ?
పన్నుగా శత్రుని బరి మార్చరేల ?
మన దేశ విజయంబు మనకు గాంక్షితము 15
మననెదుర్కొను రాజు మరణమే హితము

రక్షరేఖలు మిమ్ము రక్షించు లెండు 16
స్వకోణి వైరిని భక్షించ లెండు

దేశ భక్తి యె యూత ధీరులై పొండు 17
దేశమ్ముకై మీదు దివ్యాత్మలిండు

విజయులై మీరంత విఖ్యాతి గొనుడు 18
త్రిజగాల మనకీర్తి దీపింప జనుడు

ముదిమి చేతను మీరు మూల్గిచచ్చెదరె ? 19
తుదినాజిలో నీల్గి తొడరు వొందెదరె ?

ద్విరదగతిరగడ : దేశమున జనభక్తి దేశ రక్ష యటంచు 20
దేశమును గావ నుద్దేశంబు గలదంచు
ధనమనః ప్రాణముల్ తనువులర్పించగా 21
మనమునను సంకల్ప మంది పోరాడగా

జయ మొదవు విభునకున్ సమ్మోదముగల్గెడిన్ 22
సుయశంబు గల్గెడిన్ శోభనము గల్గెడిన్

తనువులో బ్రత్యణువు దా భూపు విజయాని 23
కని మనంబున గోర నందెదరు ప్రముదంబు

ద్విపద : అనుచు బాలలు ప్రేమ నన్నలన్ బంప
నానంద మొదవు నయ్యది దిలకింప 24

☆ రుక్సానా పాంచాలము నజేరుట ☆

కం. ఉరురోషంబునను సికిం
దరు విభుతో బంత మాడి, ధర రుక్సానా
పురుషోత్తము రాజ్యంబున
బురుషుండై తిరుగుచుండె బురు విభుగనగన్ 25

కం. శ్యామల సస్యంబుల శ్రీ
ధామంబై వెలయు భారతంబున గడిమిన్
భూమీశు నాజ్ఞ సైనిక
భీమంబును గాంచి యామె బెగ్గరిలె మదిన్ 26

కం. పురుషోత్త మునకు జయమని
పురప్రజ నినాదములిడ ముదిత మనమునన్
పరి తృప్తిగని యలెగ్జాం
డరు వీరిని గెలుచు ననుట డంబములనుచున్ 27

ఉ. ఆయుధ పాళ్య నేకముగ నాహవ వీరు లనేకులున్న గా
నీ యవి యాత్మ పైని గల నిశ్చిత మానముతోడ బోరునే
వేయననేల నగ్ని కణ విస్తృతి సౌధములన్ దహించునం
చాయమ నెమ్మనంబున ప్రయాణ మొనర్చెననేక యోచనల్ 28

తే. భావికాలము నన్ గ్రీకు భూవిభు భుజ
శాఖపై నుపవిష్టయై సౌఖ్య మొంది
కూజితములిడు ప్రేమచే గోకిలయయి
అట్టి ఫలితము వోవ దానెట్టు గనును 29

తే. యుద్ధము తప్పని యెడ నీ
యిద్ధ పరాక్రముల తోడ నెటు గెల్చు బ్రియుం
డిద్ధర నాతని గొనక స
ముద్ధరణంబేది నాకు యుక్తియొకండే 30

తే. గ్రీకు పతి బ్రదుక వలయు, వీక భార
తీయులును జయ మొందగా తృప్తి గల్గు
గాకనివిరెండు సాధ్యమే? గాననపుడు
యోచనము జేసె రుక్సాన తోచకున్న 31

వ. *ఇట్లనేక విధముల యోచించి తెలివుగా నక దిరుగాడు నామె నొకచో నొక విశేషంబు గాంచె నటపల్లె బాలలు* *32*

తే. తోరమును గట్టి విజయివౌదువు సుమి యని
తృప్తి సోదరులకు రక్త తిలక ముంచి
హృదయ ముప్పొంగ గోరిక లింపుమీర
గోరి బహుమానముల బొంద గుతుక మొదవు 33

మ. ఒక గ్రామంబున రాముడన్ యువకు డత్యుత్సాహ కార్యంబులో
వికృతా త్ముండయి రక్త రేఖలను బంధించంగ జెల్లెండ్రలే
మికి దుఃఖించుచు నుండె గ్రామ జనులున్ మేలాయువోత్తంసునిన్
సకలాంశంబుల మెచ్చు బల్కిరి మన స్స్వాస్థ్యంబుతో నుండగన్ 34

చం. గృహమున కాంతిపుత్రికయు గేల్గొను నింటికి పుట్టినింటికిన్
మహితయశంబు గూర్చెడిని, మాతకు కౌతుక మొప్పజేయు నే
గృహమున నామెలేనిది యొకించుక శోభయులేదు మింటిపై
తుహినకరుండు లేమి బలె దోచును భారత మానవాళికిన్ 35

వ. *అంతనొక డెబ్బది యేండ్ల వృద్ధుడు రామునోదార్య దలంచి* *36*

ఉ. నాయన ! దుఃఖ మంద దగునా యది నీదు పురాకృతంబు, జా
తీయ సురక్షణంబునకు, దేశముకైతను విచ్చి నీవు శ్ర
ద్ధాయుత జీవివై మనుము ధైర్యముతో నని బోరలెమ్ము వా
లాయము నాదు పుత్రిక విలాప మదేలకు రక్ష గట్టెడిన్ 37

మ. మన భూపాలునకైన చెల్లి గలదే ? మారాజుకుం సోదరీ
మణి లేమింగల దుఃఖమట్టిద కదా ! మాఱాటమున్ జేరుమా
యని వృద్ధోద్భటు డెచ్చరింప విని మోదాత్మ న్నిరానుక్షమా
జననాథాత్మజ వేగ వేగ జనె నాస్థానేశ్వర ప్రాంతమున్ 38

కం. తళుకుమనెనొక్క యోచన
కళవళ మెడబాయగ నవకాశము గల్గెన్
మెళకువతో మెలగన్వలె
నళికమే గతి యటంచు నరిగె ముదమునన్ 39

☆ రుక్సానా పురుషోత్తము దర్శించుట ☆

మ. శివ బూజించియు వేగ వైదిక జనాశీస్సుల్ గొని క్ష్మాజనో
త్సవమున్ గ్రేగను లంట జూచియు నదృష్టంబున్ మదిన్ దిట్టి భూ
ధవు డంతన్ జన బోయె బోనమునకై ద్వారాధిపుండేగుదెం
చి విశేషంబని దెల్పు బల్కె నృపుడాశించంగబోనర్థమున్ 40

వ. *మహాప్రభో ! యిరాను యువతి యొకత మీ దర్శనంబు గోరెడి*
శ్రీవారి చిత్త మన సగౌరవముగా ప్రవేశపెట్టుమని నెమ్మనమున *41*

తే. మాఱు రూపంబునను గ్రీకు మనుజవరుడు
అరిసభాస్థానమును జేరుటను విషయమె
అచ్చెరువుగాగ నీవిడ వచ్చుటేల ?
సంధి సమయంబులో రా విచారమనుచు 42

కం. గ్రీకుజుడు నాకు శత్రువు
రాకొమరిత భగ్న భాగ్య రాజ్యయు గానన్
నాకత్యంత ప్రియమగు
నేకారణమునను వచ్చెనే యనుచుండన్ 43

తే. నీల మేఘాల బయనించు నీరజారి
యనగ ముసుగున దారాడు నతివ వచ్చి
తొట్రుపడు నడుగు లిడుచు దొరను జేర
సోదరీ ! కూరుచుండు మంచాదరించె 44

వ. *తత్సంబోధనా విద్యుత్సంచలిత యైన రాకుమారి* *45*

కం. పురుకుల నాథ వరేణ్యా !
అరికుల సామజ మృగేశ ! అనఘ ! అగణ్యా !
ధరణీశాగారణ్యా !
పురుషోత్తమ సార్వభౌమ ! బుధజన గణ్యా ! 46

వ. *అని యభివాదన మొనరించి దీనదృష్టుల బరికింపననపుడు పాంచాలుడు*
రాజకుమారీ ! అని ప్రేమరస మొల్క బిలిచి *47*

మ. పరదేశీయపదాహతింబడి నిజప్రఖ్యాతినిం బాసి దు
ర్భర కష్టంబుల గాసి జెందెడి మిమున్ రక్షించ గాలేని భూ
వరుడన్ సిగ్గిలుచుంటి మా యబలతా ప్రాబల్యమున్ నీలవే
ణిరో ! నీ యాగమనంపు గార్యమెఱుగన్ నిష్కర్షచే నుంటి నే 48

మ. అని భూపాల వతంసు డక్కటికుడై యబ్జాక్షి రుక్సానతో
నన హర్షాబ్ధి తరంగ మగ్నయయి ధన్యాత్మన్ ప్రభున్ మ్రొక్కి యో
జననాథాగ్రణి ! మీదు నాదరమునన్ సంతోషమున్ బొందితిన్
మనమున్ నమ్మెను మిమ్ము మీవలన నస్మత్క్లేశమున్ బాసెదన్ 49

వ. నావిని, 50

కం. యువతీ ! నీయాకాంక్షిత
మవధారణమతిని బల్కు మంతియ నీకే
నవలంబ మొసగి నీగల
యవమర్దన బాపుదనుచు నవనీశుడనెన్ 51

వ. అన నాపెయుజ్జ్వల ప్రమోద సంకీలిత హృదయాంబుజయై 52

కం. మనుజేశ్వర ! సోదరిగా
నను జేకొని నిన్ను భ్రాత నాగ బిలువ నా
కును సెలవిడ ముదమొదవు న
టని వచ్చితి నింత దూర మాయాసమునన్ 53

కం. ఈ జీవితమున జెల్లిగ
భూజానికి గల్గు భాగ్యము బొగడగలమే
రాజా ! నా కోరికతో
నైజంబు గ్రహించి నన్ను నమ్ముము మదిలోన్ 54

వ. దాని విని యాశ్చర్యంబున భూపతి, 55

చం. మనమున నవ్వు కొంచునభిమానము కైజనుదేరి యీపెయే
మని, నను గోరునో యనుచు మానస మందున జింత సేయ నా
కనుజగ గాగ గోరుటది కర్జముగా క్రితమౌ నిమేషమే
యనుజలు లేక చింతిలితి నంబిక నాకొన గూర్చె నేటికిన్ 56

వ. అని యోచించి, 57

తే. సోదరీ ! నీదు కోరిక మోద మిచ్చె
నర్మిలిన్ నీవు నన్ను నన్నా ! యటంచు
పిలువు మన హృదయంబున బ్రేమలొలుక
భూపు పదనీరజమ్ముల మ్రొక్కె యపుడు 58

కం. భద్రముగా దెచ్చిన యొక
ముద్రిక గల రక్షరేఖ భూపుని యాజ్ఞన్
భద్రముగా కరమునకున్
భద్రశ్రీ నుంచి కట్టె బర్వ దినమనన్ 59

కం. రక్షా బంధన మైనన్
దక్షణమున నన్య దేశతరుణీ మణికిన్
రక్షనిడె సోదరిం బలె
నాక్షేపణలేక యుండు నటు లాజ్ఞ నిడెన్ 60

కం. దేశీయాచార క్రమ
మాశించు నిరాను వనిత హర్షంపడ భూ
మీ శానుడు ప్రశ్నించెను
సౌశీల్య గుణాంతరంగ ! చనువు దెలుపుమా ! 61

వ. *రుక్సానా ప్రముది తాంతః కరణంబున మనుజ విభునిగని, రాజకులా గ్రణీ ! హర్షవేగాతి శయత వామనోభీష్టంబును విని మది నాగ్రహమం దరు గదా యన ప్రభుండు* *62*

ఆ.వె. అనుజ ! నీ వనుకొను నప్రశస్తంబులీ
యమల భారత రుధిరమున నింత
వరకు జనన మందు టరయజాలను గాన
సంశయంబు వీడి చనువు గోరు 63

కం. ఏకాంత మిదియకాగా
నీకా సంశయమదేల నీకిడు మాటన్
బోకార్తునంచు మదిలో
వ్యాకుల పడకనుజ ! సాక్షి పరమేశ్వరియే 64

కం. దీనాస్యంబున గోరెడు
చానకునిడు మాట దుప్పు చవటలు హిందూ
మానవులన్ లేరు గదా
వేనాకెటి గింపవమ్మ వేడ్క గలుగగన్ 65

వ. నా విని స్వమనోభీష్టంబెఱుక పరచ దలంచు నాపె, *66*

కం. చరణముల బట్టి యన్నా !
పరిరక్ష సుమంగలీత్వ భాగ్యము నిక నీ
ధరణిని సోదరి భర్తను
చెఱగొను నీచాత్ము డిచటచెలగ డనియెదన్ 67

వ. *అన కించి దాందోళిత మనస్కు డైయామె శత్రు ప్రేమిక యగుట జింతించి యతడు* *68*

తే. అనుజ ! నీదు సౌభాగ్యరక్షణము నందు
తనువు బలివెట్ట నీయన్న వెను దిరుగడు
అట్టి యాపద సంభవం బెట్టొ చెపుము
కొనుము సౌభాగ్య రక్షణ గూరిచి యాన 69

వ. *రుక్మా నా సమ్మోదిత హృదయయై యన్నా! నా గాథ నాకర్ణింపుమని యిట్లనియె,*

మ. మును నాగ్రీకు జనాధిపుండు గురు సంబోధంబుచే స్త్రీలపై
నను రాగమ్ముల వీడి భూతలముపై నన్యావనీనాథమా
రణ హోమంబును బూని మా కులము నిర్వంశంబు గావించి వే
నను బ్రేమించె గురు ప్రబోధమున నన్వారించె బ్రేమించగన్ 71

కం. దూషించె నాడు జాతిని
భూషించెను గురువు వచనముల సంప్రీతిన్
పాషాణహృదయుడౌ టన్
భీషణమున వెడలె భరత విశ్వంభరకున్ 72

ఆ.వె. అట్టి ప్రభుని ముందు నతివ శక్తిని జూప
ప్రతిన గొంటి గెలిచి పరిణయమున
కా హవాంగణమున నతడు దాకిన యెడ
ప్రియుని గాచియు బతి భిక్షనిడుము 73

వ. *సాకల్యంబుగా దాని నాలించిన ప్రభుండిటి చారుల వల్ల విని యుంటచే*
శిరః కంపమంద నయనయుగంబుల నంధకార మావరించె, నయ్యును
ధీరోదాత్తుడౌట వాగ్దానమొసంగి నాపెనంతి పురంబున కనిపి 74

కం. పాంచాలుడును విచారము
నంచితముగ గుందెనిపుడు నఖిల భరతమున్
కించిన్ని మేషమున నా
పాంచాలుని చేతి నుండి ప్రభ దొలగి చనెన్ 75

మ. అనుజల్ లేకను నేను గుంద దగునే ? నట్లైన కానిమ్ము నా
కనుజన్ గూర్ప గ నేల దేవి దలచెన్ ? యాశించె బోనామెనే
ననుజంగా గయిసేయు టేల ? కొనగా నానారి నన్నీ విధిన్
జనువున్ గోరుట యేల కోరుటను నా చారిత్రి మాసెన్ దుదిన్ 76

కం. భారత దేశంబున నా
కారణమునకీడు వచ్చె గావున జనులున్
దూరుదురే నను, కానీ
నారీమణి కిడిన మాట నాయమె వీడన్ 77

కం. కల్మషము లేని ప్రేమకు
జాల్మల భేషజము మలిన సంగతి గూర్చున్
ప్రాల్మాలు కోరికల కివి
తాల్మికిని ! బరీక్షలనుట తథ్యము గాదా ?

వ. కింకర్తవ్యతా మూఢుండై నప్పూర్వ దినంబును నవర్వంబుగా దలంచి
పురుకులాగ్రేసరుండుండె నప్పుడు 79

☆ శరత్కాలాగమనము ☆

శా. శంపా వల్లరి బాసె మేఘములు, దోశ్శక్త్యావ భంగంబునన్
గంపంబందె, శరద్ధి మాంశువు సదా కారుణ్య సంగాత్ముడై
పంపించెన్ హిమ చంద్రికల్, శరధి సంప్రార్థించి యుప్పొంగె శ్రీ
సంపృక్తంబయె శర్వ దేవళము దృశ్య స్ఫూర్తి దీపించుచున్ 80

కం. శరదిందీవరనాథుని
కిరణంబుల ఫేన సమితి గీపెట్టుచురా
శరధులు హిమకిరణుని గన
బరతెంచెను నేత్రములకు బర్వంబెసగన్ 81

తే. నిర్మలాకాశ వీథిలో ఋక్షగణము
చంద్రికా కాంతి మించు కాంక్షను దలిర్చె
దారకేశ్వరు డుత్సాహధీరుడగుచు
జంపతీ హృదిరంజన శ్రాంతుడయ్యె 82

తే. పచ్చ పచ్చని యుద్యాన ప్రకృతి యెల్ల
జిందులిడు చుండె గనులకు విందులిడుచు
ద్విజ చయంబుల కిలకిల రొజ దగిలియు
బరిమళాంకిత సుమములు ప్రభ దనర్చె 83

కం. విరహిణి పతికై వేచెడి
సరీసృప చయంబు నిశిని సయ్య ట్లాడెన్
సరసిజ విమతుని కాంతిని
శర దభ్రము మించెమిగుల సదమల ముదమున్ 84

కం. నీల దుకూల వితానము
లీలన్ధరి యించి మున్ను బుక్క గణములం
దాలీన మందియెప్పుడు
నోలిమి వెదజల్లుచుండె నుదజారివెసన్ 85

కం. సామజనికరంబులు సత్
ప్రేమంబున జీవనంబు పీయూషముగా
గామించి జలకమాడియు
భూమిన్ దిరుగాడుచుండె మోదమనమునన్ 86

కం. శుక కోకిల నికరంబులు
కృకవాకువు గణములెల్ల గీతము వాడన్
బక సంతతి వరిమడులన్
నిక్రుతి జపం బేర్చు చుండె నిస్తుల దీక్షన్ 87

వ. *ఇంక కుంద కురవక కుముదకురంటక కమలకుసుమ నికరంబుల మకరం దంబులు గ్రోలి తేలి సోలి మహాహంకారవశంబున ఝూంకృతు లొనర్చు రోలంబములును, లంబకేశ జాలములు గదుర మదమున జరిం, చు మద మాతంగ కుంభ భేదనాకుతూ హలరవములగు కంఠీరవము లును, కల కంఠికంఠనిస్వన విరాజితంబులగు నితాంతములును, అంతహీనానంద పూరుములును గల్గి ధరణి కానంద దాయకంబగుచు సకల జీవ హృదయమోదా వహమగు శరత్కాలంబువిచ్చేసె నంత దద్వా సరముల,* *88*

కం. యువకు డగు సమరు డప్పుడు
యువతి ప్రార్థన మనంబు నుబ్బించియు నా
వివశానందపు కౌగిలి
నవసుఖముల గోరుచుండి నర్మిలితోడన్ 89

కం. సమరుడు ప్రార్థన చుబుకము
నమరించిన కుంకుమంపు టచ్చుప్రతిమల్
క్రమమున జుంబించుచు మహి
నమర సుఖంబులను గాంచ నాలోచించన్ 90

వ. అమృత ప్రేమాతి శయంబుననైనను ప్రార్థనా దేవి మనంబెంతయో
విషాదాకులితంబయ్యె నేలయన 91

కం. తన సోదరుపై గినిసియు
జనుదెంచెను పురుకులార్యు సరసన బ్రదుకన్
జననాథ సుతుని ప్రేమిం
చిన దోషము తన దటంచు జింతించె మదిన్ 92

కం. ఒకనాడు సమరు డత్యు
త్సుకుడై యుద్యానవనము సొరుచు మురియ గా
నొకట శిలావేదికపై
సకియకునై వేచి యుండ సవితుండ రిగెన్ 93

కం. ప్రార్థన సంశ్లేష సుఖము
నర్థించుచు సమరు డుండె నానందమునన్
ప్రార్థన మందార తరుల
నర్థించెను దాచుకొనగ నతిమోదమునన్ 94

వ. ఇట్లు సమరకుమారు డా యతివ దర్శనాకాంక్ష వేచి
యప్రమత్తుడై యుండ సోదరు డమరు డరుదెంచి అన్నా ! సుగుణ సంపన్నా ! అని 95

తే. గ్రీకు మనుజాధి నాథుడు వీక తోడ
సభను జేరిన విడువంగ సబబె తండ్రి,
నీ యభిప్రాయమేమిటో న్యాయమైన
దెలుపు మా యన సమరుడు తెలివి గనియె 96

వ. నిరుత్తరుడై న నమరుని గాంచి మందారపు జొంపముల దాగి సమరునీక్షిం
చు జవ్వని ప్రార్థన ముందరకేగు దెంచిన గని యమరుడు నెమ్మనంబున 97

తే. అయ్యయో ! ప్రార్థనాదేవి యమర సుఖము
నంద మగ్నుడై తనయన్న యర్థియగునొ ?
స్వీయకర్తవ్య పదమును వీడిచనునొ ?
మాతృదేవికి దెల్పితి మాన్పదింక 98

తే. రభస జేసిన యెడల నీర్ష్యాళు వనుచు
జనులు ననుమానమందురు రనుట నిజము
ఏరికిని లేని యీర్ష్య నాకేటికనుచు
దలచగా ప్రార్థనా దేవి పిలిచి యతని 99

కం. అమరకుమారా ! నిలువుమి
అమల మనోభావ సంశయమ్మది యేలో ?
తమ నెమ్మది గలిగిన యా
క్రమము నెఱింగించు మనగ గ్రమ్మఱనతడున్ 100

ఉ. వంచన జేయవచ్చినచొ వైరిని గాచుట రాజధర్మమా ?
కించి ద పాయమున్నయెడ కేలడుగుల్ నరికించి పంపరే
వంచక జీవినెప్పుడును వంచనచే బరి మార్చగావలెన్
ద్రుంచు నతండు విజ్ఞుడని తుష్టిని బల్కగ నాపె యిట్లనున్ 101

కం. దూత యవధ్యుడు గావున
దూతగ జనుదెంచె గ్రీకు ధూర్తుడు కనుకన్
నీతిగ వానిన్ విడువ
ఖ్యాతియు నొనగూడు ననుట కర్జమకాదే

కం. క్షమియింప బడిన శత్రువు
సముడైనను ప్రబలుడైన చచ్చిన వాడే
క్షమియించుటచే బ్రభునకు
నమలయశంబబ్బె గనుమ అమరకుమారా. 103

తే. మాఱు రూపముతో నున్న మనుజ వరుని
తెలియ బల్కుట గన రణ ధీరునకిల
మొదటి యోటమి, క్షమియించి పిదపప్రేమ
బంపగా నింక జెప్పగా వలయునేమి ? 104

కం. వంచనచే జయమందిన
పాంచాలునికీర్తి పాడువడు గ్రీకుజుడున్
బాంచాల దేశమున గల
సంచారికతోడ గెలువ శక్తుండగునే. 105

వ. అని నిస్పందేహముగా, నిర్భీతిగా, వచించునామె మనోధైర్యమును గాంచి
యమరుడు నిట్లని యోజించె, *106*

ఉ. అన్నను వీడి వచ్చినది, నన్యము గోరక భారతీయతా
పన్నత బాప గోరినది పాయక యన్నయు ప్రేమరాజ్యమున్
మన్ననలంద బోధనిడి మాన్యుని జేయగ దోచునాకు నీ
యన్నువు ప్రేమపుంవదిన యౌనన సంతస మొందు నెమ్మదిన్ 017

వ. వెండియు ప్రకాశము గా నిట్లనె. *108*

కం. మనమొక్కటి దలిచినచో
దను జాంతకు డొకటి తలచు దాని ఫలంబున్
గన జాలుదు మేయన బ్రా
ర్థన నగుచును బల్కెనపుడు రాకొమరునితోన్. 109

తే. దైవ ముఖమును జూచి కర్తవ్య పథము
ననుసరించుటయే మానవాళిధర్మ
మాపిదపనుధర్మా ధర్మ మరయు విధము
పరమ సుఖ దాత భగవంతు వంతు గాన 110

కం. శత్రువు పై నన్యాయము
సత్రంబున దలపకున్న జగదీశ్వరు డే
మాత్రము కష్టము నిడ దా
పత్రయ మావంత లేదు పాంచాల సుతా 111

శా. దేశద్రోహము బూని వైరి పదముల్ ధ్యేయంబుగా గొల్చుక్రూ
రాశాజీవను డంభి యీ భరత సామ్రాజ్యాధినాథుండుగా
నీశానేకముతోడ నేలి యిలపైజృంభించు, పాంచాలునీ
కాశోజ్జ్వల్యత గ్రీకు భూవిభునిచే గప్పంబడన్ జూచినన్ 112

కం. మనయాత్మలనే స్వయముగ
మనమే కల్మశ పథంబు మరలించుట బొం
దునె యౌదార్యము వీడని
జనవాలుర మాట యశము శాశ్వత మగుగా. 113

వ. అనియుపన్యసించు ప్రార్థన వాక్కులమృతరసములొలికించసమదు
డుద్ధతిని లేచి. *114*

తే. సోదరా ? మనకరంబుల శోభ దనరు
ఖడ్గములుగల్గ గ్రీకు భూకాంతులెంద
రాజినిల్పిన మనకన్న నధికులగుట
సత్యమౌనే, ? జయంబునిస్సంశయంబు 115

తే. ప్రార్ధనను బోలునట్టి వీరాంగనలును
గలుగ గా భారతంబున గలుగు కీడు
గలదె శత్రువు లే మేని కాపథముల
వఱలు వార్తలు వచ్చెనా ? పలుకు మనుజ ? 116

తే. అన్నలో దగ నిట్టి హుతాశనంబు
ప్రజ్వలించుట కమరుడు ప్రముదు డయ్యె
వారి ముప్పురి భావసంపదను జూచి
దినకరుండస్త పర్వతమునకు జేరె 117

కం. కుముద ప్రీతి కరుండై
కమలంబులు విన్నవోవ కమలాప్తుడు ప
శ్చిమనగమున వసియించెను
తమసాధిపు రాజ్యమింక దనరెన్ ప్రభతోన్ 118

కం. సూరీడు జనుట వేచెడు
తారకములు విజయమందు ధరణిపుమాడ్కిన్
ధారుణి జన ప్రమోదక
కారకములుగాగ వెలిగె గగనాంగణమున్ 119

తే. ద్విజచయంబుకులాయముల జనెవేడ్క
పరిసరంబుల పిచ్చుకల్ ధ్వనులు జేసె
నమృత హృదయుండు జేగీయ మైనకాంతి
నర్ధచంద్రాకృతిని జూపెనానిశీధి. 120

కం. అమరు డు శంఖము నూదెను
సమర ప్రార్థనలు వేడ్క జయగీతిక సం
భ్రమమున బాడిరి రాతిరి
కమలారిని గాంచి మిగుల కౌతుక మొదవన్. 121

వ. ఇట్లు నానిశీధి రెండు యామములు గడవగా 122
1

కం. దుర్గ ప్రజనిద్రాసం
సర్గంబున నొడలుదెలియ జాలక యుండన్
నిర్గమ నకుతూహలుడై
భర్గ జటానిలయు డరిగె బ్రాభవ మొలయన్. 123.

కం. పురుషోత్తముండు సౌధో
పరిభాగమునందు తిరిగి పరిపరి మనమున్
భరతోర్వీతల భవితము
గురియించివిచారణమునకును నెలకొల్పెన్ 124

కం. మనమున నిటు యోచించెడు
జనపునకు వినంబడెయెను శబ్దమొకటి కీ
డును సూచించెడు ఘంటిక
గణగణమని, విభుడు నంత గాంచెనొక భటున్ 125

వ. అంతప్రధానోద్యోగులంత పరుగిడి వచ్చి వందనములు సలిపి నిలువ నావచ్చిన యాశ్వికుడు జయముపల్కి 126

తే. ధరప ! ఈశాన్యదిశ నుండి దండు కొంత
వేగమునవచ్చుచున్నది గాగ నదియ
సాగె కాశ్మీర మార్గంబు సరణి, నద్ది
స్వల్ప సైన్యంబు గాదు నెవ్వరిది యగునొ. 127

తే. వైరి సైన్యంబొ కాక దోడ్పాటు వచ్చు
నట్టి కాశ్మీర విభునిదోనరయగల్గు
సమయమును లేమి మాయొక్క సంశయంబు
మాపి మాయొక్క కర్తవ్య మాజ్ఞ నిండు. 128

వ. *దానికి నాలోచనా మగ్న మానసుండగు రాజ వల్లభుండు నెమ్మనంబున,* *129*

కం. పరిశీలించ నలెగ్జాం
డరు శిబిరములందు కాగ డాల వెలుంగుల్
పరతెంచు భటుల దృష్టికి
తరమెవితస్తా జలంబు దరియించంగన్ 130

తే. అచటి సైనికసికరములచటనుండు
జాడలే గను పట్టను సంశయమిది,
అరయహితుడగు కాశ్మీర ధరణినాథు
సైన్య మాతోడువచ్చెనా ? స్వాగతిడుదు 131

తే. కాకగ్రీకుజు సైన్యమేగదల, వాని
నెదురు కొనగా వలయు గాననిట్టి సంధి
సమయమున నిట్టి కార్య మున్ సాహసమున
నిర్వహించెడు ముఖ్యుడీ యుర్వి గలడె. 132

వ. *అని యోజించి నట గలవారినెల్లర పరిశీలించ* *133*

కం. యుద్ధపు దుస్తులతో సం
సిద్ధుండై కవచఖడ్గ శీర్షకధరుడై
యుద్ధతిని లేచి యమరుడు
యుద్ధోద్ధటుల నగ బల్కెనుక్కువెలుంగన్. 134

ఆ.వె. ఆజ్ఞ గోరుచుంటి నధిప ! నేననిముందు
కురికి నిలుచు పుత్రునరయ జూచి
మనము నందు ముదము పెనగొన గానిట్లు
యోచనంబు జేసె నుజ్వలతను 135

సీ. కర్తవ్య పథమున కౌతుకంబున నగ్ర,
గామి యౌసుతు గాంచ కౌతుకంబు
దేశగౌరవరక్ష దీక్ష గ్గైకొని
ప్రాణంబులనువీడు వాడె సుతుఁడు
అడుగుముందుకువైచునమరుని గాంచియు
నందరు నాశ్చర్యమందుచుండ
వచ్చెడి సైన్య వివరములు దెలియక
సుతుని నాజ్ఞా పించు విత మదెద్ది ?
అంతరాత్మ యుసందేహ మందె జూడ
సమరు డేయిట్టి పనిని సాధ్యంబొనర్చ
సమరునని మది దలంచియు నాజ్ఞ నిట్లు
నిడెను ధర్మజుండ భిమన్యు కిడెడు తీరు. 136

వ. *కుమారా ? బారత యుద్ధమున నభిమన్యుని బలె యశంబందుము సమాగత సైన్యంబు హితులదగునేని స్వాగతియిమ్ము. పరిపంథి సేనయైన జెండాడి మాతృరక్ష గావించుకొనుమని నాశీస్సులిడి.* *136*

ఆ.వె. అతని నోటినుండి యభిమన్యు సాదృశ్య
మవితథంబు గాగనవతరించె
అందమంగళంబె యధికంబుగానుంట
నంతరంగమందు నంబదలచె. 138

☆ అమరుడు యుద్ధమున కేగుట ☆

ఆ.వె. అర్ధరాత్రమందు నధిపు నాశీస్సుతో
మాతృదేవి దివ్య మైన దీవ
నలతొ నమరుడురిపు దలపడ పదివేల
సేన గూడి వేగ చేరబోయె. 139

ఆ.వె. రిక్క యొకటి జారె కుక్కలు బొంయ్‌మని
శ్రుతిని గొల్పె ఘూక వితతికూసె
నశ్వ ములపదములు నంత తొట్రుపడియె
నయ్యదిపరికించ దమరుసేన 140

కం. జాతీయ గీతములచే
చేతోమోదంబునొంది సేనాముఖమున్
భూతల నాథకుమారుడు
ప్రీతిగ బాడుచునునుండ వెలుగున్ గనియెన్ 141

వ. అనతి దూరమున కాగడాల వెలుంగు గని నయ్యదికాశ్మీరజనాధీశు
సైన్యమేమోనను నాసను నమరకుమారు సైన్యంబున స్వాగత
చిహ్నంబు లగుశంఖధ్వనులెగసి మిన్నుముట్టె మంగళ వాద్యంబులు
మ్రోగె, స్నేహచిహ్నిత ధ్వజములెగసె, కాని, *142*

తే. వచ్చుసైన్యంబు గ్రీకుభూవరునిదగుట
వెలుగులోవెల్గు నాశిరోవేష్టనములు
దెలుపుచున్నవి ముందుగా తేజులపయి
స్వారిగావచ్చు గ్రీకుతక్షశిలపులను 143

కం. కాంచియునతివిభ్రమమున
సంచలితములైన మానసములతొనచటన్
బాంచాలసూతిసేనలు
కించిదు పాయంబులేక కించవడంగన్ 144

తే. మనముదలచిన కాశ్మీరమనుజవరుని
సేనగాదంచు నమరుని సేనదలచె
నింతగుప్తముగా రాగహిందువులును
నెట్టుపసిగట్టిరని మిన్నుపట్టెదలవ 145

సీ. అమరకుమారకుడరసె నీ కుట్రను
తక్షశిలేశుడే దారిజూపె
ననిక్రోధమునను మిన్నందుకొనంగను
పదివేల సైన్యమే పనియొనర్చు,
లక్షలసైన్యము నీక్షోణి దలపడ
శక్యమేయనిలోన శాంతినరసె.
శత్రువు మోసమున్ సలుపగాధైర్యంబు
తోడనెదుర్కొన దొడరటంచు
మానసంబున నీశ్వర స్మరణజేసి
దశసహస్రంబుసేన పద్మంబులనుచు
దలచిసేనను బురికొల్పె దలపడంగ
గ్రీకు సైన్యంబదియని జాగృతిని బలికె. 146

కం. తొలిగావిదేశ శత్రుల
బలిగొని సత్కృతివహించు భాగ్యముమనకే
కలిగెను నుత్సాహంబున
బలమును చూపించి దేశభక్తులుగండీ. 147

కం. పౌరుష శక్తుల జూపుచు
భారత జాతీయ గౌరవమునిల్పంగన్
మీరికనసువుల బాయుడి
భారత యోధా గ్రగణ్య వరులైయనుచున్ 148

కం. రణసంరంభమునవిజృం
భణమౌభేరీనినాద పంక్తులు రిపులన్
రణమునకును బురికొల్పెను
గణుతింపగ వశమెయమరు కౌతుకమపుడున్ 149

వ. *సమరోత్సాహంబున నుభయ సైన్యముల గాగడాలారినవి. ఇంకను* *150*

☆ అమరుని వీరవిహారము ☆

కం. తలపడె నుభయులసేనలు
తలలూడెనునభమున బ్రభదనరెడు బుక్షం
బులురాలె, నేలనట క
త్తులు మెఱసెను, మొఱసె దేవదుందుభులంతన్ 151

ఉ. ఆరణరంగమందు నిశితాయుధ పాణులునైన సైనికా
ళారయుచుండిరెట్లు విమతాధిపు సేనను నానిశీధిలో
ఘోరరణంబునున్ సలుపు క్రూరుడు తక్షశిలేశ్వరుండు యో
ర్రోరిదురాత్మ ! క్రూర ! పురుషోత్త మసూతి ? ప్రహారమిద్దిదో 152

కం. వయసున బుడుతడు మాటలు
నయగారముతోడబల్కె నాజి యిదికదా
జయవిజిగీషత నీచా
న్వయజాతా ! గెలువవశమెబలితోనీకున్ 153

వ. *అనవిని క్రోధమువ్వెత్తుగా వ్రాంగ వృషభంబుపై గవియు బెబ్బులి*
చందమున, మదశుండాదండ దోర్దండములగు శుండాలముల
కుంభ బంజనాకుతూహలియగు కంఠీరవంబు కరణి ఘోరాకృతి
గలిగి కషాయితనే త్రుండై, వజ్రివజ్రాయుధమునుబొలెఖడ్గ
ప్రహారమొనర్చుచు నమరుండంభిని జేరి, "ఓరీ ! దేశ ద్రోహీ", యని *154*

మ. పరదేశీయుల పాదపద్మముల గొల్వన్ చక్రవర్తిత్వమే
మరకన్ గల్గునటంచు దేశమును దుర్వ్యాపారలీలన్ సదా
పరదేశీయుల కమ్ము పాపివి గదా ! భావింపనీవంటి దు
శ్చరితుంజంపగ నాయసి ప్రముదితస్ఫారంబుగా నోపదే. 155

తే. ముద్గర పరశు శూలాసిముసలభిండి
వాలపట్టిస శాతాయుధాలి గదుర
నుభయసైన్యంబు ధైర్యస ముజ్జ్వలతను
విజయవిజిగీషుతనుబోరె వేడ్కతోడ. 156

చం. అమరుని ఘాత దప్పికొని యంభియు భల్లము నాటబోవ న
శ్వమునది దాకి నేల బడె, శౌర్యయుతుండయభీక రాక్షుడై
యమరుడు పహ్ని సర్వమును నాహుతిగా గొను భంగి గ్రీకుసై
న్యమును కృతాంతు ప్రీతిగ నొనర్చెను ఘోర కృపాణఘాతలన్ 157

కం. బెబ్బులి వృషభము పైబడు
నిబ్బరమున రిపులదాకి నిర్యంత్రణుడై
య బ్బాలుడు వెదకె నంభికి
దబ్బాటకు జయంబు గలదె దమనుండైనన్ 158

కం. అగ్గిబడు శలభములవలె
నగ్గలముగ గ్రీకుసేన నాయమరునిచే
గగ్గోలు పడినశించెడు
సగ్గలికముతోడబోరె సంభియుబెదరన్ 159

తే. అమరు డొక్క డేయింతసైన్యంబునందు
నిలుచునని గ్రీకుభూపతి దలచలేదు.
సైన్యమును హెచ్చరించు నాక్షణములోన
వచ్చిపడియెను దనపైకి బాలుడపుడు 160

శా. ఏడీ ? తక్షశిలేశ్వరుండు నిజమాతృద్రోహి దుశ్చారితుం
డేడీ ? యెచ్చోటికేగె వాని తనువున్ నిర్మూలనన్ జేయగా
నీ డేఱుంగదనాదు కోర్కె భరతోర్వీ ద్యంబుగా నెమ్మితో
వీడున్ దుఃఖమటంచునాయమరుడున్ వీక్షించె నాసైన్యమున్ 161

ఆ.వె. అంభి కొరకు సైన్యమంత గాలించగా
గానుపించె గ్రీకు మానవపతి
అమరు డపుడు క్రోధ మతిశయిల్లగ బల్కె
నరిని తొలిగ దగులు యశము గలుగ 162

శా. ఓహో గ్రీకుజనాధినాథులరె ? దుర్వ్యూహజ్ఞ ధీమంతులే ?
ఈహానేకులుగా ప్రపంచ జయకామ్యేలాతలాధీశులే,
స్వాహానేటితొమీదు జీవితము మీస్వార్థంబుచే బోరియున్
బాహాపాటవ మొప్ప జూపుమి మహద్భా గ్యంబుసంధిల్లగన్ 163

వ. ఇట్లు సింహకిశోరమువలె గర్జించు బాలుగని సికిందరు హర్షవివశా
త్ముడై యమరుని భారతీయ జాతీయ చిహ్నమని బొగడి యతడు 164

ఉ. రాజకుమార ! నీవిచట రాట్ప్రభమించుముఖంబుతోడవీ
రా ! జయకాంక్ష బోరెదవు రాదగునే యిటుస్వల్పసేనతోన్
వేజని సైన్యమున్ గలిసి వేగిరమే యని బోరరమ్ము? ఔ
రా ! జయమందగా దరమె రానియెడన్ యిటగల్గు సేనతోన్. 165

వ. అని హెచ్చరింప నమరుడు క్రోధవివశుడై సికిందరుంగని, 166

ఉ. గ్రీకునివాసి ! నన్నిచట కీటకుడంభిగ దల్చినావె యా
ప్రాకృతు నండగా గొనెడి పౌరుష శాలివి వానికన్నిటన్
నీకును భేదమేమి ? కన నిర్వురు నొక్క పథంబువారలే
ఆకస వేలుపుం సుతులునంభియె మీకిట మార్గదర్శియె, 167

త. జాతి విద్రోహమును బూను జనపుడతడు
విశ్వవిద్రోహమును బూను వీరుడీవు
రాతిరికి రాత్రి బయనించి శ్రమనుజెందు
మిమ్ముగన జాలిపడుచుండెనెమ్మనంబు 168

తే. మఱలి పొమ్మని హితమును గఱపనేల
వీరుడవునైన కత్తిని వెలికిదీసి
తరలుమని యమరుడు ముందు కురికె నప్పు
డ డ్డుసెల్యూక సపుడు రా నాజిప్రబలె 169

ఉ. వేల జనంబునాసుతుడు వేడ్కగసంహరణంబుసేయగా
లీలగ శత్రుసేనలును లేచెసముజ్వలశక్తి, నంభియున్
బాలుడు గాడువీడనుచు బల్మరు బల్కెను గ్రీకుభూపుతోన్.
కాలుడునా ప్రహారములు గన్పడు, వానిని సంహరించగన్ 170

తే. అందరును గూడి నొక్కకదంబ మగుచు
నతని గవియంగ గాని నిర్యాణమంద
డనుచు నంభి యలెగ్జాండ రాజ్ఞ గొనక
సైనికుల కాజ్ఞనిడె బాలుసంహరింప 171

వ. అలెగ్జాండరు గతంబు నాలోచించి నాడు నిండు దర్బారునక్షమించి
విడిచిన నౌదార్య మూర్తి పుత్రు బరిమార్చుట యన్యాయము, 172

తే. గ్రీకుపతి వీవెయననాడు తేడువలుక
నెన్నియాయుధములు లేచెనెంత లోన
సమసె పురుషోత్తముని సన్న సభనునన్ను
కాచి రక్షింపకున్న నేగలనె నేడు 173

వ. అలెగ్జాండరిక సహింపక యుద్ధమునొక్కుమ్మడిగా నాపివేయుమని సూచించు
శంఖారావ మొనర్చె, కాని ఆధ్వని సైనిక కర్ణరంధ్రముల జొబ్జక మునుపే
యంభి దుర్మార్గ పువాంచ నెఱవేరె 174

తే. అన్ని యాయు ధములు నాయమరుని పైని
నొక్కసారిగా బడుటతో నొరిగెనతడు
శేషభారతసైనికుల్ చింతజెంది
దుర్గమును జేర దలచగా ద్యుమణివొడమె 175

తే. బాల భానుని కాంతుల ప్రసరణమున
రక్త రంజితమై యమరక్షత తను
వింక కళ వీడలేదు దామృతుడుగాక
యమరుడైనట్లు తోచు నాయమరుడచట 176

తే. ఈ విషాదమునకు తానె యిరవునగుట
అట్టి యపకీర్తినిట దాపరించెననుచు
గ్రీకు విభుడు నలెగ్జాండరే మనమున
రాకుమారుని యాత్మకు మొకరిల్లె. 177

వ. వెండియు శేషించిన భారతీయ సైనికులు దుర్గము జేరి విచారవద
నములతో బాష్పవారిమగ్న నయనులై
నమరుని మరణ వార్తనెరింగించిరి. అవ్వార్త క్రమక్రమమున
పురమెల్ల వ్యాప్తినంది పురజనుల హాహాకారములతో మహారాజ్ఞినిజేరె. 178

☆ మహారాణి పుత్రునికై దుఃఖించుట ☆

తే. నభము గూలెను ధరణి యంతయునుగదలె
వారిధులు వొంగె రిక్కలు వ్రాలెనేల
దుఃఖముప్పొంగె విశ్వము దుఃఖమందె
నాడు నామహారాజ్ఞి మనమునమిగుల 179

చం. అమరకుమార ! వీర ! సుగుణాలయ ! పుత్రక ! నీవు నిట్టులన్
సమరమునందు ఘోరముగ జచ్చితివాద యలేనివారిచే
గొమరులలోన పిన్నడవు కోరిక దీర్చెదవంచు నమ్మితిన్
సమసెను నాదు కోరికలు శాంతి నశించెమదీయచిత్తమున్. 180

తే. సమరుడును ప్రార్థ నయును భాషణము చేసి
కొనగ నీయన్న నిజపథంబును విడుచునొ ?
యనియు నాతోడ బల్కితివయ్యొ నాడు
కలుష మొక్కింత లేక భాసిలితివీవు. 181

తే. వచ్చుసైన్యంబు హితులదో వైరులదియొ
తెలియకను యుద్ధమునకేగ దలచితెట్లు ?
శత్రు సైన్యంబని తెలియసైన్యమింక
బంపుదుము గాక నీవిట్లు పడుదె తండ్రి 182

చం. హరిని వధించు నాడమల హస్తము నందు కృపాణధారివై
పరుగిడి పేరు గాంచి తివి పాల్పడినే డిట శత్రుసేనతో
నరమెర లేక బోరుటకు నైమును ముందుగ నేగి వారిచే
హరమయినావె తండ్రి! అని యందున దొల్లిగ భారతంబునన్ 183

ఆ.వె. విజయ దశమి నాడు వీర వరుండన
బరగినావు పుత్ర ! వత్సరంబు
కాకమునుపె జీవ కాంతిని బాసితి
విజయ దశమి యెట్టి విజయ మొసగె 184

కం. డెబ్బది లక్షల సేనతో
నిబ్బరమున బోరదలచు నీభుజ బలమే
యబ్బురము పుత్ర ? కానీ
దబ్బఱచే కళనుబాసి ధరనీల్గితివా 185

తే. అమృతకిరణుని బోలునీయాననమ్ము
సింధురార్భకమును బోలు జృంభణంబు
తలచి తలచగ నామది ధైర్యమడలె
తండ్రినీరూపు మరువ నాతరము గాదు 186

వ. అని పెక్కు భంగుల గుమారునిదలంచుచు దుఃఖించు మహారాజ్ఞిం
గనిపురుకులవరేణ్యుండు నామెనోదార్చగోరి దుఃఖముతో వ్రేగగుమాన
సమున నిట్లనియె. 187

☆ మహారాజు రాణినోదార్చుట ☆

శా. అయ్యో ! ఒక్క కుమారుకోసరమునీ స్వాంతమ్ము నందింత న
య్యయ్యో వంతపడంగ నేల ? మనసైన్యంబందు వేలాదులున్
కుయ్యో మొఱ్ఱోయటంచు జచ్చిరి గదా క్రూరంబుగా శత్రుచే
కయ్యంబందున జచ్చు సైనికులకై కాంతా ? మదిన్ గుందెదన్. 188

ఆ.వె. అమరుడ మరుడయ్యె నావంత వంతయున్
వలదు కాంత ? వాని భవిత మిట్లు
గలుగు టరయ నాకు తెలిసెనాదీవనన్
భారతాభి మన్యువలె జయించ 189

ఉ. వీరకుమారుడై సుతుడు వీర్థ రణాంగణమందు గూలెనే
వీరకుమారు మాతవయివెల్గితి వీవు ముదంబునొందకన్
వీరకుమారు కోసరము వింతగు వంతను జెందు దానవో
వీరకుమారు మాత ! మది వీడుమ చింతను పుత్రుకోసమై 190

కం. అమర కుమారుడు మనసుతు
డమలయశంబందె భారతాంబకు ముదమున్
సమరమున జచ్చి కూర్చెను
కొమరుని మరణంబు గూర్చికూయిడ దగువే. 191

తే. భారతంబున స్వాతంత్ర్య ప్రథమసమర
మందు నమరుడు మాత కానంద మొసగె
నాకుటుంబమ్ము పూర్తిగా నాశమైన
గాని జనరక్షణంబె నాకాంక్ష తరుణి ! 192

కం. అమరుడు మరణించినచో
సమరుడు నీకును గలాడు స్వాతంత్ర్యాజిన్
సమయశము గూర్చుగా దే ?
కొమరులు వీరులుగ నుండ కుతుకముగాదే 193

తే. నీవు ధైర్యము బూనిన నేజనాళి
సేమ మొనగూడుగాని సంగ్రామభవిత
మేమిటో తెలియ దరమే మిందువల్ల
నూరడిల్లు మాయనిభూపు డూరడించె 194

ఆ.వె. వైరిసేన సీమ మీరివచ్చుటకునై
చేయవలయు పనిని జింత జేసె
బుత్రుని మరణంబు శత్రువు సీమల
నధిగమించు కతన నార్యుడలిగె 195

ఆ.వె. ఒక్క యువకుని పయి బెక్కువీరులు బడి
నాహవంబు జేసి హత మొనర్చ
నగరి జనులకెల్ల తగని దుఃఖంబునై
యమరు వీరగాథ లలరె జగతి 196

తే. రాతిరికి రాత్రి దొంగ మార్గములబట్టి
గ్రీకు సైన్యంబు మనలను దాకుటేమి ?
రత్నమును బోలునట్టి యారాజపుత్రు
డంత మొందుట యేమి యీవంత విధము 197

ఆ.వె. అధిపు పుత్రునంద రభినుతించిన మీద
యుద్ధమునకు నేగ యోధులపుడు
ప్రస్తుతంబు దెల్పు రణభేరి మ్రోయించి
నారు జనులలోన నంద మొప్ప 198

కం. కవచశిరస్త్రాణంబుల
నవనిస్త్రింశములు కుంత నఖరాల్ శూలాల్
సవదరణము జేసి జనులు
భవురాణిని గొల్వ జనిరి పాంచాలునితోన్ 199

కం. పాంచాలుడు రాజ్ఞిని దన
కించను వీడంగ జేయ కృతకృత్యుడయెన్
పాంచాల యోధజనులతొ
పంచాస్య గమనపదమును బ్రార్థించ జనన్. 200

కం. కుంకుమ శ్రీపద దివ్యా
లంకృత దుర్గగని పురుకులాగ్రణిజనులున్
సంకటము బాప సమ్ముద
సంకీలిత మానసముల జరిపిరి నుతులన్ 201

దండకము : జయ జయ జననీ ! త్రినేత్రార్థదేహా ! మృగేశాంక భూషా ! శివా ! శాంకరీ !
శర్వ హృచ్చారిణీ ! కంజనేత్రీ ! భవానీ ! కృపాసాగరీ ! శుంభదైత్యార్దినీ !
ఖ్యాతిసంవర్ధినీ ! శంకరాత్మేశ్వరీ ! గౌరి ! సర్వేశ్వరీ ! ఈశ్వరీ ! శైలరాట్పుత్రికా !
భావనావర్తికా ! దివ్యరత్నాంకితా ! భూషణాలంకృతా ! భక్తలోకార్తి నిర్వర్తినీ !
యోగిహృత్పద్మ సద్మానువర్తీ ! గదాబాణ చక్రాసి శూలేషు శంఖాస్య హస్తాబ్జ !
దేవాళి సంస్తుత్య నిర్వాణసంధాత్రి ! నీహార శైలేశ్వరీ ! వేదగీతా ! జగన్మాత !
భూతేశ్వరీ ! విశ్వ విఖ్యాత చారిత్ర ! విస్తార సౌగాత్రి ! నిర్ధూతదైత్యా ! మునీశాళి వంద్యా !
గణేశాద్యపత్యా ! లయానందనృత్యా ! ముఖాభాసకాదిత్య ! శ్రీరాజరాజేశ్వరీ ! లోకనాథేశ్వరీ!
సృష్టిసంహారకారీ ! త్రిలోకేశ్వరీ ! చంద్రరేఖార్థ శీర్షాంకితా ! బాల ! నారాయణీ !
నామపారాయణీ ! శ్రీయశోదాయినీ ! మాతృదేవీ ! లసత్పీఠ సంవాసితే !
స్వర్ణ శృంగారితే ! లోకసంభావితే ! దేవి ! వాణీరమాసేవితే !
పాహిమాం పాహిమాం పాహిమాం 202

వ. అనిమెక్కు బంగుల నుతులొనర్చి నర్చకులొనర్చు దుర్గాస్తవమును, కుంకు
మార్చనము దిలకించి యానంద కందళిత మానసులైదేవీ ప్రసాదంబు
నంది యుద్ధోద్యోగులైరి, ఆమీద పురువంశనిశాకరుడునిస్త్రింశ
ముపై కరముంచి ప్రమాణమొనర్చి 203

తే. భారతీయత గాపాడ బ్రతినిధినయి
కార్యరంగములందు నిష్కర్షనుండు
నాకు నుత్సాహశక్తుల జోకనిమ్ము
మాత ! జగదీశ్వరీ ! దుర్గ ! జోతలివియ 204

తే. దేశగౌరవరక్షణ దీక్షయందు
బతికి జయచిరాయువులిడి పసుపుకుంకు
మలను నిలుపుమా యని రాజ్ఞి మాతముందు
సాగిలంబడిమొక్కుచుసాగెముందు 205

తే. రోదసి పగుల రణభేరి మ్రోగుచుండ
యుద్ధరంగమునకు వీర యోధులంత
గదలుచున్నారు ధారుణియదరునట్లు
కవచములబూని చేతఖడ్గములబట్టి 206

సీ. ఏవైపు గాంచిన యౌవనాంగుండైన
మగని బోరుకుబంపు మానవతయె
ఏవైపు గాంచిన నేండ్లు పైబడు వృద్ధు
ముచ్చట నని కంపు ముత్తయిదువ
ఏవైపు గాంచిన నేకైక పుత్రుని
మాఱాటమునకంపు మాతృదేవి
ఏవైపు గాంచిన భావోత్సుకతగూడి
జయగీతికల బాడు చపలనయన
లేపదంబున గాంచిన భూపు జయము
గోరిపట్టు దు రింతులు హారతులను
బుష్పములజల్లు వారలు ముదమువెల్ల
బల్లెజనులెల్ల వచ్చిరి ప్రముద మెసగ. 207

☆ యుద్ధోద్యోగము ☆

ఆ.వె. యుద్ధ రంగ మందు యోధవైవిజయివై
మరలిరమ్మటంచు మాతృదేవి
రక్త తిలక ముంచి యుక్త వయస్కుడౌ
సమరుతోడ బల్కె నమరుదలచి 208

చం. అమరు దలంచి దుఃఖమున నంబుధులై పరతెంచు బాష్పముల్
గమకముతోడ నాపుకొని కాగల కార్యము గూర్చి నెమ్మదిన్
సమరుని కంచితాయువును సవ్యపరిస్థితులొప్పు నట్లునా
యమమదిమ్రొక్కె దుర్గమకు నంతట దుఃఖమునెల్ల మ్రింగుచున్ 209

ఉ. మంజుల నవ్య పుష్పముల మాలికగా నొనగూర్చి ప్రార్థనా
మంజుల గాత్రిప్రేమ మెయిమాన్యుడునౌ పురుషోత్తమాత్మజా
రంజిత కంఠసీమను విరాజిలవేసియు హారతిన్నిజ
వ్యంజకమొప్ప బట్టియు కృతాంజలియై ననియెన్ స్మితాస్యయై 210

తే. దేశసంరక్షణా దీక్ష ధీరుడవయి
క్షాత్రముప్పొంగ నిశ్శేషశాత్రవమును
సలిపి జగమందు విఖ్యాత చరితుడవయి
వంశ గౌరవమును నిల్పి వాసిగనుమ 211

వ. *అనిశుభాకాంక్ష లందించి పంప నిట,* *212*

కం. పురువంశోత్తము డాహవ
పరిధానములన్ ధరించి బాహువు ప్రేమన్
కరవాలము పైనిడియున్
పరిశీలన జేయుచుండె బ్రకృతిని నచటన్ 213

వ. భారత మహాహవరంగమున తన పాత్రనూహించుచున్న పురుషోత్తముడు, *214*

తే. సోదరా ! మీరలుద్విగ్న శోచనీయ
భావనాలోచనామగ్న భావనమున
నుబ్బితబ్బిబ్బు లౌచు ముందొదపు పదవి
కైవిచారణ జేతురే యనుట వినియె 215

తే. వింతగా జూచె వెనుక భూకాంతుడంత
శాంతి దేవత వోలె వేదాంతివోలె
నంతరీయంబు ధవళ మేవంతలేని
దంతిగమన నిరానునెలంత గనియె 216

కం. చెల్లీ ! రమ్మనిపలుకుచు
నుల్లంబున నణగి యున్ననుద్విగ్నతభూ
వల్లభుడు గ్రుంగమదిలో
నెల్లను గ్రహియించి యాపెయిట్లను బిదపన్ 217

తె. సోదరా ! నిష్కళంక మౌమీదు మదిని
వ్యాకులంబును గూర్చిన పడతినైతి
ననుచుపదముల పైబడె నావిభుండు
కోర్కిని దిరస్కరించునొక్కేయటంచు. 218

తే. సోదరీ? నీదు ప్రియునికై శోచ్యమైన
వాంఛ గోరియు భారత భద్ర హృదయ
మునదవాగ్ని రగిల్చితి వనుట ఘోర
మని, జనాధిపు డామెతో ననియెనపుడు 219

చం. పిడుగుల బోలిమాటలును వ్రేగగునట్లు బడెన్ శిరస్సుపై
వడకె నిరానుపుత్రి జనవల్లభు గాంచగ లేక నేత్రముల్
బొడబొడ బాష్పముల్ విడువమోసము లేని మదిన్ పదంబులన్
బడివిడకున్న భూవరుడు వత్సలతన్ గొనిలేపి యంతలోన్ 220

కం. శుష్కప్రియములు పలుకక
నిష్కాపట్యంబు దెల్పు నెలతను గనితా
నిష్కృత మానసమున దన
నిష్కర్షను దెలుప దలచి నెలత తొననియెన్ 221

తే. భయము నందకు సోదరీ ? వ్యర్థముగనె
యాగ్రహంబంది నాను నా యాననిజము
నిశ్చితంబు నచంచల నిర్ణితంబు
విశ్వసింపుము సోదరీ! వెడలిరమ్మ 222

తే. ప్రియుని గళమున రాజ్ఞియు ప్రీతిమెయిని
మంజులకుసుమముల జయమాలవేసె
పౌరవుండు ముఖంబున పౌరుషంబు
దొడర రణభూమి కేగ నుద్యుక్తుడయ్యె 224

తే. హారతిని చేత గొనివేగ నరుగుదెంచు
నెలతరుక్సాన యుత్సాహనీరధి బడి
గాలివలె దేల జ్యోతితోగలుగు పళ్ళె
రంబు జాఱెను నంధకారంబు నిగిడె. 225

తే. హృదయమంతయు వికలమౌ దృశ్యమిదియ
రాజవంశము వారెవ రైన గనిరొ ?
అని భయంపడి తొందరగొనియువేఱు
హారతిని దెచ్చె రుక్సాన యాత్మగుంది. 226

వ. అప్పుడు - 227

తే. ప్రార్థనా ? నీవు వాంఛించు రహినిదెలుపు
మనుచు ప్రశ్నింప ప్రార్థన జనపు గనుచు
భారతీయుల గౌరవ భాగ్య రక్ష
ణంబునని బల్కెవేడుక సంబరముల - 228

కం. పరమానందంబుననో
పురుషోత్తమ భూపవరుడు ముసిగనగుచు సో
దరిరుక్సానా హారతి
పరితోషముతోడ గొనియె బ్రభతనరంగన్ 229

వ. పదపడి పాంచాలుడు మానసమున నిట్లని వితర్కించె 230

తే. వేశ్మమం దడుగుంచిన వింతమతులు
భారతీయతా గౌరవ భద్రకామి
భారతీయతా గౌరవ భక్షకామి
నిందుపరమేశ్వరి తలంపదేమిగలదొ ? 231

కం. విజిగీషుడైన మానవు,
డజేయుడుగ మనుట కొరకు నాహవ పథమున్
నిజధర్మంబున మెలగుట
నిజశక్తిని శ్రద్ధ గొనుట నిధిగద భువిలోన్ 232

☆ పురుషోత్తముడు యుద్ధమునకేగుట ☆

తే. జయ జయారావముల మధ్య జనవరుండు
మణిమయ కిరీటమును దాల్చిజనసమితిలో
ప్రభుని శీర్షమ్ముపై పుష్ప వర్షమలర
భద్రగజమున నాసీన ముద్రుడగుచు 233

తే. వారణము ఘీంకరించగ, ప్రజలు సైని
కులును జాతీయగీతముల్ పలుకుచుండ
శంఖ మంగళ వాద్య ససంభ్రమములు
పౌరపుండును వీడెను పట్టణంబు 234

తే. చతుర బలములుసాగగా సైన్య విభులు
హెచ్చరిక లొనరించగా నుచ్చగతిని
సాగుచతురంగ బలములుత్సవజిగీష
సర్వమున్ సమాయత్తమై సమితిగూర్చి 235

శా. ఆ సన్నాహము జూడనొప్పె విమతాస్య ధ్వంసనాసక్తిచే
భాసింపన్ భటులెల్ల, వాజిద్విరద వ్యాకీర్ణ మైస్యందనా
వాసంబైఘన ధూళి ధూసరిత మై వైశాల్య మై శూలభ
ల్లాసిప్రజ్వలమైతనర్చెను విదేశాధీశ దుస్స్వప్నమై 236

ఉ. సింగ ముపైకి దాడిజను శృంగికసంఘముభంగి గ్రీకుజున్
సంగర మందుభంగపరచంగనుద్వాదశలక్షనుద్భటుల్
డింగర భావమున్ జనును డెబ్బదిలక్షలసేన దాకగన్
సంగర కాలులో యనగ సంగర రంగము రంగు గాంచగన్. 237

తే. గ్రీకుజునకు నాధారమా శ్వేకదళము
భారతీయులకునుపట్టు పౌరుషంబ,
యైదువేల గజంబులు నాజి జయము
గూర్చునని మది జింతించె గుతల విభుడు 238

తే. ఆశ్వయుజ శుద్ధపంచమి నర్కజుదిన
మందు బగలున రెండు యామములు గడువ
సేనలును రెండువే దారసిల్లెనచట
విజయవిజిగీష నుభయ భూవిభులముందు 239

కం. సైన్యాధీశుల సంజ్ఞల
సైన్యంబులు సేయుచుండె సంకుల సమరం
బన్యావనీశుగెలువగ
మన్యువిజృంభణమునందు మార్కొనిరుభయుల్ 240

కం. తురగంబుల సకిలింపులు
కరికుల ఘీంకార రవము కాల్బలముల సం
గర గర్జన లాకసమున
గరమరుదుగ మారుమ్రోగె క్షణకాలమునన్ 241

కం. కరవాలములను గైకొని
అరిగణ శీర్షముల ద్రెంచు నాకాంక్షను సం
గరవీరభటులు నుభయులు
దురమున డీకొనుట జూడదొరకునె యెపుడున్ ? 242

కం. శిరములు దెగి నవరక్తం
బరయగ నాకసము కెగుర నాకసమది దు
ర్భరముగ దలంచి వీడగ
ధరణిని బ్రవహించె నదుల దర్పము మాపన్ 243

వ. మఱియు వజ్రి వజ్రాయుధ ఘాతదప్పికొను పృథ్వీ ధరంబుల బగిది గొని స్వీయ పాద ఘట్టనల శుండాదండ ప్రహతుల విమతులనమతుల గావింపుచు, రణోత్సాహ సముదయానందజంబులగు సామజంబులును, విమతోద్భట నిస్త్రింశ ధారాపాత లక్ష్యంబులకు దప్పి ననేకగతి విచిత్రముల త్రిభటవ్యూహభంగ పాటవమునకు ప్రళయ సమయ సముద్ర తరంగంబులగు తురంగంబులును, సమధిక ధైర్యోద్భాసితరథిక నికర జన్మ దేశంబులన రిపు సంఘహృదయక్రందనంబులు గూర్చు స్యందనంబులును, భీరమృగానీకంబుపై గవియు నుద్దండ పుండరీకంబుల వీక రిపుసమాజమున ఢాకసేయుచు నలుగడలంబరికించుచుశూలభల్లాసి ప్రభృతిసాధనంబులు మెరయ బరవళ్ల ద్రొక్కి విరోధి కులసంహార పాటవులగు వీరభటులును, గ్రీకుసేనల దాక నుభయ సైన్యంబుల వికలాంగోద్భట సంచయంబును, శకలీ భూతరథ నికరంబులును, ప్రవాహానంద మానసమున బ్రవహించు రుధిరప్రవాహములును, శరీరాంగమాంస ఖండంబులు రాసులైమిగుల వికృతా కారంబులగు

వాజీనికరంబును, అనేక భూషణంబులు శిథిలంబులై యనేక సాధనంబులు భగ్నంబులైగూల బీభత్సరసప్రధానంబై, తత్తదుద్భట మాతృజనాక్షి పల్లవ జనిత బాష్పప్రవాహ తరంగకారకంబై త్రిలోకభీకరంబై యబ్బండసంబుండెనప్పుడు 244

కం. కూలిన యశ్వంబులపై
దూలిన యోధులపయిన్ గుతూహలమొదవం
గాలమున గూలురథముల
దేలిభటులురణముసలుప దిమిరారిజనెన్ 245

ఆ.వె. యుద్ధమాగె విభుడు బుద్ధిసాగరులతో
మంతనమున గ్రీకు మనుజవరుని
సైన్యము పదునాలు సంవత్సరాలుగా
నాజిసలుపు రీతి కబ్బురపడి 246

తే. ఏవిధంబున తక్షశిలేశ్వరునకు
బుద్ధి జెప్పగా వలెవాని ముఖము గూడ,
జూడ గూడదనుచు నాడు తేడుదలవ
నుదయ మౌటతో యుద్ధము మొదలుజరిగె 247

కం. సామజముల గని భయపడి
భీమంబిది యనుచు పారు భీరులు గ్రీకుల్
జాములో దైవము భారత
సీమలపై గక్ష గట్టె చింతవడంగన్ 248

కం. సేనానాయకు లిరువురు
భూనాయక భక్తిమెయిని భువి నీల్గిరిగా
నానాటి యాజివింతలు
గానగరావేమి జెప్పగా నతిశయమున్ 249

వ. ఇంకమూడవదివసమున భీషణంబై రణవైరి నికరహృదయభాండ భండనం బయిన యబ్బండనంబున. 250

కం. పురుషోత్తముడును భల్లము
గురిచూసెను తక్షశిలపు గూల్చగ నాడున్
గురిదప్పి సైన్యనాథుని
తురగమునకు తాక గూలె దూలె నతండున్ 251

మ. హరుడో మాధవుడోకుమారుడొ మహా హర్యక్షనాథుండొ సం
గరభీముండగు భీముడో నరుడొకో కాలుండొ జ్వాలాంగుడో
పురువంశోత్తము డీత డౌనెయని యీభూపాలుతోఁబోరగా
దరమే మాకని గ్రీకుముఖ్యులొకరున్ దాకన్ భయం బందగా 252

మ. మదమాతంగచయంబు పాదములచే మ్రందించు సేనావలిన్
గదనంబందున నిల్వగా దరమె ఘీంకారంబులన్మించునా
డు దిశే భంబులభంగి పర్వతములన్ టోటంబుగా జేయు నా
మదకుంభీనికరంబు ముందు జయులై మాఱాటమున్ శూరులున్ 253

వ. మరియు భారతీయ సైనికనికరంబులు. 254

కం. విమతుల శిరముల ద్రెంచగ
తమశిరముల లెక్క గొనక ధైర్యంబున భూ
రమణుని విజయాకాంక్షను
సమితిని విహరింత్రు గెలువ శక్తులె గ్రీకుల్ 255

కం. ఉష్ణకరుభాతి దనరుచు
నుష్ణీషంబులను దాల్చి యుర్జోజ్జ్వలులై
జిష్ణువులు బోర రక్తం
బుష్ణంబై వారె భారతోర్వీతలమున్ 256

కం. సవ్యాపసవ్యములతో
నవ్యుత్పన్న ప్రకోప నయనంబులతో
నవ్యయ శౌర్యోజ్వలతను
భావ్యాయుధనికర లాఘవముచే బోరన్ 257

కం. అచ్చెరువడి గ్రీకుజులును
బెచ్చువెరిగి పోరు భరత వీరులతోడన్
మచ్చర మున బోరగ లే
కైచ్ఛికమున యుద్ధమాపి రానాటికినై 258

వ. ఇంక తురీయదివసంబున జయాప జయముల నిర్ణయముదేల వలయునని యుభయులు దలంచియుండిరి. దాన, 259

చం. సమరుడు వీరరూపుడయి సంగర భీముడు భీము డంచనన్
సమరమునందు సింహమయి శత్రుపథంబున నిల్చి శత్రులన్
విమతులజేసి కాలుపుర వీథుల గ్రుమ్మరబంపె వాని ఖ
డ్గముత్రిపురాంతకీయ మనగా మెఱసెన్ రణరంగమందునన్ 260

ఉ. వేలకొలంది గ్రీకుజులు వీరధరణాంగణమున్ గతాసులై
గూలిరి, రాసులైపడిరి, ఘోరశివా కృతిదాల్చి యోధులన్
దూలగ జేయు పౌరవుని దోర్బలమెంచగ లేక గ్రీకుభూ
పాలుడు నెమ్మదిన్గనలె ద్వాదశ లక్షభటాలిజావగన్ 261

చం. శవముల ప్రోవులంగని విచారముజెందిన సైన్యనాథుడున్
బవరము గూర్చి భూపునికి బల్కెను తథ్యమువైరితోడ మీ
రవమతి గాంచగాగలుగు నట్టి పరిస్థితి గల్గెనంచుభూ
ధవుడు విచారమంది మది తక్షణమే నని బోరగాజనెన్ 262

కం. పురుషోత్తము నౌదార్యము
పరికించిన గ్రీకువిభుడు పౌరవుతో సం
గరమున దాక దటస్థుని
కరణిని దిలకించె నింత కాలము వరకున్ 263

కం. సత్యదయాధర్మాత్ముని
నిత్యౌదార్య స్వరూపు నిన్ రణమందున్
బ్రత్యక్షముగ నెదుర్కొన
నత్యంతవిచారమందె నతని మనంబున్ 264

తే. నాడు సభలోన గ్రీకుభూనాథుడీవు
ననగ లేచిన నాయుధ గణము నడచి
కాచి రక్షించినట్టి భూకాంతుతోడ
కదన మొనరించు టది కృత ఘ్నుతయగాదె 265

తే. ఇట్టి సందిగ్ధ సమయంబునెన్నడేసి
తెలియ నట్టి చో నాకుసందియ మదేల
గలిగె ? గలిగెబో గురునాజ్ఞ కతననేను
ముందు బాంచాలుపైక్రోధ ముడుపదగునె 266

తే. యుద్ధ ముద్ధతి సాగుచు నుండె నంత
భల్ల వర్షంబు నాయుధావలి రవంపు
డంబు నన్యోన్య సంఘర్ష ణంబుదెలుప
రుధిర ముప్పొంగి ప్రవహించి రుచి దనర్చె 267

కం. ఉద్ధతిని సాగు గజములు
యుద్ధోత్సుకతన్ జరించు నుద్భటగణముల్
ప్రోద్ధతిని బోరశత్రుల
యౌద్ధత్యముజూచి మిగుల నాజియు బ్రబలెన్ 268

కం. ఆయుధ ఘాతంబుల దమ
యాయువులను లెక్క గొనక నధిప జయేచ్ఛన్
సాయుధులై జనుభటులను
వేయరి నికరంబు దేర్చు వీరాశ్వంబుల్ 269

కం. శరవేగంబున బరుగిడు
తురగము పైనెక్కి గ్రీకుదొర పొంచాలున్
బరువడిజేరెను మనమున
బరితోషమునందెనంత బాంచాలుండున్ 270

కం. పురుషోత్తము కోరికయున్
నెరవేఱెను గ్రీకు విభుడు నెఱివడ హిందూ
ధరణీమాతకు మోదము
దొరయునటంచతడు మిగుల తుష్టిన్ జెందెన్ 271

వ. అంత ప్రళయాకార సమగ్ర భీకరుండైన గ్రీకుభూపాలకుండు 272

కం. ఘోరశివాకృతి దాల్చిన
భారత భూరమణు జేరిభండనమునకై
చీరుచు ధ్వనినేయగ నా
పౌరవుడును వేగజేసె బ్రతి శబ్దంబున్ 273

తే. రెండునగములు పోరాడు రీతిగాను
రెండు పిడుగుల ఘర్షణ రీతిగాను
జండికాభక్తుడున్ గ్రీకు జనవరుండు
భండనంబున దాక నుభయబలములు 274

తే పెచ్చువెరిగిన యావేశమచ్చుపడగ
రోషసంయుక్తనేత్రముల్ భూషణములు
గాగనిస్త్రింశమున్ బూని కదనమందు
యుద్ధమొనరించ దిక్కుల నొప్పెధ్వనులు 275

వ. విలయరుద్రుండగు పురుపతి, *276*

కం. కరవాలముతో శత్రుని
పరివారమునందు వానిభ్రశ్నించెను గ్రీ
కురమణు డొకకరవాలము
మెరపింపుచు బ్రతినిబల్కె మించుచువేడ్కన్ 277

చం. ప్రళయసమగ్ర దోర్బలనిరాసనమానసుడై విరోధితో
దలపడి ఘోరరుద్రుడన దమ్మి మగండన భీకరాజి లో
పల కరవాలలాఘవము బాహుబలంబును జూపి వేలసే
నల యమగేహము న్నిలిపె నబ్బుర మందగ బౌరవేశుడున్ 278

మ. అమితక్రోధముతోడ గ్రీకుజుడు దివ్యంబైన ఖడ్గంబుతో
సమితిన్ శత్రు జనేశుసైన్యమున దోస్సారప్రపూర్ణాంగుడై
విమతానీక నిపాత పాటవ తదావిర్భూతరక్తచ్ఛటా
సముడై బౌరవు జేరెనీవిధిని నా సంగ్రామ రంగంబునన్ 279

ఉ. బాహుబలంబుమై భరత పాలకుడంబను శాంకరిన్ మనో
గేహమునన్ స్మరించి కరి ఘీంకృతితోడుత శాతభల్ల మా
యాహవవైరికై విడువ నయ్యది యశ్వము దాక గూలె వే
నాహరి గూల గ్రీకుజుడు నద్రినిబోలుచు గూలె ధాత్రిపై 280

వ.. *ఇద్ది సమయంబుగా దలచి వృషభంబుపైబడు బెబ్బులిచందంబున*
మద కుంభికుంభ భేదనాకుతూహలయై పైబడు పంచాననంబు
వగిది, గజంబు గాంచినొదుగు వ్యాఘ్రరాజంబువగిదినొదిగిన
గ్రీకు భూనాథుపై కిలంఘించిన, *281*

కం. ఏనుగుపై నుండి దుముకు
భూనాథుకృపాణమునకు బూదిగఱచునో
మానాధుని దేవుడయిన
నీ నాడికగావ బోవ డింకేమగునో ? 282

కం. అని గ్రీకులు భీతిల్లగ
దనపై బడబోవు ననిని దలచి సికిందర్
నను మృత్యువు గొనిపోయెడి
నెనడేనియు దలపబోవ నీవిధి చావున్ 283

వ. *అని భయకంపితగాత్రుడయ్యేకాని,* *284*

తే. పురుకులాగ్రణి లేపిన కరము పైనె
యాగిపోయెను స్తంభించె నతని మూర్తి
కన్నులకు గట్టెనాన, రుక్సానరూపు
నిలిచి పతిభక్త, గోరెడు నెలతబోలి, 285

వ. *అగుట నిర్విణ్ణుడైన పాంచాలుడుతన నెమ్మనంబున,* *286*

ఆ.వె. మానవునకు దనదు మాటదప్పుటకంటె
నరక మేమిగలదు ? నాతికిడిన
మాటదప్ప జరితమాసిపోదే నేడ
టనుచు మదిని దలచె మనుజవిభుడు 287

ఆ.వె. ఎంతకాల మిట్టులీయుద్ధ మొనరింప
నైన శత్రుజంప లేని యెడల
నాజిసలుపు కతన నావంతలాభము
లేదు గాన నోడ మోదముగద ? 288

ఆ.వె. మాటనిల్పుకొరకు మాఱాటమందున
శత్రు చేత జిక్క సంతసంబు
మాటదప్పిచరిత మచ్చ జేయుటకంటె
వైరిబందియౌట బాగుగాదె. 289

ఆ.వె. ఒక్క తృటిని గ్రీకు నుర్వీశు జంపిన
ఖ్యాతిజెడదె ? స్వీయజాతిరూపు
మాసిపోదె? చరిత మాట దప్పెననుచు
స్వర్ణపదము లంద వ్రాయబోదె ? 290

కం. అని మిగుల వితర్కించుచు
మనమున నిశ్చేష్టుడైన మనుజవిభునకున్
రణముననోటమిగాదే
యొనగూడెడునట్టి గతియెనొకమాటకునై 291

ఉ. గ్రీకులచేత జిక్కినకిరీటని గాంచి ప్రమోదమొప్ప సె
ల్యూకసు శృంఖలంబులిడియుండుట జూచినభారతీయులున్
ప్రాకృతులంచనంగబడి బాగుగరోదన జేయుచుండగా
గ్రీకుధరాధినాథుడు పరీవృతసైన్యుడుగా ముదాత్ముడై 292

తే. శిబిర ములజేరె గ్రీకులసేన యంత,
సభనుగావించి యుత్సాహ సంభ్రమముల
విజయసంరంభణంబున వేడ్కగొలుప
కొలుపు జేసెడు నాగ్రీకు కుతలవిభుడు 293

☆ అంభి అంతఃపురమును స్వాధీనపరచుకొన నేగుట ☆

సీ. శంకరురాణి ప్రచండయై మహిషదై
త్యాధము బరలోక మంపినతిథి.
పరదార దొంగిలు పాపాత్ములంకేశు
నాస్యముల్ భువిబడినట్టిదినము
విజయుని విశిఖంబు విమతాళి సైన్యమున్
విహరణం బొనరించువిక్రమతిథి

భారతీయపురాణ భావనావిజయోత్స
వమునైన యట్టిపుణ్యమగుదినము
భారతీయులకెల్ల బర్వంపుదినము
విజయగాథల కెల్ల దీవియగుదినము
దుర్గమోదాత్మచే నపవర్గమిడెడు
గాదెనదియే మహర్ణవమీదినంబు 294

కం. అయ్యును బాంచాలంబున
గుయ్యెడి చింతింపగాని కుతుకముహీనం
బయ్యె, రహస్యపు ఘాతపు
నెయ్యంబున బర్వమేడ ? నిట్టూర్పెగదా. 295

వ. *అట్టి సమయంబున గ్రీకుప్రభుని యాజ్ఞ యైనగొనక తనకోరిక తీరెనను ముదంబున సైన్యయుక్తుడైన యంభి నంతిపురిని స్వాధీన పరచుకొననేగ నట తనసోదరి ప్రార్థనాదేవి ఘోరాసిచేత ధరించీ ముందు నిల్చి* *296*

శా. ఓరీ క్రూరనరాధమా ! నిలుము నీయుద్యోగ మస్మద్ధృదిన్
ఘోరాగ్నిన్ గనలింప జేసినది, తక్కున్‌రీతి దల్చన్‌దయా
సారంబింతయులేని మానసుడ దేశ ద్రోహినీవిచ్చుటన్
దూరంబుండిన మేలు, దగ్గరయినన్ ధూర్తాస్యమున్ గూల్చెదన్ 297

వ. *అనవిని అంభి,* *298*

తే. ప్రార్థనా ? మూర్ఖ మతిని సింహంబుతోడ
నెదిరి చెలగాట మాడకు, వదలుదారి
ననుజవంచింత కాలమే నాగినాను
దెలియవేనాదు క్రోధంబు చెలియలీవు. 299

తే. తగిన మర్యాద దప్పిన దైవమేని
నాదుకనుచూపు దాటిపోరాదు గాన
నాపథంబున దూరమై నక్కవోలె
నక్కియుండుము లేకున్న దిక్కులేదు. 300

కం. నీ కాశ్రయ మిచ్చిన యా
భూకాంతుడు బందియయ్యె బుద్ధి గలిగినన్
వేకలియబడక దొలగిన
నాకార్యముతీరు నీకునందంబు యగున్ 301

తే. విశ్వ విఖ్యాతి గాంచిన వీరు గెలిచి
యతివ జంపుట ధర్మపద్ధతియగాదు
గాన, సెలవిడుచుంటి దూరానతొలగు
మనిన ప్రార్థన రోషయై ననియె నిట్లు 302

తే. అహహ ! కంఠీ రవంబు పేరగునెనీకు?
పైలిపేయుని దాడియన్వార్త వినిన
పౌరుషంబేడబోయె ? దుర్వారమైన
కత్తిపదునెందుబోయెనో గర్వ జీవి ! 303

తే. మిమ్ము మన్నించి మర్యాద గొమ్మటంచు
గ్రీకుజుడు వల్కు కతననే గెలిచెనేమొ ?
లేనిచో మీదు కనుచూపులోన మాడి
పోవుగా దే సికిందరు, పోకిరీడ ? 304

తే. విశ్వ విఖ్యాతి గాంచిన వీరుగెలిచి
యతివ గని వెనుదిరుగగా నగునెనీకు
రమ్ము నీభుజ బలము కరమ్ము జూప
బౌరవుడునోడ మేమంత పౌరవులమె, 305

తే. మాతృదేవత గొనిపోయి లాతినృపుల
హస్తవశమొనరించి విధ్వస్తధర్ము
డైన నీకింక ధర్మంబు గానుపడునె
ఇంక ధర్మమా తక్ష శిలేశనీకు ? 306

తే. జన్మ భూమిని శత్రుహస్తంగతంబు
జేయు దుష్టుడ వీవింక సిగ్గులేక,
కత్తిబట్టిన శూరుని కరణినిలుతు
వోయి ? నినుగని యేడ్చుచు నున్న దవని 307

గీ. పరనృపతిపాద రజమున బాడువడిన
నీ మొగంబున గాంతియే? నీటుకాడ !
చెల్లినై పూర్వపుణ్యంబుచెల్లు బెట్టి
యుంటి నబలలపై కెత్తు యోధనీవు 308

కం. జృంభణము వీడి సింహ వి
జృంభణమొక మేకమీద చెలువౌనే సం
రంభమున నంతిపురిపై
నంభీ? దండెత్త బౌరుషాతి శయంబే ? 309

గీ. సామొనర్చి మల్లుడొకడు సాధువైన
మూలముసలమ్మనడ్డిని మోదినట్లు
గ్రీకువిభునితో బోరాడువీక లేక
నాడు వారిపైదండెత్తుప్రోడనీవు 310

తే. మాతృగర్భంబు జెఱుపగా మనుజజన్మ
నందినట్టి నిన్గనుగొన నింద, యఘమె,
కాననిచ్చటి నుండి వేగనుగదలుము
లేనిచోసికిందరు గొల్వలేవుగాన 311

వ. ఆన రోషకషాయిత నేత్రుండై యంబియొక్క మారే పడంతునెల్ల బంధింపమని
సైనికుల కాజ్ఞనిడ నామెవారింగని. 312

శా. ఓరీమీరలు మాతృ ఘాతకులు నన్యోర్వీశు పాదాంబుపుల్
వారన్ బానిసలై నిజానుజల సౌభాగ్యంబు మానంబు బో
గోరు క్ష్మాపతి సేవకుల్ సతము కాకోలప్రపూర్ణాత్ములై
నారీ సంఘము బట్టగోరు చవటల్ నాముందునన్నిల్తురే 313

వ. అని పెక్కుభంగుల దూషించి మరియును 314

కం. మానవతీ సౌశీల్యము
మానవినాశంబొనర్చు మానవులగుటన్
ప్రాణములతో డభువిపై
మానవులుగబ్రతుకనవని మాతకుబరువౌ 315

వ. అంతసైనికులు తిరోగమన మొనర్చ నవమానము సహింపనొల్లనియంబి
లేని యుత్సాహమున గ్రీకుసభాస్థానము జేరెనట 316

కం. పంచాదశలక్షోద్భట
సంచయము సుధీరబుద్ధి సమరమునందున్
పంచత్వమంద గ్రీకులు
కించిత్తును గించలేక కీర్తిని దలపన్, 317

కం. పంచత్వమందుసేనల
యంచిత కృషిచేత భారతావనిలోనన్
పాంచాలము వశపడగ ప్ర
పంచంబును గెలిచినట్లు భావింతు మదిన్ 318

వ. విజయోత్సాహమానసులగు గ్రీకుసైన్యనికరంబులు 319

తే. విజయ హర్షంబుచే గ్రీకు విభునితోడ
సభనుగావించి యుత్సాహ సంభ్రమముల
మంత్రి సేనాని మొదలుగామనుజనాథు
వాక్యతతి విన నానందభావ ముండ 320

కం. స్వర్ణ కిరీటముదాల్చి ము
దార్ణవుడై గ్రీకువిభుడు నర్యము డనగన్
గర్ణ రసాయనవాక్కులు
పూర్ణంబగు గర్వయుక్తి మొదలిడెసభలోన్ 321

వ. సభాసదులనుద్దేశించి విజయంబు జేకూర్చిన వీర సైనికుల బొగడి 322

కం. ఓవీర యోధులారా !
యీవిజయంబున యశంబు నిడితిరి గ్రీకు
క్ష్మావిభు కీర్తిని భారత
భూవిస్తృత మొనరుచుటకు బొగడుదు మిమ్మున్ 323

వ. కానియిందలి సైనికులు కొందరు 324

కం. మనకై పదునాలేండ్లును
రణమున సాయంబు జేసి ప్రాణంబుల నై
ననులెక్క గొనక నేడిట
మనవిజయోత్సవము ముందు మరణించిరిగా 325

తే. వారి త్యాగంబు గాంచి యవ్వారి యాత్మ
లకును జోహార్లు నర్పింతు నికను వారు
చచ్చి చిరునవ్వు చిందించ జయముగల్గె
గాక జయమందుదుమె నేటి కదనమందు 326

కం. ఇంతకు ముందటి జయములు
వింతగునే ? నేటి రణము వింతగునైజం
బంతరము గలదు కాని య
వాంతరములు లేవు గ్రీకు పౌరుషమునకున్ 327

కం. ఉత్సాహనినదములతో
నుత్సేకోజ్వలత గ్రీకు నుర్వీశునకున్
సత్సౌఖ్యంబులుగలుగగ
నుత్సుకత నమస్సులిడిరి యొకడున్ దక్కన్ 328

వ. ఈవిధిగా ననేక భంగుల నుత్సాహోజ్వలత పరాక్రమావతార, ప్రపంచ విజయ కీ జై యను నినాదములు హర్షవివశాత్ములైయుండు నొక్కరుడు మాత్రము పల్కకుండుటకు నచటి సైనికు లాగ్రహోఛ్ఛ్వాల వెల్లడించిరి తోడనే. 329

కం. శృంఖలనిబద్ధుడయి నిజ
మంఖుణమున ప్రభదనర్చి మందగమనుడై
ప్రేంఖణము జేసె, బదవీ
రింఖణుడగు వాడు ధీర హృదయుండపుడున్ 330

కం. కించిద్విషాదరేఖా
సంచయమునులేని మోము చండార్కు డనన్
బాంచాలుడు సభకునురా
గాంచిన సభ్యులు వెలుంగు గాంచిరి సభలోన్ 331

తే. జయనినాదంబు సేయనట్టి యువకుండు
నేత్రములనగ్నికణములునిండ దనదు
నాయుధముపైన చేయిడునతనిరూపు
బయలు పడుటకు నవకాశమయెనునాడు 332

తే. చండ భానుని బలెరిపుసన్నిధిజను
పౌరవేయుని గాంచి సుస్వాగతినిడ
దలచి పలికెను దేజో నిధానమూర్తి
వైరిపాంచాలజన పతి? స్వాగతమిదొ. 333

వ. అన బాంచాల క్ష్మానాద వరేణ్యుండు పౌరుషస్ఫూర్తి మెరయ 334

ఉ. ఎందులకోయి? స్వాగతము? హీనముగామదినెంచి సంకెలల్
ముందుబహూకరిచుటకు మోదమునందుట కంచనంగ వే
తొందర గ్రీకుభూవిభుడు దోషముగామదినెంచి సైన్యపున్
ముందర సంకెలల్‌దివిచి ముక్తుని జేయగ నాజ్ఞనిచ్చినన్. 335

చం. విడుదల యైన పౌరవుని, వీర! జనాధిప !. మిమ్ముగెల్చినా
మడుగులలోన నంచనగ నయ్యది మీదు నదృష్ట శక్తిగా
నుడువుటతప్పు నయ్యది య నూహ్యకుతంత్ర ఫలంబు గాదొకో,
నుడువుటకున్ విచారపడ నోచితిరే యని పౌరవుండనున్ 336

శా. మీభాగ్యోన్నతి నంతయైన ననిక్రై మీరావితస్తాపగన్
నాభీలంబున నర్థ రాత్రమున నన్యాధీశుతోదాటియున్
నేభూపాలుడనంచుగర్వమున నిన్నే గెల్చినానన్నచో
మీభాగ్యోన్నతిగాక మోసమనుచున్ మీముందునన్ పల్కితిన్ 337

వ. నావిని గ్రీకుకుల శేఖరుండు 338

చం. విజయముగోరువా డెటులవేషమువేసిన రాజనీతి యొ
స్వనవిరోధి జంపగ విచారణ కూడదటంచనంగ భూ
భుజుడు సభాస్థలిన్ మిము విముక్తుల జేయక బంపివైభూ
భుజుల సునీతియంచనెద వోజగతీతలజిష్ణు భూమిపా 339

వ. దానికిబ్రతిగా సికిందరు 340

కం. అయ్యాది మీదోషంబగు
కయ్యంబున మీదుశక్తి గర్వసహితు లై
ఇయ్యె కొనితి రపుడు నిపుడు
నయ్యోయని గుందుచుండి రానరపాలా ? 341

వ. అప్పుడు చిరునవ్వుతో హేళన గదుర గభీర ప్రసంగశీలుండగుపాంచాలుండు. 342

కం. పశ్చాత్తాపము భీరుల
దుశ్చర్య నిదర్శనంబు దోర్బలయుక్తున్
నిశ్చితముగ జేరవెఱచు
దుశ్చరితుల మోదుమె తమతో నరనాథా ? 343

తే. అట్టి యౌదార్య కార్యములా చరింప
వేయి పర్యాయములునైన విమతుబంది
గాగ చింత యావంతయు గలుగ దగుట
సత్యమార్గపురణమునన్ శాంతిగలుగు, 344

వ. పాంచాలుని సద్ధైర్యోత్తరంబున కచ్చెరు వొందినగ్రీకుపతి. 346

కం. నరపాల! మిమ్ము బోలిన
ధరణీశుల జూచిగెల్చి, ధైర్యోజ్వలతన్
పరిగణనకెక్కు భూపుల
నొరులను గాంచంగ బోవ నొట్టుజనేశా? 346

వ. అనపుడు పురుషోత్తమ సార్వభౌముండు. 347

తే. మేము జూచితి మెందరో భూమిపతుల
నెందరినొ గెల్చి నాము గానీవరకును
మిమ్ముబోలిన ద్రోహుల మేము భువిని
గానమీ యాయుధముపైన యాన వినుడు. 348

వ. ఆసమాధానంబున నివ్వెరపడిన విభుడేమియు బల్కకయున్నతరి
సైన్యాధ్యక్షుడులేచి, 349

తే. ఓయి పాంచాలనాథ ! అయుక్తమైన
వాక్కులనుబల్క నోరుసంబాళనంబు
మేలు, నీతడు నాకస వేలుపుసుతు
డవని విజయి గ్రీకుక్షమాధవుడు నగుట 350

వ. అనవిని క్రోధాతిశయుడై భ్రుకుటిముడివైచి సైన్యాధ్యక్షుని గాంచిన
పాంచాలక్షమావల్లభుండు 351

మ. ఎవడీ దుష్టనరాధముండు? నిజ సభ్యేహాదురూహుండు భూ
ధవసంభాషణలో ననాహుతుడుగా దర్పంబుతో బల్కెనే
నవవిఖ్యాతక నాగర ప్రభువుదే? నానావిదేశాధినా
థవిజేతాఖ్యుని కొల్వగున్ సరియనీదర్పంబున్యాయంబౌకో 353

తే. ఈవునాదేశ జనుడవై నీసభయు మ
దీయమైనచో నిన్నుసద్విధముగాను
సంస్కరించెడు వాడను సభ్యతగల
జనులె భూధవు మన్ననల్ గనుటవినవె 353

వ. అదివిన్న విదేశ జనపతి దండనాధు డొనర్చిన తప్పిదంబునకు సిగ్గిలి, 354

ఆ.వె. సైన్యనాధ తప్పు సైరించుకొనుమని
హెచ్చరించ భారతేశ్వరునితొ
క్షమను గోరెనాడు సైన్యనాధుండును
తొల్లిరీతి సాగె దొరలపలుకు 355

వ. పాంచాలేశు నలౌకికాప్రతిమాన ప్రతిభ గాంచిన నాకాశ
దేవతాసూతి యాశ్చర్య సంకీలితమానసుడై ముగ్ధుడై 356

కం. పాంచాలాధీశ ! మిముగు
రించియు మేమెట్టిదైన రీతి మెలంగన్
మంచిది యని ప్రశ్నించగ
పాంచాలుడు నగుచు బల్కె ప్రతి నానాడున్ 357

తే. ఒక మహారాజువేరొక యుర్వి విభుని
యందు జూపెడువిధమును నడుగ జెప్పు
విషయమునుగాదు మీరలీవిషయమందు
యోచనము జేసికొనుటయే యొప్పిదంబు," 258

వ. సగంభీరధైర్య సమాధానంబును విన్న గ్రీకువిభుడు ప్రముదితాంతఃకర ణుండై సచివపుంగవునిగని. 359

తే. మంత్రియమునిసు? పాంచాలుమాటలెల్ల
పసిడి యక్కరములచేత వ్రాయబడియు
గ్రీకురత్న శాలలో నుండుగాక పిదప
గ్రీకుదేశహునను విని పీకగూర్చి 360

మ. జగమందోటమి పొంది ధైర్యమును గాసంతేనియున్వీడకన్
బగతున్ జంపగ గల్గు కాలమున స్వస్వాభావ ధర్యంబుపై
నగణేయ స్థిరవృత్తి గల్గు నృపులున్నారంచు జాటింపుమా
జగదాశ్చర్యకర వ్రతావులు చిరస్థాయీయశుల్ పౌరవుల్ 361

వ. మఱియు నంతేగాక 362

తే. శౌర్య ధైర్యప్రతాయశః ప్రథములు
నిత్యసత్యాత్ములైన యపత్యయుతులు
నిరతిశయధర్మసదుదారనీతిపరులు
జనపు లీభువి గలరంచు చాటిచెపుమ 363

వ. అని యిటులబల్కి 364

కం. సేనామధ్యంబునగల
ధీనిధి సమరుని, బొగడ్త తేజంబుగ స
న్మానంబున రాబిలిచెను
వానిని గురుగౌరవమున పలికించెదగన్ 365

ఉ. నన్ను వధించగా దలచి నాబలగంబున గ్రీకువేషమున్
బన్నుగ దాల్చి చేరుటను పౌరుషశాలిగ నెంతు నిన్ను నా
కన్నుల బడ్డ నీవనిని గౌరవ హీనముగా దలంతువే
నిన్నును నీదుతంత్రీనవనీపతిగా నిడెదన్ విముక్తినిన్ 366

తే. సచివపుంగవ? మనయొక్క సైన్యపతుల
కాజ్ఞ లిమ్మిప్డు భరత ధరాధిపునకు
నతని దేశంబు స్వాధీన మంద జేయు
డనుచు బురుషోత్తముని గాంచి యని యెనిట్లు 367

కం. అవనీశ్వర మీరిప్పుడు
నవనవ స్వాతంత్ర్య భూమినాథులుగానన్
తవిషోద్దీపత నటగల
సువర్ణ పీఠమున గూరుచుండుమ యనగన్ 368

సీ. గ్రీకు మహీపాల ! వీక చే విలసిల్లు
క్షత్రియవంశ సంజాతుడనయి
మీదాన ధర్మంబు మేలంచు గైకొన
బ్రాహ్మణ జాతి సంభవుడ గాను
ధరణి నేనెపుడు స్వతంత్రుడనే యాట
ప్రతిగృహీత్వము నాకు భావ్యమగునె
అనిసుతుగాంచి నీవరి సంఘనమున జొచ్చి
కితవుడై చరియంచఁ గీర్తి యగునె ;

క్షత్రియాన్వయ సంజాత సమరవీర !
నీవు నిటుమోస మొనరింప నీతియగునె !
వీకతో శత్రునెదురుగా దాక గాక
యశము జేకుఱు టెట్టులీ యవని మీద 370

వ. అనిశాపనార్థములు హెచ్చరికలుగా బల్కుపురుకులు గని గ్రీకుపతి 371

కం. భూనాధ రాజ్యదానము
గానర్థ మ్మును గ్రహించకర్జమెమీకున్
నేనీ స్నేహము గోరుచు
దానముగా గాక స్వీయ ధనముగ సేతున్ 372

శా. మీమైత్రిన్ మది గోరి మీధనము నెమ్మిన్ మీకు గైసేయగా
భూమిన్ దానమొనర్చుచుంటి మనుచున్ భూదేవతా భ్రాంతులై
మామైత్రీ గుణదర్శ నంబనుచు మిమ్మత్యంతప్రేమాత్మతో
గామించన్ తమరీవితంబున మమున్ గాదన్న న్యాయంబొకో, 373

కం. ధర్మాత్ములైన మిమ్ముల
నర్మిలినెయ్యంబుగోరినది తప్పిదమే ?
ధర్మహృదయంబుసన్నిధి
దుర్మార్గములన్ని బాయ దొరయు శుభంబుల్ 374

ఆ.వె. మీకరంబుప్రేమ మాకరంబున జేర్చి
మైత్రి శాశ్వతంబు మహిత మగుట
కోరుచుంటిమేము కువల యేశ్వర ! యని
కోరె గ్రీకువిభుడు కుతుకమొప్ప 375

వ. అన బాంచాలుడు నుచితత్వమునకు స్థానమిడుట నర్థంబని కర
స్పర్శ జేసె దానితో కరతాళధ్వనులు మిన్నుముట్టె. గ్రీకు పాంచాల
జనవరుల జయము పల్కిన సైనికుల నినాదంబులు దిశాంతరముల ప్రతి
నినదించె. 376

కం. పురుషోత్తమునకు జైయని
పరువడి గ్రీకు ప్రభుండు పల్కిననచటన్
జరిగిన సన్మానమునకు
ధరణీశుండంభి మదిని దడదడ వడియెన్ 377

తే. బందిగానైన పొంచాలుభవితమిట్లు
నగునటంచాతడెన్నడు నతని మదిని
దలపగాలేదు నిట్టి ఖేదంపుపనిని
జేయ గ్రీకుజు కేలదాచెనొ యటెంచె 378

కం. ఎన్నో తరముల నుండియు
మిన్నందిన వైర ఫలిత మీవిధిననగా
సన్నగిలె వాని కోర్కులు
నెన్నగమది విన్న వోయె నీకార్యమనన్ 379

కం. పురుషోత్తమునకు జయమని
ధరణీశ్వరు డంభి వల్క దడవొనరించన్
గురుతించి యలెగ్జాండరు
గురుగౌరవ భావ మలర గోరెన్ వానిన్ 380

సీ. అంభి ! భూనాధ ! మాయనుగుమిత్రుని జయం
బభిలషింపరె మీరలనుచు బల్క
వ్యథతోడ గ్రుంగియున్ బాధగా జయమని
నీరసంబుగబల్కె భీరుడంభి
మాతృదేశద్రోహమభిలషించెడువారు
నిజముగుర్తెరుగని నీచమతులు
స్వీయ జాతీయుని విజయంబునోర్వని
యల్పబుద్ధులు భీరులవనియందు
నెచ్చటనునైన బుట్టించు నిచ్చమాని
సృష్టిలో బవిత్రతనిచ్చి సృష్టిజేయు

మనుచు దైవము బ్రార్థించె నాత్మలోన
గ్రీకుజనపుడు ప్రస్తుతశ్లోకుడగుచు 381

కం. పురుషోత్తముడానాడును
బరిపూర్తిగ స్వేచ్ఛగొనుట ప్రభువును సేనల్
జరిగిన యుద్ధవిచిత్రము
లరయుచు మనమందు ముదము నందిరి నాడున్ 382

కం. కౌస్తుభవక్ష ! మునిగణ
ప్రస్తుత, నతదీన భక్తపాల ! విమల పు
ష్పస్త్ర జక హార ! సురవర
శస్త్రప్రియ ! చక్రహస్త ! శౌరి ! రమేశా ! 384

భాస్కరవిలసితం. తాపసనుత భవతాపవిదూరా !
తాళతరునికర దళన మురారీ !
మాపతిసురగణ నన్నుతపాదా !
మానిత గుణ ధృతకమల పరేశా !
ఆపది సుతసకలార్తివినాశా !
అవ్యయ గుణనిధి ! అజహర శస్త్రా !
తాపహరణ నిగమాగమ వేద్యా
దానవనివహహరణమణిధారీ !

సర్వలఘుసీసం॥ కరకమల కమలధర ! కటిఘటిత మణి నికర !
ఉదరతటిజలజధర ! ఉరగ శయన !
అసుర హర ! అఘహరణ ! అఘహరణనదిచరణ !
కృతశరధిదమనపథ ! కితవవిమత !
గజవదన ! నుతచరిత ! గజవరద ! బలసమిత !
సుజన హృదివసితముద ! సుమహితయశ !
నళినభవగిరిశనుత ! నతజనతసుఖద ! హరి !
దశవదనకుల హరణ ! దశరథసుత !
కనక కుధరవసిత ! కనక వసనధర !

గరుడగమన ! నిగమ గణిత చరిత !
సకల భువన భరణ ! సనకవినుత చరణ !
కుమతి విమత ! సుమతి కులవితరణ ! 385

గద్య : ఇతిశ్రీ సరస్వతీ కరుణాకటాక్షలబ్ధవాగ్విభవ, కౌశికసగోత్రోద్భవ, అష్టకాలవంశాబ్ధి సంభోద్భవ, లక్ష్మీనర్సాఖ్య మనోహరాంబాప్రథమౌరస, నర్సింహరామాభిధాన విరచితంబైన పురుషోత్త మరాజన్యవర్యు చరిత్రంబు నందు రక్ష రేఖా మహోత్సవంబును, రుక్సానపాంచాలమున జేరుటయును, నా పెపురుషోత్తమునిదర్శించుటయు, శరత్కాలాగమనంబును, ప్రార్థనామరుల సంవాదంబును, అమరుడు యుద్ధ సన్నద్ధుడై యేగి నిహితుడౌటయు, మహారాణి దుఃఖంబును, మహారాజౌనర్పు నోదార్పును పాంచాల జన యుద్ధ సన్నాహంబులును, యుద్ధవర్ణనంబును, పాంచాలుడు బందీ యగుటయును, అంభి అంతః పురంబును స్వాధీనపరచుకొననే గుటయును, దానిని ప్రార్థన మంద లించుటయును, గ్రీకు మహీశుండు సభ జేయుటయును, పాంచాలసికిందర్ల సంవాదంబును, పురుషోత్తముడు లబ్ధ రాజ్యుండ గుటయుంగల తృతీయోచ్ఛ్వాసము సంపూర్ణము.

చతుర్థోచ్ఛ్వాసము

కం. శ్రీకర కరుణాకర! జల
జా కుచ సంశ్లేష భోగ చాతురిఖేలా !
పాకారి వినుత పదయుగ !
సాకేత పురాధినాధ ! శౌరి ! మురారీ ! 1

వ. అమరుసటి దినమే విజయదశమి 2

సీ. సమధి కోత్సాహ ప్రచార ప్రభామాన
మానసోదార సమ్మాన్యతలను
మృష్టాన్న భోజ్య సంతుష్ట ప్రజానీక
మానసోల్లాస సన్మాధురిమల
నవ్యాంబరాభరణా దృత దేహా స
మంచిత ప్రాభవ మహిత గతుల
హర్షాతిరేక గాఢాలింగనాసుఖా
యత్త ప్రమోదాస్య హాసములను
యోధవరులొనరించెడు యోచనముల
వీరపుంగవులున్ జూపు విద్యలందు
రహినెసంగను స్థానేశ్వరమ్మునాడు
విజయదశమీదినంబున విజయమొసగె 3

కం. ప్రజలెల్ల బర్వమనుచును,
స్వజనాధిపు విజయ వార్త వఱలగ నుల్లా
సజనిత మోదము నను దమ
విజయోక్తపు పర్వమపుడు వేడ్కన్ జేయన్ 4

కం. కళ గలిగెను బాంచాలము
గలజనులకు బల్లెలందు గలుగు జనులకున్
విలసిల్లె వారియిండులు
విలసిత నవరత్నజాల విస్తృత గతులన్ 5

తే. గోమయంబున గలయంపి గూర్చిచల్లి
నలర ముత్యాల ముగ్గులు హర్షమెసగు
నట్టులొనరించి యానంద హాసములను
విజయదశమిని బురిజనుల్ వేడ్కజూప 6

ఉ. శారద మాస మాన్యముల సమ్మదమున్ గలిగింపగా ఘనా
కారములెల్ల నిర్మలముగా గనుపింపగ, నిండులెల్ల ము
క్తారమణీయ మాలికల కాంతి యెలర్పగ దోరణంబు లే
పారగ వీధి వీధి పరివాసన జెందె ముదప్రయుక్తతన్ 7

కం. నవ వస్త్రధారణంబున
నవనవ్యోల్లాసశక్తి నర్తనలెనయన్
భువనేశు విజయగీతుల
నువచించుచుపనులుసేయ నూత్నతగాదే 8

చం. విజయము గూర్చి వేగతులబేర్కొనుచున్ నగరీ పథంబులన్
ధ్వజముల గేల గొంచువిజితారి గభీరుని బౌరవున్ బుర
ప్రజలు దలంచుచున్ జయము వాడుచు గీతికలల్లినృత్యముల్
విజయము గూర్చి సేయుచును వేడ్కను జూపిరి నాటిపౌరులున్ 9

ఉ. ఆజిగతాసులైసనిన నార్యులవీరుల శౌర్యధాములన్
రాజకుమారుడాయమరురాలుట గాంచి విచారమందియున్
భూజనముల్ పథంబులను బొల్పడ ప్రార్థన జేయుచుండగా
రాజు సదస్సు నేల నిడరాదొ యటంచువిచార మందగన్ 10

కం. అంతఃపురమున నందరు
సంతోషముతోడ బాయసాన్నములకునై
యంతయు సిద్ధమొనర్చుచు
బంతంబున విజయమనుచు పనిసేయంగన్ 11

వ. ఇవ్విధంబున సమదికోత్సాహ ప్రపూరితాంగనాసహకారంబున
సర్వంబునిర్వర్తించుచుండ తక్షశిలాదిపునసుజ పాంచాలుం
బరామర్శింప వచ్చెనట. *12*

కం. పాంచాలుం డేకాంతము
కొంచ వడుచునుండె వీర కోటివరలియున్
వంచితుడనైతి నరిచే
నంచును దైవంబు దనను నడికించెనునా 13

వ. *దాని గన్న ప్రార్థన మహారాజుంజేరి,* *14*

కం. కించవడనేల మీకును
పాంచాలజనాధినాధ ? బదులు వలుకుమా
పాంచాలరాజ్ఞియొట్టిది
యంచనిప్రశ్నించె నంతనధిపుండనియెన్ 15

కం. "అమ్మా ? ప్రార్థన మనకిది
సమ్మాన్యంబైన జయము శాంతియు గాదే ?
ఇమ్మహి దానముగొనియిల
సమ్మాన్యుల మగుటదగునె చరితన్ మనమున్ ? 16

కం. పర్వమొనర్చుట యేటికి
గర్వంబున గ్రీకువిభుడు కైకొనుమనునీ
సర్వంసహాయనునామము
సర్వేజనులెరుగకుండ జాలునెతల్లీ ? 17

ఆ.వె. మాసిపోయె జరిత మనశపథమువాని
కేవిధంబు చేత జీవమిచ్చె
ననురహస్యమునట వినిపించువారేరి
దానమిడిన మాటదప్పునెట్లు 18

కం. మనమాతనిని జయించుట
కునుబదులుగనోడి --- యనుచుగువలయవిభుడున్
మనమాందోళనజెందగ
వినిపింపగలేకపోయె వెనుకటి నుడులన్ 19

కం. జననాథుబాధగని ప్రా
ర్థనవెమ్మదివంత గొనుచు తమకీ గతిదె
చ్చినరుక్సానాద్రోహము
మనమున యోజించి కుందె మనుజవిభునితోన్ 20

ఆ.వె. విజయమేరికబ్బెవిజయోత్సవమునేరు
చేసి కొనగవలయు జేసికొనిన
జరిత లోనిగుట్టు పరికించిచూచునో
లేక దుర్యశమును జేకొనెడినొ. 21

తే. ప్రార్థనాదేవి రుక్సాన పైనగ్రోధ
మంది నగరులో బశ్నించె నందరిగని
కానియుత్తరమే గన లేని యాన
పిచ్చిగా భవనంబున వెదుక సాగె 22

ఆ.వె. భూపునిట్టి జలధిముంచిన రుక్సాన
యెచటి కేగెనేమి ? యిందువల్ల
నెలత బుద్ధి ప్రళయనిలయంబుగావున
ప్రజలువల్కు గతికి విజయమిదియ. 23

ఆ.వె. నగరిలోన నిట్టిదగు వార్త దెలిసిన
నెంత కీడువచ్చు నెంతలోన
ననుచునంతి పురము నతి శీఘ్రగతి దిర్గు
చెలువ గాంచి సమరు డలుకువడియె 24

తే. సమరుతో నైనబల్కక సరకు గొనక,
నంతిపురిలోనదిరుగాడియంత మీద
రాజ్ఞి కడజేరియు నిరాను రమణి గూర్చి
యడుగ నుత్తరమంద కాయమయు వగచె, 25

వ. *ఇంకనామె గూర్చిప్రార్థన మనంబున,* *26*

కం. అనుజులవంచించుటకై
యనుజలు పొల్పడుట భారతావనిలేదే ?
మనసాంప్రదాయమున రా
ఖినిగట్టుచు నురినిబోసె గీర్తిని మాపెన్ 27

కం. శక్తి విశేషంబుల సం
యుక్తుండై గూడ నృపతి యోడగ వలసెన్
ప్రాక్తన దుష్కృతలేశ మ
శక్తునిగా జేసియుండు, చరితంబు సెడన్ 28

కం. వంత గనుచు బ్రార్థన తన
పొంతను వసియించవిభుడు పొడగనె నంతన్
చింతాకులుడై యుండగ
నంత భటుండొకడు వచ్చి యవనతుడయ్యెన్ 29

వ. *రాజా ? గ్రీకుభటుండొకడు తమదర్శనంబు గోరెనన సాదరముగా*
ప్రవేశపెట్టుమన, నాగ్రీకుసైనికుండు లోనికరుదెంచి చూపునకెరగి. *30*

కం. పాంచాల భూప? మిము ర
మ్మంచని మాగ్రీకువిభుడు ? మరిమరియును బ్రా
ర్థించెను వేగిరమే తన
కించను బాపందలంచి కేల్మోడ్చిమదిన్ 31

వ. *అదివిని విభుడు కించిద్వ్యాకులితమానసుడై యోజించె.*
సమాధానము శూన్య మగుటచింతించి వానిగన నేగెనంత *32*

☆ పురుషోత్తముడు సికిందరు గన నేగుట ☆

తే. ఆగ్రహావేశముల గ్రీకునవనిపుండు,
చేయు గర్జనలెల్లను, సేనలోన
కలకలంబున నురుముచు గానుపించ
బెనుతుఫానులు గల్గు నోయనుకొనంగ

కం. క్రమశిక్షణ దప్పుచు మరి
తమ ప్రభువునులెక్కగొనక ధైర్యముతో సై
న్యము నిర్లక్ష్య నిదర్శన
మమరించుచు దిరుగుచుండె నాసమయమునన్

తే. వ్యక్తి నేవిధి గాంచ విరక్తిపొడయ
రాజుపై గల యీర్ష్య నిర్లక్ష్యబుద్ధి
జూపు సైనికులన్ గని భూపుడంత
వికలపడుచును గర్జించె వింతగొలుప

వ. ఆ సమయంబున

కం. అనుమానించెడు పాంచా
లన్నృపతిగ్రీకుమనుజవిభు లత్యాదరణం
బున స్వాగతినిడ స్వర్ణా
సనమున నాసీనుడయ్యె శంకాతురుడై

వ. పరస్పర గౌరవాభివందనముల తర్వాత గ్రీకు పృథ్వీరమణుండు,

తే. భారతీయజనాధిపా ! పౌరవేశ !
ముందు మాదండయాత్రల యందుమాకు
సదయ మీ పూర్ణ సహకార మొదవుననుట
సూనృతంబౌనె? యన బురుషోత్తముండు

కం. ఏనాటికైన నయ్యది
భూనాథ నభః ప్రసూన మును నౌటన్ మీ
మానసమున నాజాతికి
మానము గలదంచు దలప మాన్యతగాదే 40

కం. మాతో మైత్రిని గోర్వుట
జాతీయ స్వామ్య భంగ సహకారియనన్
ఖ్యాతిని నీతిని నమ్మిన
జాతులకు నసాధ్యమనుట సత్యము సఖుడా ? 41

తే. అనుచు నిస్సంశయంబుగా ననుటవినుచు
పైలిపేయుని కండ్లెఱ్ఱబాఱెనంత
నిశ్చలతనుభారత ధరణీధవుండు
యోచనము జేసెమన మందు నొకనిముసము 42

తే. సఖ్యమను మిషతోడ నిజానుచరుని
భాతి గావించుకొనియెనో వైరివిభుడు
వారి భావము సమ్మతింపగ దలచిన
మాత కొనరించు ద్రోహంబు మరుగువడునె ? 43

చం. జగము జయింతు నంచు బలశాలుర గెల్చుచువచ్చు గ్రీకుజున్
బగవధియంపలేకయిల వానితొ సఖ్యము నాచరించి రే
పగుసమరంబు నందున భటావళి సాయము బంప నద్దినా
దగు ఘనమాతృదేవతకు దప్పిదమాటనిజంబుగాదొకో ? 44

కం. ఈరాను రాజపుత్రిక
కీరాని చనువు నిడగను నిడుములబడి నే
బోరాని నెయ్యమునకై
చేరాని ప్రతిజ్ఞనేత చెయిదమయగునే 45

వ. ఇట్టి భావ సంఘర్షణమున బౌరవుడుండ, తిరిగి సైనికనినాద పరంపర
కర్ణ రంధ్రముల గింగురు శబ్దములొనర్చ, దాన నుద్విగ్నహృదయుడైన గ్రీకుపార్థివుండు. 46

కం. సేనానాయక ! ఇంకను
సైనికుల యభీష్టమెన్న శాంతిపదంబున్
మానసములు మానవొకో ?
నానంతట సైన్యపతియునలకున పడుచున్ 47

కం. దుర్మార్గుల బోధలతో
నిర్మలమానసములందు నెవులు ఘటిల్లన్,
ధర్మాత్ములైన మీమది
నైర్మల్యము బాపదలచ నాయమె జనపా ? 48

కం. మీరొక పర్యాయంబును
వారిని భయపెట్టనెల్ల వారును చక్కన్
జారుదు రున్మాదపథము
వారింతురు వారిక్రియను పైనమిదియనన్ 49

వ. ఉత్తుంగతరంగ ప్రకీర్ణంబైన క్రోధార్ణవమున బడి గ్రీకుకులార్ణ వ సుధాకరుండు 50

కం. సేనాధీశ్వర ! నేడే
సైనికుల గల్గినట్టి చలనమునకు నే
మానిసి మూలమొ దెలియుమి
వేనన్వేషించు గుప్తవిధులన్ దెలివిన్, 51

మ. పదునాతే డులనుండి విశ్వజయ సద్భావంబుచే వచ్చి నే
డిది యేమోమరలింపజూచెదరు క్రీడింపంగలేదే మహా
కదనావశ్యకతన్ నిరంతరము నీకార్యంబునిట్లుంచి దు
ర్మదులై విప్లవకారులై నడుచు దుర్మార్గావలిన్ దెమ్మిటన్ 52

కం. సేనాధీశ్వరు నాజ్ఞను
సైనికనికరములు విభునిసమ్ముఖమునకున్
నానారభసముల జనగ
భూనాథుం డుగ్రుడగుచు మునుకొని పల్కెన్ 53

కం. సమరమున కరుగ దలచుచు
తమరునొనర్చిన ప్రతిజ్ఞ దప్పుదురే ? లా
భముగలదె దానమీకు జ
గమును జయించకను తిరుగు గతి సరియౌనే ? 54

కం. శపథము దప్పిన జీవిత
మపవాదము నొందు నరకమందుదురుగదా ?
అపజయము లేక యిపుడీ
ప్రపంచము జయించకుండ బడునే మరలన్ 55

వ. దానికి సైనికు లందరు నేక కంఠంబున *56*

మ. జననాథా ! శపథంబులన్నెపముతో సంగ్రామ రంగంబు జొ
చ్చినసైన్యంబున నర్ధభాగముపయిన్ క్షీణించె నిల్ వీడి భా
ర్యనుసంతానము వీడి మీవిజయమే యాకాంక్షగా నెన్నొహో
యనముల్ నాగె నికేమి ? మాపయన మన్యాయంబగున్ మీదటన్ 57

కం. మీ విజయమె మాజయమని
భూవర ! రణములను జేసి భువినీల్గిరిగా
నీవిన్ మాసోదరులిక,
మీవిజయము, యొక్క యర్థమే యిదిరాజా ? 58

కం. యశమునకై మాతనువుల
నశనముగా నిడుటయెన్ని నాళ్లింకనుమీ
యశనమునకాశపడి భూ
వశముల జీవముల బాయు బహుమతియేమో. 59

మ. సుఖసంసారము లెల్లబాసితమకై సూయాణకార్యంబులన్,
నిఖిలానందము లెల్లబాసి తనువుల్ నిర్వాసమొందించి సం
ఘ ఖలోత్తంసులమై మనంగ మది లోకార్తిన్‌గనన్ మేము, మా
సుఖమేమోగద వీరిమారణముచే, సూచింపుమాభూమిపా ! 60

వ. వెండియు 61

మ. నవవాసంత దినంబులెన్ని విధులన్నర్తించెమామేలుకై
నవశుభ్రోషసు లెన్ని? యెన్నియరిగెన్వ్యర్థప్రయత్నంబులన్
నవకీరంబు లవెన్ని బల్కెశుభముల్ నాణ్యంబుగా మేము త
న్నవ భాగ్యంబులబాసి మారణరణోత్పాతంబునన్ దేలగాన్ 62

శా. అన్యోన్యంబగుప్రీతి దోటినరుకై నందించి సంఘంబునం
దన్యోన్యస్థితిచేత బేర్వడసి యత్యావశ్యకంబైన మూ
ర్ఖన్యాయంబులవీడి దివ్యపథముల్ కాంక్షించి జీవించగా
ధన్యంబౌ నరుజీవితం బనుచునాత్మన్నమ్మినామోప్రభూ ! 63

కం ఉదయార్కకరణపంక్తుల
నుదయించిన మోదపంక్తియురవడిచే మా
హృదయములింటికిజనగా
ముదమందుచు నుంట నిజము భూవరనిదియున్ 64

వ. ఇంతకు వ్యతిరిక్తంబుగామీయాజ్ఞ యెవ్విధంబున నున్నను ..:మను
సరింప బో మని నుడివిన, పైలిపేయుడుశ్రవణపుటంబులు భంగములై
నట్లు హృదయము వేయివ్రక్కలైన వితంబున దిగులు గొనియాజ్ఞాపూర్వకంబుగా 65

ఉ. సైనికులార ? మీరడుగు చక్కని వాంఛలు దీరు కాలమీ
స్థానమునందు గాదు, శుభదంబునుగాదు, మహీధవేచ్ఛ కా
లానిన భూజనేచ్ఛ కరమాను నటంచు బురు ప్రభూత్తముం
డౌనను నిట్టి సత్ప్రకట నావసరంబును సైనికావలిన్ 66

చం. అనవిని పౌరవుండు మనమందున నే వెఱగందకుండ భూ
జనపతి ! గ్రీకుపాల ! తమసఖ్యము గోరి త్వదీయభావముల్
కనికని యూరకుండుటది కర్జముగాదు, భవాదృశాజ్ఞలున్
జనపుపథంబులౌనె ? ప్రజ సంతసమందని రాజు లేలికన్ 67

కం. అనవిని గ్రీకు మహీశుడు
కినిసి పురుకులోత్తముగని కితవుల శాసిం
చ నశక్తుడనని మది న
మ్మిన మిము నవలీల గెలువమే యిది వరలోన్ ? 68

వ. అన వెండియు ప్రత్యుత్తరముగా బురుషోత్తముండు. 69

కం. "మముమీ పౌరుషశక్తుల
క్రమముననుజయించితిమని గర్వముతోడన్
భ్రమపడుచుంటిరి మీరలు
క్రమమే యిది యనుచు విభుడు గర్జన జేసెన్ 70

వ. ఇవ్విధంబున దనను లెక్క సేయని పాంచాలుపై గల క్రోధమును, తన యాజ్ఞాధిక్కరించు సైనిక
ప్రకరంబుల పైనికినుకయు నొక్కండ నతనివేదింప మున్మాద సద్భావిత్తుండై 71

కం. ఓవీరాగ్రేసరులా
రా ! వైరాగ్యములవీడి, రావలసినమీ
త్రోవవిడిచనుటనేర్పిన
యావిప్లవకారు మాటయది సౌఖ్యదమే 72

కం. గురుదేవుల వాక్యంబుల
గురుతించి విషప్రచారకుల దెల్పియు మీ
పిరికితనము విడి నేడే
భరతంబును గెల్వరెండు భాగ్యములొదవున్ 73

కం. అన విని సైనికులందరు
మనుజేశ్వర ? మాకునెట్టి మానవుడు హితం
బునుబోధజేయలే దిక
గుణనిధి సజ్జనుడు మమ్ము గూర్చెడి నిటులన్ 74

ఉ. భారతదేశమందు బలవంతులు పౌరవులెందరోగదా
వారిని గెల్వ మాతరమె ? వారికరంబుల జచ్చుకంటె వే
దూరమునుండియే నయన తోయజముల్ ముకుళించి మ్రొక్క జే
కూరుశుభంబులెన్నియొకొ? గూహనమేలిక మీయెడన్‌ప్రభో, 75

వ. *సప్తకులమహీధరంబులువ్రయ్యలైనవితంబున, భూకంపమున సమస్త భూతలంబున హా హా*
కారంబు లెనయురీతి, నలెగ్జాండరు మనం బాక్రోశింపగ, బురుషోత్తమునిగని, 76

తే. పురుకులేశ్వర ! సామంతభూపుపగిది
గాక గోరితి నేమైత్రి కలన ననిన
పౌరవుండిట్లుబల్కెనో పార్థివేంద్ర ?
మీరు సాయముగోరుట మేలెచెపుమ ? 77

ఉ. నేను సహాయమౌట దగునే యెటులైనను భారతంబుపై
మానక మీర లాజి జన మానము గల్గుట మిమ్మోదిర్చకన్
మానను, రాజనీతి యది మాతొరణంబది యిష్టమేనియున్,
నేను రణంబొనర్ప దగునీమము నియ్యదియంచు బల్కినన్ 78

వ. *అకస్మాచ్చలనంబునకు నెమ్మది గనలు గ్రీకుభూజాని* 79

కం. ఏపరివార బలంబున
నీపనికి నొడంబడి యిట నింతటివరకున్
వే పదపడి ననుగాచిన
యాపరివారంబె యిప్పు డరిసంఘమయెన్ 80

తే. చింతయననేమొ దెలియని క్షితిపవరుడ
నయ్యె దురదృష్ట దేవత యంఘ్రులందు
బడియు రోదించినది లేదు భవితమిట్లు
నగునటంచెన్నలేదు మదాత్మయందు 81

వ. ఇట్లింత రంగంబున యోజించి యంతిమప్రయత్నముగా సైనికుల గాంచి 82

తే. నన్ను నిట్టుల వేధించుచున్న దుష్ట
శక్తులేవియో నాయొక్క సమ్ముఖమున
వారి యుద్దేశ్యముల జాట వలయుగాని,
చాటు మాటున బోధించ శక్తి యగునె ? 83

ఆ.వె. గ్రీకు దేశమునకు గీర్తి కళంకంబు
తేదలంచు నరుడు ధీరుడైన
సమ్ముఖంబుజేరి శక్తిజూపవలయు
గాక గుప్తముంట కర్జమౌనె ? 84

తే. లేని యెడ వారు భీరులు మానహీను
లాత్మ వంచకులున్ క్రూరు లగుదురౌట
వారి జేరెడు వారును పశువులనుచు
గర్జనముజేసె నాడు భూకాంతుడంత 85

కం. పురుకుల ననుమానించుచు
పరువడి నీప్రశ్నజేసె పౌరవుడు సదా
చరణుండౌట నిజమ్మును
త్వరితముగా వెలికి బరుచు, దాచడటంచున్ 86

కం. సైనికనిశ్శబ్దంబున
భూనాథుడు పౌరవుండు మునుపటివలె స్వ
స్థానమున నధివసించుట
సైనికులను గాంచి గ్రీకుజనపతివలికెన్ 87

ఉ. సైనికులార ! రూపమును సమ్ముఖ మందున జూపలేని హీ
నానను మాటనమ్మి జననాథుని నిందితుగా, గృతజ్ఞతా
హీనులుగా మనంగలుగు హీనపథం బెటు దోచె మీకు నం
చాన్నృపశేఖరుం డనగ సైనికు లందరినుండి యొక్కడున్ 88

వ. పల్కకయున్నతఱి, 89

చం. నవయువకుండొ కండు నరనాథుని సమ్ముఖమందు నిల్చినం
భవభయయుక్తులౌ భటుల భావములందు నుపోజ్వలమ్ముగాన్,,
నవబలశౌర్యధైర్యములు నర్తనజేయ బ్రకాశమానుడై
యవనిపుపాల నిట్లనియె నాపృథివీపతి యచ్చెరొందగన్, 90

సీ. జననాథ మీసైన్యమున విప్లవము లేపి
మీ యాజ్ఞ దాటించు మేటినేను
మీయకృత్యములెల్ల మీసైన్యమున నుంచి.
మేలనిపించిన మేటి నేను,
భారతంబున దాడి పాడి గాదనితెల్పి
మీసేన మరలించు మేటి నేను
ప్రభువులపరలోక పథయాత్ర మాన్పి స
మ్మెలుసేన జేయించు మేటి నేను,
లేనిచో మీరుపరలోక యానమందు
ప్రథమయాత్రికులైయుంద్రు, పౌరవుండు
గెలిచె నీయుద్ధమున నట్టికీర్తి యతని
దేయగుట దెల్ప గావచ్చి తిటకు నేను 91

కం. ప్రకృతి విరుద్ధములగు మీ
యకృత్యములు మాన్పి జీవహరణేప్సిని నీ
ప్రకృతికి ద్రోహమొనర్చెడు
నికృతాత్ముని త్రోవ నిల్పి నిజముతెలిపితిన్ 92

కం. ఇది నాశపథంబౌటను
తుది మిమురక్షించు కోర్కె దూకొనుటను న
య్యదిసాధ్యమౌట నిట స
మ్ముదమున నేతెంచినాను భూపవరేణ్యా ? 93

ఆ.వె. తనకు దెలియకుండ తనవెన్కనెన్నియో
సంఘటనలు జరుగు చందమెరిగి
మనగవలయు పనియ మానవునిది యాట
కాక నాతడౌను గర్వజీవి 94

కం. గర్వము మానవు నెప్పుడు
ఖర్వునిగా జేయు భూమి కాంతులనైనన్
సర్వము నాశము జేయును
సర్వము దెలియుదురుగాక జనవరు లిపుడున్ 95

వ. అను దీర్ఘోపన్యాసంబు నాలకించిన గ్రీకుపతి నేత్రయుగ్మము
విస్ఫులింగమ్ములు గదుర, 96

ఉ. ఓయువకా ! భయం బిసుము నొందక నీవిటు లాడితేని నీ
యాయువు గూర్చి దల్చితివె ? యైనచొ దుఃఖిల లాభమేమి ? వే
మాయపకీర్తి జూపునెపమా ? నిజమా ? కన నోటమిన్ నిద
ర్శాయతివైతివా ? తెలుపజాలిన దెల్పుమటంచు బల్కినన్ 97

వ. సధైర్యంబుగా నాయువక గ్రామణి, 98

ఉ. భూవర ! నాభవిష్యమును బుద్ధిదలంచియె యున్నవాడ నిం
కోవిషయంబు గ్రీకులు సుఖోద్ధతులై నిజదేశ మేగుటల్
శ్రీవిలసిల్లి భారతము చెల్వగుకీర్తి గడించుటల్ గదా
మూవిడి మీదు యోటమికి ముఖ్యనిదర్శన మిద్ధి దెల్పెదన్ 99

చం. తురగమునుండి దూలిపడ దొందరపౌరవు శాతభల్లమున్
పరువడి లేచి యాగినది, బాగుగ నెమ్మది నుండబోలు నే
తెఱ గునవారు నట్టులు స్వదేశవిరోధిని జంపలేక వే
కరములు చాచి నిల్చి రట కాంచితిరే పరమార్థ మందులోన్ 100

తే. దానికై నేను గట్టిన దైనరక్ష
రేఖయే సాక్షి మిమ్మిట్టి శ్రేయమందు
జెలగగాజేసె నాతని చెలియలినయి
తెచ్చితిని వారికొక పెనుచిచ్చునేను 101

ఉ. నన్ను పిశాచబుద్ధిని జనాధిపు డాపురుషోత్తముండు వే
మన్నన జేయు గాక నను మానిసిగా దలపంగలేక నన్
మన్నన జేయు భారతము మానవు లెల్లరు ద్రోహి యంచు నన్
బన్నుగ దల్చువారు నను బాలనజేతురుగాక నీయెడన్ 102

కం. అని తననిజ రూపంబును
జనపతికిని జూపదలచి సత్వర గతిచే
దనతలపాగా దీయుచు
జననాథుని మ్రోలనిలిచె, సాత్వికమతియై 103

తే. పైలిపేయుని దృష్టికి వరలెనూపేత్న
మతనికిందోచె బూర్వపుస్మృతులు తరుణి
శపథమును జేసి గెలిచెను, చానశక్తి
జూపె ననుకొని రుక్సాన వైపుజూచె 104

కం. పురుషోత్తము నౌదార్యము
కరుణామృతవృష్టి మునిగి కనుగొలకుల సం
బరమున జలములు జాఱగ
ధరణీశ్వరుజయమునన్ యథార్థము దెలియన్ 105

వ. అవనతవదనుడై 106

కం. పాంచాలాధిప ! మీరే
కాంచితిరి జయంబు నిజము, కావున మాకున్
పాంచాలనాథ ! మీపై
నంచిత స్నేహంపు బుద్ధి యందున కలిగెన్ 107

కం. నాకున్నతి మార్గంబుల
జేకూరెడు కీర్తిజూపి సిద్ధముగా బ్రే
మైక శరీరులుగా మన
గ్రీకుల రుక్సాన తేల్చె గేళీవిధమున్ 108

వ. అని,

కం. సైనికుల కిచ్చె నాజ్ఞను
భూనాథ వతంసు డైన పురుషోత్తము గె
ల్చేనని యొప్పె, బిదప రు
క్సానాదేహమును దేల్చె సంశ్లేషములన్ 110

కం. పురుషోత్తము డతి తుష్టిని,
పరవశుడై చెల్లి దోషి భావము బోవన్
భరతము చరితంబున శుభ
చరితము గొనునంచు మదిని సంతస మందెన్ 111

కం. ధీరోదాత్త చరిత్రుడు
పౌరవు డనుమాట నిర్వివాదాంశముగా
ధారుణి కానందముగా
భేరీనిస్వనము దోచె వింతగ నభమున్ 112

కం. జగమున ధీరోదాత్తులు
నగుజనపులు గలరటంచు నాతనిసుతులున్
తగనంత వారలనుచును
జగమున జాటింతు ననుచు జనెనుసికిందర్ 113

తే. సైనికులు పురువంశజు చరితమెల్ల,
పూతమని జయశబ్దముల్ పొగడి పొగడి
భారతంబున రాజన్యు పాలనమున
పౌరులుగబుట్టు వారలే భాగ్యయుతులు 114

కం. అని మదిలోనన్ గోరిరి
మనమున బరమేశుదలచి మరుపుట్టువు నీ
జనపునివంశము వారల
జనపదమున గల్గునట్లు, జనిరి స్వపథమున్ 115

☆ సమర ప్రార్థనల కల్యాణమహోత్సవము ☆

తే. గ్రీకుసేనలు తమదేశ కీర్తి బొగడి
స్వీయ దేశంబునకు నేగు వేడ్కతోడ
భారతాంబామనస్తుష్టికారియగుచు
గ్రీకుసేనల పయనంబు జోకమీరె 116

కం. యోత్సవదినమగుటను
విజయదశమి యౌట వీర విజయా దర్శా
త్మజు విజయమునకు నాభూ
భుజుడుబహూకృతులు సేసె ముద మొదవంగన్ 117

కం. అమితోత్సాహముతోడుత
సమరప్రార్థనలపెళ్లి సంగతి నగరిన్
క్రమముగ వ్యాపించుచు బురి
రమణుల సముఖమున జేర రమణులు నంతన్ 118

కం. పురుషోత్తమ భూపాలున
కిరపగు కోడలు లభించె నిమ్మగ నుండన్
సరియగు చెలువమునను శౌ
ర్యరమను సమరునకు ప్రార్థ నాంబుజముఖియున్ 119

వ. *అంతః పురపురంధ్రీ మణులందరానందాతిరేకంబున,*

సీ. కస్తూరి కలయంపి కమనీయముగ జల్లి
ముత్తియంబుల తోడ ముగ్గులిడియు
మరకతతోరణా లరయగ గట్టించి
బంగారు రేకుల పందిళులును,
పగడాలు వీథుల బ్రాపించి, రత్నాల
పంక్తులు వాటి గన్పరచ బరచి
చంద్రకాంతశిలాది చాతుర్య మొప్పార
కల్యాణవేది సంఘటితపరచి
యీవిధిన్ బ్రజ నగరి ననేకవిధుల
కెరలి సొంపగు నట్లలంకృతుల జేసి
యగము బోలెడునట్టి కల్యాణ సముచి
తవ్య వస్తువులన్ గూర్చి దవిలిరంత 121

తే. నగరిలో గల్గు ప్రజలు సంతసముతోడ
పరిణయార్హంపువస్తు సంభారములను
గూర్ప నభిముఖవ్యక్తి ఢీకొంచు నడచు
ప్రజల సంబర మెన్నగా భవునివశమె ? 122

వ. *ఇట్లుండ నంతఃపురజనంబున నానంద కోలాహలంబులమధ్య* *123*

సీ. సముచిత మంగళస్నానముల్ గావించి
కమనీయమణికిరీటమును దాల్చి
వజ్రాల హారముల్ వాసిగా ధరియించి
కేయూరముల దాల్చి గేహికాంక్ష
పట్టు వస్త్రంబులు ప్రభ వెలుగగ దాల్చి
కమనీయ సౌగంధికముల దాల్చి
కుండలమ్ములు కాంతి మండితంబులుగాగ
కర్ణంబులకు దాల్చి కాంతి మెరసి
వ్రేళ్ల కొప్పెడు మేలి యూర్మికలతోడ
నుదుటకస్తూరి తిలకంబు గదుర భాను
భాతిజెలగగ బాంచాలప్రభువరేణ్యు
కొమరు ఔసమరాఖ్యుడు కొమరుమిగిలె 124

వ. *నానోపచారక్రియాలంకృత లైన సఖీజనంబులమధ్య ప్రార్థనాదేవి* *125*

సీ. అభ్యంగనముజేసి యతివ పారాణిచే
దిద్దగాబడి దివ్యదీప్తులలర
పీతాంబరాల్గట్టి వింతకాంతిని వెల్గ
తాటంకములను శ్రోత్రయుగములకు
కాంచిని కటి ధరియించిన యెలనాగ
వరలెముక్తాహార పంక్తి నురము
దీప్త మౌ కస్తూరి తిలకంబునుదుటను
ధమ్మిల్లమున గుసుమమ్ములలర
మందగమనంబునను ముద మందు మనసు
నపరమన్మధురాణియో ? అప్సరసయొ ?
యనగ కల్యాణవేదికి నరుగుదెంచె
చెలియలెల్లను తోడ్తేర జిగురుబోడి 126

ఉ. పయ్యెద జాఱ జెక్కుల బ్రభాకలితంబగు కుంకుమంబు న
యయ్యెడ వీడ స్వేద ముదయంబయి గుబ్బలు చిత్రవర్తనన్
బయ్యెదలోన వర్తిలగ బంగరుగాజులు తాళ నిస్వనా
లియ్యకొనంగ నూర్పులలి లేనడు మాడగ వచ్చెనాపెయున్ 127

కం. కనులకు సౌవీరంబును
జనులకు కుంకుమప్రతిమలు చరణంబులకున్
గొనబుగ బారాణి నిగుడ
మనమున సమరాఖ్యు ప్రతిమ మైమరపించన్ 128

వ. ఇట్లలంకృతయైన యాచిగురుబోడి కల్యాణవేదిజేరగా, పురోహితజనానుమతంబుగా, సుమంత్రోచ్చారణపూర్వకం బుగా, సబంధు ప్రీతికరంబుగా, బుధజనాశీర్వాదపురస్సరంబుగా, మాతాపిత్రానంద కారకంబుగా, శాశ్వతాలంకారంబుగా, జీవితబంధంబుగా, ప్రేమచిహ్నంబుగా, సమరసింహుడు నత శీర్షాంబుజముఖయగు ప్రార్థనాదేవి కంబుగ్రీవంబున మాంగల్యంబుగట్టె *129*

కం. సమరుడు ప్రార్థన ముఖమును
క్రమమెఱుగని వితమెలర్ప గాంచెన్ క్రీగం
టి మధుర శోభల వనితయు
సమముగ భాగస్థ యయ్యె సమరుని తోడన్ 130

కం. ముదమున తలబ్రాల్ వోయగ
మదిరాక్షి భరింప గలదొ మ్రాన్పడునేమో
సదమలముదమున కొంచెము
నుదలధరింపంగ జేయనూత్నతగనుచున్ 131

కం. సమరుడొకవీరుడై యు
త్తమశిరమున దాల్పలేడె తలబ్రాలను భా
వముగదుర కరాబ్జములన్
రమణి సమరు శిరముపైన రక్తిన్ బోసెన్ 132

తే. సమరుచెంగు ప్రార్థనకొంగు నమరజేసి
బ్రహ్మగ్రంధిని బంధించె బ్రాహ్మణుండు
జీవితానుబంధముగా వసించిమించి
వఱలు మంచని ద్విజులుదీవనలు సేయ 133

తే. సముచితాలంకృతానేక సంభ్రమముల
బుధాజనాశీః పురస్సరములుగ హోమ
కర్మవిధులను సక్రమక్రమము వారు
జేసి తలిదండ్రులకు మ్రొక్కి చెలువుమీరి 134

వ. *వెండియుస్థానేశ్వర ప్రజానీకంబు* *135*

తే. విజయపర్వమునందు భూవిభుకుమారు
పరిణయోత్సాహ సంభ్రమభావములతొ
మ్రొక్కులిడి మోదమగ్నులై భూమిపతిని
తలచి యానంద భావసంధానులగుచు 136

తే. గ్రీకువీరుల గెల్చి తింకే మటంచు
నంభికిని శాస్తి జరిపినా మంచునింక
భారతావని బాష్ప సంభావనముల
జనులు మోదకలిత దివ్యమనములందు 137

కం. పురుషోత్తమభూపతివలె
పురుషోత్తమ సూతి భావి పురుకులపతిగా
పురుషోత్తము డనగా మము
బరిపాలించుమ యటంచు ప్రార్థించిరటన్ 138

కం. పురుషోత్తము డను నీకృతి
నరయగ వక్తకును శ్రోత కతిమోదమునై
వరలును కవిజనరంజన
కరమై రవిచంద్రతారకలు గలవరకున్ 139

శా. శ్రీవత్సాంకితవక్ష ! శ్రీకలితసుశ్రీనాథ ! నారాయణా !
శ్రీవాసా ! కరుణాకరా ! శ్రితనుతా ! శ్రీఖండలేపాంగ !
శ్రీవైకుంఠ పురీశ ! శేషశయనా ! శ్రీకంఠ ధాత్రర్చితా !
శ్రీవాసాక్ష ! దివౌకసస్తవపదా ! శ్రీదాత ! దైత్యాంతకా ! 140

☆ కందద్వయరుగ్మవతీకమల విలసిత గర్భ క్రౌంచ పదం ☆

కామ గురూ ! శ్రీకామిత కామా !
కనక వసన ! సురగణనుతశీలా !
తామరసాక్షా ! దానవ తామా !
ధనదవినుత ! జలధరనిభనీలా !
ప్రేమిక లక్ష్మీ ప్రీతిదప్రేమా !
వినత తనయ భుజ విహరణ ఖేలా !
భీమబలా ! సర్వారిపు భీమా !
వినమిత ముని గణ వినతివిలోలా ! 141

ఆపద్యములోనే గర్భ కందము :-
కామ గురూ ! శ్రీకామిత
కామా ! కనకవసన! సురగణనుతశీలా !
తామరసాక్షా ! దానవ
తామా ! ధనద వినుత ! జలధరనిభనీలా ! 142

ద్వితీయకందము :- ప్రేమికలక్ష్మీ ప్రీతిద
ప్రేమా వినతతనయభుజవిహరణఖేలా !
భీమబలా! సర్వేరిపు
భీమా ! వినమితమునిగణవినతివిలోలా 143

ఆపద్యములోనే గర్భరుగ్మవతీవృత్తము :-
కామపితా! శ్రీ కామిత కామా !
తామరసాక్షా ! దానవ తామా !
ప్రేమికలక్ష్మీ ప్రీతిద ప్రేమా !
భీమబలా ! సర్వేరిపు భీమా ! 144

ఆపద్యములోనే గర్భ కమలవిలసిత వృత్తము :-
కనకవసన ! సుర గణ నుతశీలా !
ధనద వినుత ! జలధర నిభ నీలా !
వినత తనయభుజవిహరణఖేలా!
వినమితముని గణ వినతి విలోలా ! 145

*గద్య : ఇతి శ్రీ సరస్వతీ కరుణాకటాక్షలబ్ధ వాగ్విభవ, కౌశికస గోత్రోద్భవ,
అష్టకాలవంశాబ్ధి సంభోద్భవ, లక్ష్మీ నర్సాఖ్య
మనోహరాంబా ప్రథమౌరస, నరసింహరామాభి ధానవిరచితం
బైన పురుషోత్తమరాజన్య వర్య చరిత్రంబునందు, విజయ
దశమీదినంబును, పురుకులపతి సికిందరు గన జనుటయును,
సైనిక విప్లవంబును, సమరప్రార్థనలకల్యాణ మహోత్సవమునుగల
చతుర్థోచ్ఛ్వాసము సంపూర్ణము.* *146*

సర్వంబును సంపూర్ణము